



Claus Rønlevs bibliotek



Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine mange tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

BIOGRAFIER

AF

LÆRERE VED DEN DANSKE VETERINÆRSKOLE

AF PROFESSOR, DR. MED. *B. BANG*

SAMLEDE, GENNEMSETE OG UDGIVNE I ANLEDNING AF VETERINÆRSKOLENS 150 AARS JUBILÆUM DEN 13. JULI 1923

SÆRTRYK AF
MEDLEMSBLAD FOR DEN DANSKE DYRLÆGEFORENING
6. AARGANG 1923

M. P. MADSENS BOGHANDEL
(RECHTWIG & TRYDE)
KØBENHAVN 1923.

Klicheerne til Portræterne af Abildgaard, Erik Viborg, Neergaard, With, Tscherning, Bendz, Bagge, Stockfleth, Bay, Becker, Krabbe og Bruun-Pedersen er velvilligt stillede til Medlemsbladets Disposition af Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.



1773 — 13. Juli — 1923.

Den 13. Juli i Aar er det 150 Aar siden *Abildgaard* aabnede sin Veterinærskole paa Christianshavn. De Festligheder, som skulde have været afholdt til Minde om denne Begivenhed, er desværre bleven aflyste. Den danske Dyr lægeforening har dog ønsket at give Dagen et festligt Præg inden for Dyr lægernes Kreds ved at lade Medlemsbladet udkomme paa den Dag som et særligt Nummer, der er helliget Mindet om den danske Veterinærskole og de Mænd, der har virket ved den samt ved dens Fortsættelse, den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.

Under de Forhandlinger, som man førte med mig om at yde Bidrag til det paatænkte Festnummer, kom den Tanke frem, at man maaske kunde løse Opgaven ved at samle de biografiske Skildringer af Skolens Lærere, som jeg i Tidens Løb har offentliggjort, navnlig i »Brickas biografiske Lexikon«. Dette Værk er næppe kendt af ret mange Dyr læger, og da jeg i sin Tid har anvendt et ikke ubetydeligt Arbejde paa at udarbejde de omtalte Skildringer, har jeg ofte ønsket engang at samle dem og gøre dem let tilgængelige for Dyr lægerne. Kendskab til Fagets Fortid og navnlig til de Mænd, som har baaret det oppe i vort Land i svunden Tid, er belærende og dannende for Fagets Dyrkere, og det maa efter min

Mening bidrage til at højne Dyrlægens Kærlighed til hans Ger-ning. Dette saa meget mere som der virkelig blandt den danske Skoles Lærere har været adskillige betydelige Mænd, hvis Minde fortjener at holdes i Ære. — I det store Festskrift, som 1908 blev udgivet i Anledning af Veterinær- og Landbohøjskolens Halv-
tredsindstyveaars Jubilæum, har jeg ganske vist meddelt biogra-
fiske Skildringer af de fleste af de Mænd, der havde virket ved
Skolen, indtil jeg selv blev ansat der i 1880 (og *St. Friis* og *S. Bil-*
mann har skildret dem, som har virket i den følgende Tid), men
om end dette Skrift rimeligvis findes i mange Dyrlæggers Biblio-
tek, er det dog næppe almindeligt udbredt, og i de 15 Aar, som
er gaaet siden 1908, er der jo fra Højskolen udgaaet et stort Antal
Dyrlæger, som antageligt ikke ejer dette Værk. — Bestyrelsen for
Dyrlægeforeningen har i hvert Fald ment, at det for mange danske
Dyrlæger vilde være en kærkommen Festgave at faa tilsendt de
Skildringer af Skolens Lærere, som jeg har skrevet. Jeg haaber, at
den ikke maa have taget fejl heri.

Af den Samling Biografier, som hermed udsendes, har de fleste
— som sagt — før været trykt i »Biografisk Lexikon«; de er dog
delvis korrigerede og supplerede ved tilføjede Anmærkninger. Til
Skildringen af Skolens Grundlægger og mest fremragende Lærer,
Abildgaard, har jeg ikke benyttet den forholdsvis korte Biografi
fra det nævnte Leksikon, men jeg har optrykt den langt udfør-
ligere Skildring, som jeg i Hundredaaret efter hans Død, 1901, har
meddelt i Maanedsskrift for Dyrlæger. Denne Skildring er selvføl-
gelig kendt af alle ældre Dyrlæger, maaske ogsaa af en Del af de
yngre, men da formentlig c. Halvdelen af de nulevende Dyrlæger
er dimitterede efter 1901, er der dog rimeligvis mange, som ikke
kender den. — Af de Lærere, som har virket efter 1880, har jeg
medtaget Skildringer af de afdøde; de fleste af dem har jeg vel
kort omtalt i »Biografisk Lexikon«, men jeg har her benyttet de
Nekrologer, som jeg har meddelt ved den paagældendes Død, dels i
Maanedsskrift for Dyrlæger (*Stribolt*), dels i Medlemsbladet (*Sand*),
dels i Videnskabernes Selskabs Oversigter (*Krabbe*). Skildringen
af *Bendz* er Gengivelsen af en Nekrolog, jeg skrev i Illustreret Ti-
dende ved hans Død.

Mange vil sandsynligvis savne en Skildring af en af Skolens
mest ansete Lærere, Lægen og Zoologen *Victor Prosch* (1820—

1885), der efter i en Konkurrence 1853 at have sejret over den dygtige Dyrslæge *Christian Laurits Friis* (født 1825 og død som forhenværende Stabsdyrlæge og Etatsraad 1903) blev ansat som Lærer i Husdyrbrug ved Veterinærskolen og virkede der og ved Veterinær- og Landbohøjskolen til sin Død 1885. Grunden til, at han ikke er taget med i denne Samling, er den, at jeg (som aldrig har følt mig som Sagkyndig paa Husdyrbrugets Omraade) ikke tidligere har skrevet om ham. Han var en meget fremragende Lærer og havde stor Indflydelse paa det danske Husdyrbrugs Udvikling i sidste Halvdel af det 19. Aarhundrede. I »Biografisk Lexikon« har Goldschmidt givet en udfølig Skildring af hans Liv og Virksomhed, og i Højskolens Festskrift 1908 er han skildret af Biilmann.

I flere af Biografierne omtales Forhold vedrørende Veterinærskolens Indretning, Studiets Ordning og Elevernes Livsforhold (navnlig i den om Abildgaard). En nøjere Redegørelse for disse Forhold har jeg for den ældre Tids Vedkommende givet i Festskriftet 1908, og for Tiden efter 1880 har *St. Friis* givet det sammesteds. Hertil maa jeg i det væsentlige henvise. Enkelte Hovedpunkter vil jeg dog fremhæve.

Oprindeligt var Forholdene ved Skolen kun smaa. Undervisningen gaves af 1 Lærer, som dog delvis assisteredes af en eller to Hjælpe-lærere (unge Kirurger eller en medicinsk Student), samt af Beslagmesteren, senere tillige af »Dyrslægen«; 1783 ansattes *Viborg* som Lektor og først 1790 som fast »anden Lærer«. I sidste Halvdel af Halvfemserne var *Neergaard* Hjælpe-lærer. Først 1822 fik Skolen en »tredie Lærer«, og 1837 blev *Bendz* ansat som Docent (1845 som Lektor). 1837 blev ogsaa *G. Michelsen* Docent, og fra samme Tid undervistes i Naturfagene af nogle Universitetslærere eller yngre Videnskabsmænd. 1853 ansattes en særlig Lektor i Husdyrbrug, nemlig *Prosch*.

De første *Elever* var Smedesvende og militære Lærlinge, som indsendtes fra Kavalleriregimenterne (1 fra hvert) for at uddannes til Kursmede i Hæren, samt enkelte, der indsendtes af Godsejere for at faa en Kursmed til deres Gods. Et vigtigt Fremskridt skete 1792 ved Bestemmelsen om, at der fra hvert Stift skulde holdes en Lærling ved Skolen. Foruden disse forskellige Elever, der holdtes ved Skolen af det offentlige eller af Godsejere, kom der enkelte

Officerer og Tid efter anden nogle faa, der privat søgte Uddannelse som Dyrslæge.

Kravene til *Fordannelse* var fra først af meget ringe (se under Abildgaards Biografi). *Tscherning* skriver (i »Efterretning om den kgl. danske Veterinærskole« 1851), at Eleverne før 1837 i Reglen ved deres Ankomst blev prøvede noget i de almindelige Skolevidenskaber og i Smedning, men under de bestaaende Forhold maatte mange Elever med meget tarvelige Skolekundskaber antages. 1837 indførtes en »Præliminæreksamen«, som kunde tages ved selve Skolen, og da der 1838 oprettedes den saakaldte »almindelige Forberedelseseksamen« ved Universitetet, fordredes denne, som man tilraadede Eleven at tage, før han begyndte Undervisningen ved Skolen. Denne »lille Præliminæreksamen« vedblev at være Fordannelsen lige til 1881, da den afløstes af den i dette Aar ændrede »Alm. Forberedelseseksamen«, som jo endnu med Tillægsprøve i Fransk og Latin og med et højt Pointstal er den almindelige Adgangsprøve, idet den 1906 indførte særlige Adgangseksamen kun tages af faa. Det saavel af Højskolens Lærere som af Dyrslægestanden i mange Aar hævdede Ønske om at forlange Artium som Adgangsbetingelse er som bekendt endnu ikke imødekommet. Et ikke ringe Antal af de nuværende Elever har dog bestaaet Artium; af dem, der indkom 1922, havde næsten Halvdelen gjort det.

Studietiden var allerede i Abildgaards Dage c. 3 Aar, senere oftest $3\frac{1}{2}$ —4 Aar, men det maa erindres, at grumme megen Tid gik til Smedning og forskelligt Karlearbejde. — Efter Hojskolens sidste Undervisningsplan er Studietiden ansat til $5\frac{1}{2}$ Aar.

Oprindeligt var de allerfleste Elever fra Landet. Omkring 1840 kom dog ikke faa unge Mænd fra Købstæderne. 1841 klager saaledes *With*, der ansaa Kendskab til Landbrug for saare vigtig for Dyrslægen, over, at der ved Skolen studerede 14 unge Københavnerne, men kun 2 Jyder. Blandt hine var der dog flere, som senere viste sig i høj Grad at hæve Standen, saaledes H. V. Stockfleth og C. L. Friis.

Indtil 1837 fulgte man ved Undervisningen og Elevernes Behandling væsentlig den samme Fremgangsmaade som i Abildgaards Dage og som dengang rimeligvis passede godt nok, men Tidsaanden var efterhaanden bleven en anden. Tidens Frihedsrørelser kom ogsaa til Orde mellem Skolens Elever (se G. Michelsens

Udtalelser i Breve til Neergaard og i Dagspressen samt en Faders Klage i Skolens Arkiv). Dette Forhold i Forbindelse med Skolens kendelige Forfald under Carl Viborgs Styrelse gav Anledning til, at *Jonas Collin* i 1837 begyndte at reformere Skolen i væsentlig Grad. Denne Mand fik stor Indflydelse paa Veterinærskolens Udvikling i den følgende Periode og fortjener ved denne Lejlighed at mindes med Tak.¹⁾

J. Collin (1776—1861) var i første Halvdel af forrige Aarhundrede en saare virksom og indflydelsesrig Mand. Han kom allerede 1801 ind i Rentekammeret og siden i Finanskollegiet, hvor han snart kom til at spille en ledende Rolle. 1816 blev han Finansdeputeret, siden tillige Deputeret i Rentekammeret og var i en lang Aarrække »overhovedet den ledende Mand i Administrationen, til hvem saa at sige enhver Sag, der krævede særlig Energi og Indsigt, enhver Foranstaltning, som faldt udenfor det blot rutinemæssige, henvistes, og han løste paa den mest paaskønnelsesværdige Maade enhver af de Opgaver, som saaledes stilledes ham, hvad enten han var alene om den eller sad som Medlem af en Kommission, hvis Sjæl han da altid var« (C. St. A. Bille i »Biografisk Lexikon«). Til Landvæsenets Fremme virkede han særdeles meget, bl. a. som nidkær Præsident i Landhusholdningsselskabet fra 1809—55. Ogsaa paa mangfoldige andre Omraader af Samfundslivet øvede han stor og gavnlig Indflydelse. Vel kendt er saaledes den store Betydning, som han og hans Hjem fik for Digteren H. C. Andersens Udvikling. — Blandt hans mange offentlige Hverv var ogsaa det, at han 1834 traadte ind i Direktionen for Veterinærskolen. Et af hans første Skridt var at kalde den unge Anatom, Reservelæge ved Bidstrup Sindssygehospital *Henrik Bendz* til Lærer ved Skolen, og ham benyttede han i høj Grad som Hjælper ved Gennemførelsen af Reformerne. Han indhentede stadig B.s Betænkning og støttede sig til hans Forslag. Før sin Ansættelse indgav Bendz en udførlig Betænkning om den mere videnskabelige Retning, hvori han tænker sig Skolen omdannet. Et »Veterinærakademi« er foreløbig hans Maal, men han drømmer om, at dette med Tiden skulde kunne modnes til en Sammensmeltning med de tilsvarende Lægeinstitutioner. Foreløbig blev Undervisningen i de al-

¹⁾ En udmærket Marmorbuste af ham findes opstillet paa Højskolen i Undervisningsraadets Sal.

mindelige Naturvidenskaber forbedret ved Tilkaldelse af Docenter udenfor Skolen, og G. Michelsen blev ansat som Docent i Skæferivæsen, Hesteavl og Hestehold.

Eleverne blev fra nu af behandlet betydeligt mere hensynsfuldt. Man proklamerede »Studiefrihed« ved Skolen, dog saaledes at man inden Eksamen forlangte Attest for, at Eleven havde deltaget i Undervisningen i det paagældende Fag. Karlearbejdet bortfaldt i det væsentlige. Eleverne fritoges for Sygebesøg udenfor Skolen, saalænge de forberedte sig til Eksamen, imod at de, efter at have underkastet sig denne, skulde i 6 Maaneder deltage i denne Undervisning, inden de kunde faa Testimonium som Dyr læge — altsaa det endnu eksisterende »Vagtstuehalvaar«. Ved Regulativ af 31. Jan. 1843 indskrænkedes Øvelserne i Beslagkunst betydeligt. Ved Undervisningen i den stationære Klinik indførtes den Ordning, som med smaa Ændringer har holdt sig til den nyeste Tid. Man anbefalede *flittigt Selvstudium* og gav Eleverne Fortegnelse over en Mængde Skrifter som nyttige til dette Øjemed. Der indførtes endelig en Slags Assistentinstitution, idet man ansatte 3—4 (senere kun 1—2) eksaminerede »Kandidater« (Dyr læger) for et Aar (senere for flere Aar) til Hjælp ved Besørgelsen af Klinikerne.

De Reformere, der i 1837 og følgende Aar indførtes ved Skolen, bragte vistnok *Undervisningen* op paa et efter Tidens Forhold hæderligt Trin, men *Skolens Lokalteter* lod meget tilbage at ønske. Atter her var det *Bendz*, der særlig gjorde sig til Talsmand for Ønsker om Forbedring. I Januar 1849 blev der nedsat en Kommission for at drøfte, hvad der kunde gøres. Den kom imidlertid paa Grund af forskellige Omstændigheder, bl. a. 2 af Medlemmernes Død, aldrig i Virksomhed, og da man i 1851 (efter Forslag af *Bendz*) havde oprettet *det veterinære Sundhedsraad*, anmodede Indenrigsministeriet dette om at overveje Spørgsmaalet om Skolens Reorganisation, »idet man som Vejledning lader følge et af Professor *Bendz* udarbejdet Udkast til de Forbedringer ved Skolen, som under de nuværende Forhold ere ansete mest paatrængende«. I Tidsskrift for Veterinærer, første Bind, findes trykt de 2 udførlige Forslag, som Raadet afgav i 1852, dels om Skolens Organisation (Undervisning, Lærere og Bestyrelse), dels om Tilvejebringelse af de fornødne nye Lokaler, som man mente at kunne skaffe Plads til paa Skolens Grund paa Christianshavn. Da disse Planer ikke førte

til noget, fremsatte Bendz det følgende Aar de under hans Biografi nærmere omtalte Planer om at forene Veterinærskolen med en højere Undervisningsanstalt for Landbrugere, Havebrugere, Forstmænd og Landmaalere. I de samme Aar drøftedes indgaaende fra forskellige Sider (Landmændene, polyteknisk Læreanstalt, Universitetet) Planer om at tilvejebringe en højere Undervisningsanstalt for Landbrugsstuderende (jfr. herom Prof. *Oppermanns* udførlige Redegørelse i Højskolens Festskrift 1908). Dette førte til, at Indenrigsministeriet 1854 nedsatte den Kommission, hvis Resultat blev Lov af 8. Marts 1856 om Oprettelsen af den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. Kommissionen bestod af *Fenger*, *Bendz*, *Prosch*, *B. S. Jørgensen* (den senere mangeaarige Professor i Landbrugsfagene) og Landinspektør *Wegge*. Dens udførlige Betænkning er trykt i Tidsskrift for Veterinærer 3 Bd. 1855.

I disse Forhandlinger spillede den højt ansete medicinske Professor *Emil Fenger* (1814—84) en fremtrædende Rolle. Denne udmærkede Mand var udrustet med glimrende Evner og en mægtig Arbejdskraft. Han lyste som en Stjerne indenfor Lægevidenskaben og Lægekunsten. Oprindeligt virkede han som Kirurg, men 1843 blev han Lærer i patologi. Anatomi og almindelig Patologi. 1851 gik han over til den indre Medicin og blev Overlæge ved Frederiks Hospital. Han havde en udbredt Lægepraksis og naaede som klinisk Lærer stor Berømmelse. Han repræsenterede den dengang moderne, paa strengt naturvidenskabeligt Grundlag byggede, kritiske og derfor noget vel skeptiske Lægevidenskab. Ogsaa som Hygiejniker havde han stor Betydning. Interessen for Statistik og Nationaløkonomi (samt hans nære Venskabsforhold til Datidens nationalliberale Politikere) førte ham ind i Politiken. Han blev Folketingsmand i København 1849 og blev straks Ordfører i Finansudvalget. 1859 indtraadte han i Halls Kabinet som Finansminister og sad som saadan (med en kort Afbrydelse) til 1863. Ved sin Indtrædelse i Ministeriet opgav han sin Stilling som Universitetslærer. Atter 1872—74 var han Finansminister. 1868—73 var han et meget virksomt Medlem af Københavns Borgerrepræsentation, og fra 1875—83 var han Finansborgmester. — Ogsaa for Veterinærvæsenet nærede han levende Interesse, hvad maaske kan have nogen Forbindelse med, at han var født paa Christianshavn som Søn af Præsten ved Frelsers Kirke. — *Collin*, som fra 1844—49 var Ve-

terinærskolens Enedirektør, nærrede Venskab for *Fenger* og søgte hans Raad med Hensyn til Skolens Forhold. Da det veterinære Sundhedsraad blev oprettet, blev han dets Formand og virkede som saadan i flere Aar; Medlem vedblev han at være, indtil han blev Minister.

Det var saaledes ganske naturligt, at *Fenger* blev Direktør for den nyoprettede Veterinær- og Landbohøjskole, paa hvis Organisation han fik en afgørende Indflydelse, og for hvis Trivsel han interesserede sig levende. I Begyndelsen af 1860 trak han sig tilbage paa Grund af sin Stilling i Ministeriet og afløstes først af Departementschef *Dahl*, senere af den ansete Godsejer og Politiker *Emil Rosenørn* (senere Overpræsident i København), der ledede Højskolen indtil 1872. Saa overtog *Fenger* igen Direktørposten og varetog den til sin Død 1884. Af stor Betydning for Højskolen var Fengers Interesse for *Fjord*, idet det var hans kraftige Haand, der gjorde det muligt for *Fjord* at oprette det landøkonomiske Forsøgslaboratorium. Dette havde vel fra først af intet at gøre med Veterinærvesenet, men fik det senere i høj Grad, da det 1885 lykkedes mig at interessere *Fjord* for Indretningen af et veterinær bakteriologisk Laboratorium, der snart blev en selvstændig Afdeling under Forsøgslaboratoriet. Idet *C. O. Jensen* senere blev knyttet til denne Afdeling, blev den Moderanstalt for det i 1908 oprettede Serumlaboratorium. — Det var ogsaa *Fenger*, som efter *Stockfleths* Død i Efteraaret 1879 tilbød mig Stillingen som Lærer ved Højskolen og ved sin Overtalelseskunst overvandt de store Betæneligheder, jeg dengang ganske naturligt nærrede ved at paatage mig en Stilling, til hvilken jeg i praktisk Henseende var saa mangelfuldt forberedt.

Flytningen af Veterinærskolen fra Christianshavn til den nye Højskole paa Bülowsvej skaffede den betydeligt bedre Lokaler, men medførte iøvrigt næppe nogen væsentlig Forandring med Hensyn til Studiet. Det vigtigste var, at Skolens udmærkede »Dyrlæge« *Stockfleth* nu blev Lektor og overtog Undervisningen i Kirurgi, Operationslære og Fødselshjælp. Denne Mands store Betydning for den danske Dyrlægestand har jeg gjort nærmere Rede for i hans Biografi.

Efter Fengers Død blev den ansete Politiker, tidligere Krigsminister, General *Thomsen* (f. 1827) ansat som Direktør. Han varetog Stillingen til 1894, da han igen blev Krigsminister (2 Aar

før sin Død 1896). Valget af en høj Militær til Direktør for Højskolen vakte straks en Del Forundring, men det viste sig snart, at General *Thomsen* ved sine administrative Evner og store Arbejds-kraft samt ved den under hans politiske Liv udviklede, fremragende Forhandlingsdygtighed egnede sig udmærket til Stillingen. Det lykkedes ham — trods de dengang herskende vanskelige indrepolitiske Forhold — at gennemføre Lov af 12. April 1892, som skaffede Højskolen en meget betydelig Udvidelse af dens Lokaler, hvoraf en ikke ringe Del kom Veterinærafdelingen til Gode.¹⁾ Dette gjaldt ogsaa med Hensyn til Forøgelsen af Lærerkrafterne (patolog. Anatomi, Fysiologi, Husdyrbrug, Deling af den stat. Klinik). Han skaffede ogsaa Lærerne en meget paakrævet Forbedring af deres Lønning.

General *Thomsen* efterfulgtes af den ansete Landmand, Gods-ejer *Frederik Friis* (f. 1836), som siden 1891 havde været Forstan-der for Forsøgslaboratoriet. Ved hans Død 1916 besattes Posten efter Indstilling af Undervisningsraadet med en af Højskolens Læ-rere, nemlig Fysikeren *Oscar Ellinger*, hvis Navn bliver knyttet til den endnu ikke helt fuldførte store Udvidelse af Højskolens (ikke mindst dens Veterinærafdelings) Lokaler, som blev muliggjort ved Lov af 19. Marts 1918. Den ny, stærkt ændrede Undervisningsplan er traadt i Kraft, og i Henhold til den er der oprettet et Profes-sorat i de veterinær-hygiejniske Fag. — Direktør *Ellinger* har bragt den hidtil savnede Festivitas ind i Højskolens Liv ved at samle Eleverne ved deres Ankomst og Afgang og ved at lade afholde en Aarsfest og udgive et anseligt Aarsskrift.

¹⁾ Ifølge Kommissionens Forslag skulde dog den gamle, med Træløft forsynede og derfor yderst brandfarlige Sygestald være bleven liggende, og den nye Anatomi- og Museumsbygning skulde være opført der, hvor nu Sygestaldene ligger. Den vilde være adskilt fra Sygestalden ved en Mødding, nogle Løbegaarde og en paa tværs liggende tarvelig Bygning, som indeholdt gamle og nye Landbrugsredskaber. Ved en Samtale med et af Kommissionens Medlemmer, Folketingsmand *Jens Busk*, lykkedes det mig at overbevise ham om, at denne Plan var højst uheldig, og Resultatet blev, at han og Folketingsmand *Ravn* i Rigsdagen foreslog at forhøje Summen med 50.000 Kroner (senere forhøjet til 70.000), hvorved det blev muligt at nedrive den gamle Sygestald, opføre Museumsbygningen paa dens Plads, bygge de nye Sygestalde, hvor de nu er, og flytte den om-talte grimme Redskabsbygning. Derved fremkom det nuværende, ganske nette Anlæg omkring den bagerste store Græsplæne.

De sidste 40 Aar har for Veterinærskolen været en lykkelig Tid. Den mægtige Opblomstring indenfor Kirurgi, Medicin og Hygiejnens Omraader, som Studiet af vore »usynlige Fjender«, Mikroberne, har ført med sig, er ogsaa kommet Veterinærvidenskaben og Dyrlægekunsten til Gode, og i denne almindelige Verdensbevægelse har den danske Veterinærskole taget en meget hæderlig Del. Ved Fornyelsen og Forøgelsen af Lærerkorpset er der bleven Plads for mange dygtige unge Mænd, ikke blot paa det patologiske Omraade, men ogsaa ved Anatomien, Fysiologien, Farmakologien, Husdyrbruget og Beslaglæren. Og af stor Betydning har det været, at der i denne lange Aarrække gennemgaaende har hersket et meget godt Forhold mellem Lærerne indbyrdes — meget bedre end Tilfældet undertiden var i gamle Dage. Dette har paa mange Punkter medført et lykkeligt Samarbejde til Gavn for Videnskaben og for Eleverne og til Ære for Højskolen.

Af meget stor Betydning er det, at der findes en levende, venlig og tillidsfuld Forbindelse mellem Veterinærskolen og Dyrlægerne. Begge Parter kan i høj Grad høste Gavn deraf. Saadan har Forholdet sikkert været i største Delen af den svundne Tid. Det var saadan i Abildgaards og Erik Viborgs Dage, og det var det, medens Stockfleth virkede. Ogsaa i denne Henseende har de sidste 40 Aar været en lykkelig Tid — og det vil nok blive ved. Jeg er vis paa, at de allerfleste danske Dyrlæger — saa vel som de mange her uddannede norske — med Kærlighed og Taknemmelighed ser hen til deres »Moder«, og at de, selv om der ingen Fest holdes, hver for sig i Stilhed vil sige hende Tak og af Hjertet ønske, at der maa forundes hende et langt og lykkeligt Liv!

Det Frø, som *Abildgaard* nedlagde for 150 Aar siden, er vokset og blevet til et stort Træ, som har givet nærende Frugt ikke blot til de mange, som i Tidernes Løb har tjent Brødet ved at arbejde i det Fag, som han har lagt Grunden til. Han vilde virke »til Bøndernes Nytte« og mente, at hans Skole maatte anses for »en af Statens nyttigste Indretninger«. Jeg tror, at det danske Landbrug nu efter 150 Aar vil erkende, at den danske Veterinærskole med Ære har løst den Opgave, som dens Stifter stillede sig som Maal.

Peter Christian Abildgaard.

1740—1801.

Foredrag¹⁾ i Københavns Dyrlægelseselskab den 25. Januar 1901,
Hundredaaret efter hans Død.

M. H. Paa Københavns gamle Assistenskirkegaard findes et smukt og ejendommeligt Mindesmærke. Det er af graaligt Marmor,



og paa Forsiden findes 2 Plader, af hvilke den nederste bærer Billedet af en Kvinde med ædelt Aasyn, en taarnagtig Hovedprydelse, udbredte Arme, snever Underklædning med smukke Ornamenter (nederst Blomster, derpaa i Række opefter Repræsentanter for

¹⁾ Maanedsskrift for Dyr læger XII.

de forskellige Dyreklasser) samt blottet Bryst, forsynet med 18 Mammæ — aabenbart et Symbol paa Naturen og paa Frugtbarheden¹⁾; den øverste bærer følgende Indskrift:

»Her hviler *Peter Christian Abildgaard*, Veterinærskolens Stifter og Lærer, Sekretaire i Videnskabernes Selskab. F. i Kjøbenhavn d. 22. Decbr. 1740, hvor Døden lukkede hans blide Øje d. 21. Jan. 1801. Som *Videnskabsmand* var han kjendt og hædred i Europa for Lærdom og udbredte Kundskaber, som *Embedsmand agted* for utrættelig og gavnrig Virksomhed, som *Borger og Meneske* elsked for vennesalig Fromhed, usvigelig Trofasthed og ædel Beskedenhed. Derfor væde Venskabs Taarer hans Aske, derfor søger Dannemarks Muse ved sin elskte Søns Grav.«

Monumentet er tegnet af den afdødes yngre Broder, Kunstakademiets mægtige Direktør, Thorvaldsens Beskytter, *Nicolaj Abraham Abildgaard*, og Indskriften er ifølge *Viborg's* Udsagn forfattet af en af Samtidens mest ansete Mænd, den af Landboreformerne saa højt fortjente *Chr. Colbjørnsen*.

Jeg nævner dette, fordi det synes mig at vise, hvilken Anseelse Stifteren af den danske Veterinærskole nød hos sin Samtid, og dette Indtryk faar man til fulde bekræftet, naar man læser de Taler, Digte og Levnedsskildringer, der dengang fremkom — saaledes især en meget varm, udførlig Nekrolog af den højt ansete Overhofmarskal *Hauch*²⁾.

Det var ogsaa i Virkeligheden en af Danmarks bedste Sønner, der her blev stedet til Hvile. Hans Navn er ikke glemt endnu, og navnlig vi danske Dyr læger har den Pligt at holde det i Agt og Ære til de seneste Tider. De kender jo alle godt nok Navnet paa vor Skoles Grundlægger — og enkelte Ting, der stammer fra ham, saaledes det bekendte, fortrinlige »Kastetøj«, er jo i Brug den Dag i Dag — men jeg tør dog nok tro, at de fleste af Dem trænger til

¹⁾ Ifølge velvillig Meddelelse fra Prof. Dr. *Vald. Schmidt* forestiller Figuren »de Efesiers Diana« eller Artemis fremstillet som den nærende frugtbargørende Almoder. Den minder nærmest om en Statuette af denne Gudinde i National-Musæet i Napoli, hvoraf der findes en Gengivelse i Salmonsens illustrerede Konversationsleksikon, Bd. VI. S. 735.

²⁾ *A. W. Hauch* (1755—1838) var foruden at være Hofmand, Teaterchef, Medlem af Direktionen for Veterinærskolen og Stuteriet m. m. tillige en ivrig Fysiker og Kemiker. Hans store og fortrinlige Samling af Instrumenter findes paa Sorø Akademi.

at faa Billedet af ham gjort mere levende for deres Bevidsthed, og det er det, jeg gerne vilde prøve at gøre i Dag, faa Dage efter Hundredaarsdagen for hans Død.

P. Chr. Abildgaard blev altsaa, som Gravskriften melder, født her i København 1740. Hans Fader var en ung norsk Student paa 22 Aar, *Søren Abildgaard* ¹⁾, der Aaret i Forvejen havde ægtet *Anne Margrethe Bastholm*. Han var en talentfuld Kunstner og havde et tarveligt Udkomme ved sin Blyant og Pensel; senere blev han navnlig bekendt som Arkivtegner, idet han bl. a. ledsagede Historikeren *Langebek* paa hans Rejser og senere selv som Danmarks første sagkyndige Antikvar berejste Landet og aftegnede Monumenter (især Gravminder), Segl, Faksimiler paa Haandskrifter og lignende, der havde Betydning for Fædrelandets Historie. I øvrigt var han en alsidig begavet Mand, der navnlig nærrede levende Interesse for Naturvidenskab, især Jordbundslære, og hans fremtrædende Karaktertræk siges at have været Nøjsomhed og Flid. Det var altsaa en *Fader*, efter hvem der var noget godt at arve, og om *Moderen* siger *Viborg*, at efter hende kunde Sønnens Arvelod blive og blev Klogskab og Blidhed. Med disse gode Anlæg kom han til Verden, og skont hans Helbred i mange Aar ikke var stærkt, havde han dog den Lykke at udfolde sine rige Evner til Fædrelandets Gavn og Hæder, indtil han, lidt over 60 Aar gammel, blev bortkaldt ved en pludselig Død.

Nu et kort Omrids af hans Liv. De vigtigste Kildeskrifter dertil er 1) den Biografi af *Abildgaard*, som *E. Viborg* har offentliggjort 1815 i »Nyt Bibliothek for Læger«, 2) *Abildgaard's* egne Meddelelser i et lille latinsk Skrift af 1788 og 3) *J. V. Neergaards* Udtalelser i »Mit Livs vigtigere Tildragelser« 1844.

Af *Viborg's* Skildring, der uden Tvivl er bygget paa *Abildgaards* eller hans nærmestes Meddelelser, erfarer vi om *Abildgaards* *Barn-* *dom og første Ungdom*, at han fik sin første Undervisning af Faderen, der lærte ham »de gamle Sprog og Tegnekunsten«, men ogsaa meget tidlig lod ham læse kemiske og mineralogiske Skrifter. I sit 12te Aar blev han sat i »Kathedralskolen« (den nuværende Metropolitanskole), hvor han blev til sit 16. Aar. Han blev da taget ud af Skolens 5. Klasse og sat i Lære paa et Apotek, da Faderen

¹⁾ *S. Abildgaard*, 1718—91, var Søn af Tolder *Peter A.* i Flekkefjord. Han blev Student i 1737.

mente ikke at kunne faa Raad til at holde ham frem ad den studerende Vej. Heldigvis kom han til den bekendte Apoteker *J. D. Cappel*¹⁾, der selv var en dygtig Kemiker, og hos hvem han tillige kom i Berøring med en ung Mand, *F. H. Müller*²⁾, der senere vandt et stort Navn som teknisk Kemiker. Her var altsaa Lejlighed til at lære Kemi grundigt, og *E. Viborg* fortæller ogsaa, at *Abildgaard*, »der om Dagen maatte passe sin Dont som Lærling i Apoteket, ofte brugte Natten til kemiske Forsøg, medens han sædvanlig anvendte Morgenstunden til at udvide sine Skolekundskaber.« Hos *Cappel* blev han i 4 Aar og vandt i høj Grad hans Yndest (bl. a. ved at male »skønne Signaturer paa Apotekets Urtekammer«), men da det 5. Aar kom, meddelte han ganske uventet sin Principal og sin Fader, at han vilde være Student. Uagtet deres Modstand satte han sin Plan igennem og blev akademisk Borger i sit 20. Aar (1760). Efter at have underkastet sig den filosofiske Eksamen og taget Baccalaureigraden i 1762 ved en Afhandling om »Kemiens Nytte for Statens Økonomi«, studerede han Medicin. Han blev snart yndet af Universitetets Lærere, tegnede bl. a. for Prokansleren *E. Pontoppidan* til hans bekendte Værk »Den danske Atlas« (1763—64) og blev Amanuensis hos den ansete Læge Prof. *de Buchwald*³⁾ Hans medicinske Studium var saaledes godt begyndt, og han havde allerede faaet et Stipendium af Fakultetet for at rejse udenlands, da han i 1763 lod sig overtale til at drage til *Bourgelat's* nylig grundlagte Veterinærskole i *Lyon*.

I det ovenfor nævnte latinske Skrift fra 1788 giver *Abildgaard* en meget interessant Redegørelse for, hvordan det egentlig gik til med denne hans Indtræden i *Veterinærfaget* samt med Forarbejderne til Oprettelsen af den danske Skole, ligesom ogsaa for dennes første Virksomhed.

1) *J. D. Cappel*, 1717—84, var født i Wismar og kom 1747 til København, hvor han 1757 overtog det ny oprettede Frederiks Hospitals Apotek. Han har stiftet det bekendte Cappelske Rejselegat for Farmaceuter og Læger. Hans Venskab for *Abildgaard* viste sig bl. a. ved, at han betænkte ham i sit Testamente og indskød saa meget i Enkekassen for hans Hustru, at hun som Enke aarlig fik 400 Rdl. (*E. Viborg*.)

2) *F. H. Müller*, 1732—1820, er særlig kendt som Skaber af den kgl. danske Porcelænsfabrik 1775.

3) *B. J. de Buchwald*, 1697—1763, blev 1739 sin Faders Efterfølger som Professor i Medicin og var navnlig bekendt som Fødselshjælper.

Skriftet bærer den mærkelige Titel »Det 12te Tillæg til den historiske Afhandling om Kirurgiens heldige og uheldige Skæbne og om dens undertiden uopløselige Venskab med Medicinen og de øvrige højere Studier fra dens Oprindelse til vor Tid, trykt i Kjøbenhavn 1787« eller »det kgl. kjøbenhavnske Veterinær-Instituts korte Historie« (Additamentum XII ad Commentationem historicam de fatis faustis et infaustis chirurgiæ etc.). Det er nemlig et Forsvarsskrift imod det Angreb, som den bekendte bidske og hensynsløse *Riegels*¹⁾ i sit i 1787 udgivne Værk om Kirurgiens og det kirurgiske Studiums Skæbne i Danmark lejlighedsvis havde rettet mod *Abildgaard* i hans Egenskab af Lærer i Dyreanatomy, idet han siger, at der om »*Dyrenes* Anatomie hersker stor Tavshed«, og at *Abildgaard* »elsker og dyrker hellere Hofsager end de Ting, der hører til Dyrlægekunsten« — et Angreb, der i høj Grad opbragte *Abildgaard* og foranledigede ham til at gøre Rede for Skolens Oprindelse, Opgave og Virkemaade.

Det var i Danmark, som i de fleste andre Lande, *Kvæggpesten*, der vakte Interessen for Veterinærvæsenet. Denne Sygdom havde hærget Danmark umaadeligt i Aarene 1745—51, og da den i 1762 igen begyndte at vise sig, udvirkede den ældre *Bernstorff* en kongelig Befaling til Collegium medicum om at vælge 3 unge Medicinere, der skulde sendes til *Lyon*, hvor *Bourgelat*²⁾ den 1. Jan. 1762 havde aabnet sin Veterinærskole. Valget faldt paa Stud. med. *Müller*, Stud. chir. *Bachhuusen* og paa *Abildgaard*, og i 1763 drog de af Sted. Ingen af dem, siger *Abildgaard*, havde nogen Forestilling om, at de skulde tage fat paa en »ny Videnskab af uendelig Ud-

1) *N. D. Riegels*, 1755—1802, var en mærkelig alsidig Mand. Han studerede oprindelig Teologi, blev Pagehovmester hos Dronning Juliane Marie og spillede en vis Rolle ved Statsomvæltningen 1784, hvorfor han belønnedes med en aarlig Pension paa 1200 Rdl. Han har skrevet en Mængde Bind af historisk Art (Kirkehistorie, Danmarkshistorie, Kirurgiens Historie), desuden enkelte anatomiske og zoologiske Arbejder og talrige polemiske Afhandlinger om alle mulige Samfundsforhold. Skønt han selv nød en efter Tidens Forhold stor Pension, generede han sig ikke for at sige om *Abildgaard* (i Forbindelse med det ovenfor citerede), at han »har et ret fedt Embede med en Bolig«. »Se det er de eneste Goder, som de halvdøde Videnskaber føre med sig hos os.«

2) *Claude Bourgelat* (1712—78) var en Mand af fin Familie, der gennem sin Kærlighed til Hesten og til Ridekunsten kom ind paa Studiet af Veterinærvæsenet.

strækning«; de tænkte væsentlig at fortsætte de Studier, som de havde paabegyndt, og ansaa det ikke for noget særlig anstrengende Arbejde at gøre sig bekendt med de Lægemedler mod Kvægpesten, som den franske Skole ventedes at kunne anvise. De blev derfor meget forbavsede, da de saa, at denne Skole især beskæftigede sig med de teoretiske Sider af Veterinærmedicinen og søgte at lægge Grundvolden for en videnskabelig Uddannelse af *Kursmede*. Derfor interesserede Skolens Forstander sig fornemmelig for Hesten. Undervisningen var indrettet efter Normen for Studiet af menneskelig Lægekunst. Særlig Vægt lagdes der paa Hestens Anatomi, »maaske mere end ret var«. Terapien fik de ikke megen Respekt for. Efter den Indsigt i Medicinen, de allerede havde erhvervet hjemme, var det dem let at se, siger Abildgaard, at de Kure, der anstilledes i Sygestaldene, kun kunde kaldes »Forsøg«, og at selve den Videnskab, som Skolen højtidelig havde erklæret sig at indehave, i Virkeligheden først skulde udforskes. De nævnte Forsøg blev sjældent udførte saaledes, at man deraf kunde erhverve en solid Indsigt med Hensyn til Sygdommens Natur og Lægemedlernes Virksomhed. Det var nemlig ikke Lærerne, men Eleverne, der gjorde Forsøgene.

Et ejendommeligt Billede af Tidens Fordomme giver Abildgaard, idet han fortæller, at selve Stifteren, den berømte *Bourgelat*, kun skrev sine Forelæsninger og overlod det til 2 Kirurger, der endnu savnede Erfaring i Veterinærvæsenet, at forklare dem for Eleverne. Det passede nemlig ikke med de franske Sæder, at »en Mand af Rang og Titel« selv holdt Forelæsninger — formodentlig særlig ikke over en saadan Videnskab.

Den ene af de danske Stipendiater, *Müller*, udtalte aabent sin Misfornøjelse med disse Forhold og paadrog sig derved *Bourgelats* Uvilje, hvorfor han forlod Skolen og uddannede sig siden som Læge paa egen Bekostning. I hans Sted indtraadte Stud. med. *Kroyer*, hvis Studier imidlertid hæmmedes meget ved Sygdom, og som snart efter sin Hjemkomst til Danmark døde af Tæring.

Bachhausen synes at have fuldendt sine Studier i Lyon, men heller ikke han kunde naa at gøre sit Fædreland Nytte som Veterinær, idet han efter sin Hjemkomst kun levede faa Aar, i hvilke han virkede som Kirurg ved Institutet for Koppeindpodning (Variolationen).

Abildgaard blev i Lyon i 2¹/₂ Aar. Selv fortæller han ikke meget om sine Studier der, men *Viborg* siger, at han vel ikke fandt der, hvad han skulde søge, men derimod meget andet, der glædede hans videlystne Sjæl. Med *Iver* lagde han sig efter Veterinærvidenskabens og underkastede sig til sine Rejsefællers Forundring ganske den Disciplin, som var indført for Skolens Lærlinge, der gennemgaaende var af langt ringere Opdragelse. Han lærte alt, hvad der kunde læres, og vandt i høj Grad *Bourgelats* Yndest, som han dog nær havde mistet ved ogsaa at søge Undervisning hos *Bourgelats* Modstander, Dr. *Vitet*¹⁾. *Hauch*²⁾ fortæller, at *Bourgelat* tilbød ham en Ansættelse, og at han endog søgte at holde paa ham ved at misrekommandere ham i et Brev til *Bernstorff*, hvorved han mente at hindre hans Ansættelse i Danmark. Det er dog vistnok mere sandsynligt, at dette Brev har været et Udtryk for hans Misstemning over *Abildgaards* Forbindelse med *Vitet*. *Abildgaard* selv udtaler sig meget anerkendende om *Bourgelat*, »den berømte og utrættelige Mand«, uagtet han, som omtalt, ikke er blind for *Manglerne* ved hans Skole³⁾. »Veterinærvidenskaben er«, siger han 1788, »endnu i sin Begyndelse, og der gives ingen Anstalt, hvori ikke meget vil savnes.« At *Abildgaard* efterlod sig et godt Navn i Lyon, fremgaa af *Viborgs* Udsagn, at man endnu ved hans Besøg der i

1) *Louis Vitet* (1736—89) var Læge, men ofrede adskillige Aars Arbejde og mange Penge paa Studiet af komparativ Anatomi og Patologi.

2) *Lahdes* Mindesmærker.

3) Af *Manglerne* ved *Lyonerskolen* i dens første Tid faar man et levende Indtryk ved i *E. Schoug's* interessante »Öfversigt af svenska Veterinärväsendets Historia« S. 48—54 at læse Udtalelser af de svenske Stipendiater, der samtidig med *Abildgaard* opholdt sig i Lyon, nemlig *Magister P. Hernqvist* (1726—1808), den senere Stifter af Skolen i *Skara*, og *Stud. med Falander*. Den sidste skriver endog 1765 til en Kammerat i *Upsala*: »Hvad Veterinærkunsten betræffer, finder jeg den ganske morsom, hvis Undervisningen gaves paa en saadan Maade, at man kunde drage nogen Fordel deraf, men vore Lærere er i samme Stil som *Æslerne*, der skal spille paa *Flageolet*. Efter at have kopieret hele *Hæfter*, der ligesom *Krebs* bestaar mere af *Skal* end *Mad*, kan I forestille Jer, hvor megen *Nytte* man kan drage deraf. Vi har nu allerede været her i 2 Aar uden at se noget *Hornkvæg* og endnu mindre nogen *Sygdom* hos saadanne *Dyr*. Hvordan skal man saa kunne helbrede dem?« *Hernqvist* havde en Tid lang *Vanskelighed* ved at komme ud af det med *Bourgelat*, som synes at have haft en *stridbar Karakter* og ikke at kunne taale *Kritik*.

1788 med Varme talte om Abildgaards sjældne Flid og Talenter. Ved Siden af sine veterinære Studier forsømte han iøvrigt ikke Medicinen under sit Ophold i Lyon, men dyrkede den saavel teoretisk som praktisk.

Han var altsaa vel udrustet med Kundskaber, da han i 1766 vendte tilbage til København. Her var imidlertid Frederik V. død, og Interessen for Veterinærvæsenet var kølnet. Det lykkedes dog Abildgaards Velynder, Livmedicus *Berger*¹⁾, at sætte igennem, at han beholdt sit Stipendium (250 Rdl.) i 2 Aar og blev udsendt for at søge ved Lægemedler at bekæmpe den endnu meget udbredte Kvægpest. Hermed havde han selvfølgelig intet Held, og da han nu troede at maatte opgive Haabet om at komme til at virke for Veterinærvæsenet, optog han igen sine lægevidenskabelige Studier, underkastede sig Lægeeksamen og tog den 7. Septbr. 1768 Doktorgraden ved en Afhandling »om Aareladning ved Undertrykkelsen af Menstruationen«. Derpaa praktiserede han som Læge i København, og uagtet han maatte kæmpe imod en hel Del Fordom og Ringeagt paa Grund af sin tidligere Syslen med Dyr lægekunsten, lykkedes det ham dog at erhverve sig en god og anset Praksis, støttet, som han var, ved en Del af de mere fremragende Lægers Yndest. Det var saa meget nødvendigere for ham at skaffe sig en Livstilling, som han allerede 1768 havde giftet sig²⁾.

Helt lagde han dog ikke Veterinærvæsenet paa Hylden. Teoretisk syslede han i alt Fald en Tid lang dermed, og i 1770 udgav han sin senere saa berømte Bog »En dansk Heste og Qvæglæge i et lidet Udtog . . .«. »Efter kongelig allernaadigst Befaling forfærdiget til Bøndernes Brug og Nytte« (82 Sider). Denne Bog har haft en overordentlig stor Udbredelse og blev endnu i 1883 udgivet i 13de Oplag (selvfølgelig ikke lidet omarbejdet. De 3 sidste Udgaver er besørget af *G. Westring*). I svensk Oversættelse udkom den i 8 Op-

¹⁾ *J. J. v. Berger* (1723—91), en højt anset Læge, der 1752 blev indkaldt af Bernstorff. Han var Hofmedicus og senere Livlæge. Han arbejdede utrættelig for almenyttige Foretagender paa Lægekunstens Omraade (botanisk Have, Frederiks Hospital, kirurgisk Akademi, Koppeindpodning).

²⁾ Hans Hustru (f. 1738) hed *Margrethe Kirstine Jagenreuter* og var Datter af Borgerkaptajn J. Hun overlevede ham og døde først 1823. De fik 2 Døtre, af hvilke den ene blev gift med Kaptajnlieutenant *Oxholm*, den anden med Kammersekretær og Kommitteret *Stoud*.

lag og paa Tysk i 5. I 1771 udgav han dernæst »Unterricht von Pferden, Kühen, Schaafen und Schweinen, wie man dieselben warten und aufziehen muss« (256 Sider). Denne Bog indeholder disse Husdyrs, især Hestens, Bedømmelseslære og Læren om deres Avl og Pleje, og den er, efter hvad han siger i Fortalen, bygget paa de Forelæsninger og Erfaringer, som han har gjort sig til Nytte under sit Ophold i Lyon. »Uden fuldkommen Overbevisning har jeg ikke anført noget som tilforladeligt,« siger han. I sit latinske Skrift fortæller han, at Bogen allerede i 1767 blev skrevet paa Dansk efter Opfordring af Grev A. G. Moltke. Formodentlig har Tilbagegangen i denne forud saa mægtige Mands Indflydelse været Aarsag til, at Skriftet ikke udkom i sin oprindelige Skikkelse, og først 4 Aar senere paa en Boghandlers Opfordring udkom paa Tysk i en Oversættelse, hvis Slethed og Unøjagtighed Abildgaard beklager i stærke Udtryk. I Fortalen lover han snarlig Udgivelse af et 2det Bind, der skulde indeholde Fysiologien og Sygdomslæren — desværre kom det aldrig.

Det var imidlertid denne Bog, der gav det første Stød til Planen om at oprette en Veterinærskole i Danmark, idet den foranledigede *Oeder* ¹⁾ til at henlede *Struensee's* Opmærksomhed paa denne Sag. *Struensee* gav da *Berger* det Hverv at tale med *Abildgaard* og at opfordre ham til at indgive Planer til en saadan Skoles Indretning. Dette kom ham i første Øjeblik slet ikke tilpas. Han siger derom følgende: »Denne Opfordring kom mig ikke blot uventet, den var ogsaa imod mit Ønske, thi jeg havde i Virkeligheden alt sagt Farvel til Veterinærvæsenet, som jeg troede aldrig vilde komme mig til Nytte, idet jeg i 6 Aar efter min Tilbagekomst til Fædrelandet alene havde den praktiske Lægegerning for Øje. En saadan Plan, der dengang var aldeles fremmed for mine Tanker, behagede mig derfor ikke ret meget. Jeg forudsaa ogsaa de utallige Vanskeligheder, som vilde møde den, der tog fat paa et Værk, som meget faa er i Stand til at vurdere. Overfor min Velynder fortav jeg ikke, at jeg var utilbøjelig til at paatage mig den om-

¹⁾ *G. C. Oeder* (1728—91), Botaniker, Læge og Statsøkonom, var født i Tyskland, men blev 1752 Prof. i Botanik i København. Især bekendt ved Paabegyndelsen af *Flora Danica*. *Oeder* ledede de første større Indpodninger mod Kvægstøgen her i Landet 1770 (M. Salomonsen i T. for Vet. 5. Bd. 1857).

handlede Sag. Men den ærværdige Olding mindede mig paa en klog og venlig Maade om, at det vilde blive til Skade for mig, hvis jeg unddrog mig for denne Pligt, da jeg paa offentlig Bekostning var rejst til Udlandet i den Hensigt, at jeg efter at være oplært i Veterinærvidenskaben skulde blive nyttig for mit Fædreland. Det var i det mindste nødvendigt at angive den Maade og de Vilkaar, hvorpaa en slig Anstalt maatte grundlægges. — Jeg gav da efter for min Velynders Paamindelser og overgav Rigets Styrer (*Struensee*) en skriftlig Fremstilling af min Mening om den Maade, hvorpaa Sagen skulde begyndes, idet jeg ikke lagde Skjul paa, at den praktiske Del af Kunsten endnu overalt var ufuldkommen, og at der først maatte erhverves Indsigt i den ved Øvelse og Erfaring. Hertil svarede han, at det i Sandhed vilde være meget nyttigt, om »Hestelægerne« (hippiatri) blot blev undervist i de simple, almindelige Begyndelsesgrunde af Anatomi og Lægekunst, saa at de — om de end ikke kunde helbrede de Dyr, som deres Medborgeres Lettroenhed overgav dem — dog i det mindste ikke slog dem ihjel.«

Derefter sendte *Struensee* Overstaldmesteren til Abildgaard for at forhandle nærmere med ham om Oprettelsen af Skolen, men disse Forhandlinger gik i Staa, og kort efter indtraadte *Struensee's* Fald. Denne Begivenhed fik dog ikke den uheldige Følge for Planerne om Oprettelsen af en Veterinærskole, som man skulde have ventet, thi paa samme Tid opstod der en heftig og meget dødelig Sygdom i de kongelige Stuterier, og efter *Arveprinsens* Ordre søgte man Raad hos Abildgaard. Han undersøgte Forholdene og fandt, at Sygdommen var en »heftig men ægte Peripneumoni«. Det lykkedes ham at standse Sygen »ved faa og ringe Lægemidler og ved Forandring i Diæten, men især ved rigelig Anvendelse af Aareladning, skønt denne Fremgangsmaade blev hæftig fraraadet af Kursmedene, der spaaede, at den vilde medføre Kastning.«

Efter at Abildgaard saaledes havde aflagt Prøve paa sin praktiske Dygtighed, blev det endelig bestemt, at en Skole skulde oprettes, og det blev paalagt Grev *J. G. Moltke*, Overstutmester *Lewetzow* og Staldmester *Bülow* at lægge Planen i Forbindelse med Abildgaard.

Efter længere Tids Forhandling blev der endelig 4. Januar 1773 givet kongelig Resolution paa den Ordning, at Abildgaard skulde

paa egen Bekostning tilvejebringe Bygning og Indretning af en Skole paa Kristianshavn samt være forpligtet til mod en aarlig Løn af 1200 Rdl. at holde offentlige Forelæsninger over Veterinærvidenskaben, indrette en Sygestald for mindst 6 Heste, »hvor han i fornødent Fald fornemmelig fra de kongelige Stalde kan modtage syge Heste til Kur, samt for private Folk saa mange, som Rummet for det første kan tillade«. Han var derhos pligtig til uden Betaling at lede Behandlingen af syge Heste i Kongens Stalde, samt af de kongelige Herskabers øvrige Husdyr; mindst 4 Gange aarlig — og i øvrigt ved alle »mærkelige Sygdomstilfælde« — at besøge Stuteriet, »saa og at være private Folk her i Staden og paa Landet til Tjeneste imod Betaling, naar dette maatte forlanges, enten selv eller ved hans Folk, for hvilke han i saa Fald skal være ansvarlig.«

Det var just ikke glimrende Vilkaar! Abildgaard siger ogsaa selv: »Endskønt jeg noksom indsaa, at der paa denne Maade var sorget slet for mine Interesser, vilde jeg dog ikke opgive mit Forehavende, idet der blev givet mig Haab om større Understøttelse, hvis Tiden viste Sagens Nytte og Fremgang.«

Det forekommer mig, at det Billede, som her paa Grundlag af Abildgaard's egen Fremstilling er givet af hans Stilling til Skolens Oprettelse — hans oprindelige Ulyst og store Betænkelighed, der væsentlig overvindes af hans Pligtfølelse, og hans voksende Energi, da det kom til Stykket — er lige saa tiltalende og nok saa naturligt som det, der tidligere har været gængse af hans konsekvente, stadig maalbevidste og utrættelige Arbejde for Sagen¹). Han bliver ikke mindre — synes jeg — og i hvert Fald mere menneskelig ved sin Tvivl og Kamp.

Den 13. Juli 1773 aabnede Abildgaard sin Skole i den Gaard paa Kristianshavn, hvor den havde sin Plads — idet den dog efterhaan-

¹) Jfr. saaledes *Viborg* (Nyt Bibliothek for Læger 1815): »Det var kun en *Abildgaard*, der havde Mod, Kraft og Klogskab til at overvinde de store Vanskeligheder« — og især *J. Collin* i sin med megen Varme skrevne Biografi af Abildgaard (Historisk Arkiv I. 1870), der efter hans Fremstilling intet Øjeblik tabte sit egentlige Maal af Syne o. s. v. Jfr. ogsaa *E. Fengers Tale* ved Indvielsen af Vetr.- og Landbohøjskolen (T. for Vetr. 6. Bd. S. 164).

den udvidedes en Del — lige til den i 1858 overflyttedes til Bülowvej.

Skolens første Indretning var selvfølgelig efter vore Begreber tarvelig. Der var foruden Professorens Bolig en Anatomisal, en Læsesal og en Sygestald for 8 Heste. Allerede 1776 udvidedes den ret væsentligt, idet der paa en tilstødende Grund blev opført »en Bygning til Smedje, Staldrum for 14 Heste samt Vaaning for en Smed og 16 Skolarer«, ligesom der indkaldtes en tysk Smed, *Holz-schwarz*¹⁾, som var oplært hos den berømte Veterinær *Lafosse*²⁾ i Paris. Samme Aar købte Staten Skolen af Abildgaard, og 23. Juli 1777 blev der givet Skolen en ny Fundats. De første Tilhørere, Abildgaard havde, var (ifølge *Viborg*) Kavalleriofficerer og Korporaler, som laa her i Byen for at besøge Ridebanen, samt Beriderne fra de kgl. Stalde. Abildgaard selv nævner dog ogsaa mellem dem Kursmede (fabri hippiatri). Efter Udvidelsen kom Lærlingene især til at bestaa af Fanesmede og Underofficerer fra Kavalleri- og Artilleriregimenterne samt af Smedesvende og Bønderkarle, der blev indsendte fra private Godsejere. Allerede 1775 blev der afholdt en offentlig Prøve over de første Elever, men en egentlig *Dyrlægeeksamen* blev dog først afholdt 1779, ved hvilken 5 bestod. Ifølge Fundatsen af 1777 blev der endvidere om Søndagen holdt særlige Forlæsninger for »Smedesvende af Lauget«, der de søgne Dage arbejdede for deres Mestre. Der meldte sig straks 6 af disse frivillige Elever, og denne Undervisning vedligeholdtes i en Aarrække under stigende Tilslutning, saaledes at *Viborg* 1792 angiver, at der sædvanlig mødte 10—16 Svende til Søndagstimerne.

I 1792 blev der ved kongelig Resolution af 20. Oktober givet en Bestemmelse, der vistnok har haft væsentlig Betydning med Hensyn til Rigets Forsyning med Dyrlæger, idet det nemlig fastsattes, at der fra ethvert Stift i Danmark og Norge (i alt 11) skulde paa Stiftets Bekostning holdes en Lærling ved Skolen. Lærlingen skulde være af Bondestanden, have en Alder af 18—25 Aar, »forraade

¹⁾ Han forblev ved Skolen til 1781 og nedsatte sig derpaa i København.

²⁾ *Philippe Etienne Lafosse* (1738—1820) var en særdeles fremragende Veterinær, der har skrevet mange og store Arbejder. Han var ivrig Modstander af *Bourgelat* og Skolen i Alfort. Han spillede en vis Rolle i den franske Revolution.

nogenlunde naturligt Nemme og have lært at skrive«¹). Sønner af Landsbysmede blev foretrukne.

For disse Stiftslærlinge betaltes der til Skolen 100 Rdl. aarlig, hvorfor de ligesom Lærlingene fra Regimenterne fik fri Undervisning, Bolig, Lys og Varme paa Skolen. Dernæst blev der af de 100 Rdl. givet Lærlingene 5 Rdl. maanedlig til Føde og Klæders Vedligeholdelse i de 3 Aar, som udfordredes for at danne dem til duelige »Kursmede og Kvæglæger«. Som udlærte fik de Lov at nedsætte sig i Stiftet som Smede paa Landet eller i Købstæderne eller »foretage sig hvad Haandtering de ville«. Dog skulde de være forbundne til at blive i Stiftet og for Betaling være til Tjeneste, naar de af vedkommende Øvrighed forlangtes til en eller anden Forretning i deres Fag som Dyrslæger, saasom til at besigtige syge Kreaturer samt forrette Obduktioner og derom give deres Beretning. De var til Gengæld fritagne for Krigstjeneste²).

¹) Med Skrivefærdigheden var det dog undertiden kun saa som saa. I en »Conduit-Beretning« fra 1799 hedder det saaledes om en Nordmand, der ganske vist ikke var Stiftslærling, men indsendt fra Artilleriet: »Ved hans Ankomst til Skolen (1796) kunde han ikke vel læse i en Bog og meget lidet skrive. Dette satte ham tilbage i at fatte Undervisningen, hvorfor han i Begyndelsen gjorde svag Fremgang. I den sidste Tid har han derimod, efter at han har lært at læse og skrive, gjort temmelig Fremgang og viser Nemme til at kunne lære. Han smeder nu temmelig vel Hestesko og Hesteskosøm og begynder at lægge Sko under.« At Skolarerne ikke altid var nemme at styre, fremgaar af følgende Tilføjelse: »Han har fra første Tid af stedse været tilbøjelig til at svire nu og da om Natten og er af den Aarsag bleven lagt hen igen i Kasernerne for at være under strengere militærisk Opsigt. Ved at besøge Skolen endnu et Aar vilde han kunne blive brugbar Kursmed, naar hans Uordener ej ville tiltage.« Om en anden Elev siges det, »han er som de fleste Lærlinge fra Norge noget tilbøjelig til Drik«, og det tilføjes: »Vi ønskede meget, at de Lærlinge, som det kgl. Artillerikorps sender til Skolen, maatte saa meget som muligt blive valgt af de Subjekter, som kommer lige fra Bondestanden, da de sædvanligen ere mindre fordærvede end de hværvede« (Skolens Arkiv).

²) *Viborg* roser denne Forordning i stærke Udtryk, idet han siger, at den har givet den danske Skole en Fuldkommenhed, som ingen Skole uden for Frankrig kan rose sig af, og at den vidner om Regeringens Aarvaagenhed for almenyttige Kundskabers Udbredelse (Efterretning om den kgl. danske Veterinærskoles Indretning 1792). At *Lærlingene* ikke i Længden kunde føle sig tilfreds med en saa tarvelig Løn som 5 Rdl. maanedlig til Føde og Klæder kan man let tænke sig. I Arkivet har jeg fun-

Foruden disse Lærlinge og enkelte Officerer, der underkastede sig Dyr lægeeksamen, studerede ogsaa af og til Udlændinge, navnlig Svenskere, ved Skolen. Abildgaard fremhæver i sit Skrift særlig Stud. med. A. H. *Florman*, der senere blev Professor i Anatomi i Lund, og som interesserede sig saa levende for Veterinærvæsenet, at han i Aarene 1791—1812 med stor Opofrelse under yderst tarvelig Støtte fra Statens Side drev en liden Veterinæranstalt i Lund ¹⁾.

Allerede 1788 angiver Abildgaard, at i alt 205 Individuer har benyttet Skolens Undervisning, og af *Tscherning's* Fortegnelse fremgaar det, at Antallet af dem, der bestod Dyr lægeeksamen, var i Aarene 1779 5, 1780 12, 1783 24, 1785—99 henholdsvis 5—19—6—2—9—7—1—5—13—3—2—7—7—6—3.

Det var altsaa en stor Virksomhed, Abildgaard fik sat i Gang, og som han i lang Tid næsten ene maatte bære. Vel blev allerede tidlig et Par unge Medici eller Chirurgi antagne som Pensionærer og Hjælpelærere (de kaldes ogsaa Prosektorer), men ingen af dem synes at have spillet nogen væsentlig Rolle. En virkelig fast Hjælper (bortset fra Beslagmesteren²⁾) fik Abildgaard først i 1783 i *Erik*

det et Andragende fra 1799, hvori 18 militære, 10 Stiftslærlinge og 1 Gods-Herskabs-Lærning klager over Mangel paa Udkomme. De kan ej leve og ikke skaffe sig det »fornødne Værktøj, som behøves til denne Profession, naar vi engang har faaet Examen og skal sætte os ned som Dyr læger«. »Eftersom vi ere overbevist om at have fornuftige Regenter, saa overlade vi os til Dem.«

¹⁾ Om denne udmærkede Mand (1761—1840) findes udførlige Oplysninger i et Skrift af Prof. *Fürst* i Lund, der i Udtog er gengivne af *E. Schoug* i hans »Veterinærvæsendets Historie«, S. 84—94. *Florman* studerede i København 1783—86.

²⁾ Af de i Skolens Arkiv bevarede Instrukser for Beslagmesteren ses i øvrigt, at denne foruden at bestyre Smedjen og undervise i Beslagkunst tillige skulde, i det mindste til dels, besørge den Virksomhed, som senere gik over til »Dyr lægen« ved Skolen. Han skulde nemlig — under Lærernes Tilsyn — besørge de syge Dyrs Behandling og vejlede Eleverne derved. Han skulde ogsaa have Opsyn med Skolarernes Opførsel baade i og uden for Skolen og »ved Advarsel og Opmuntring anføre dem til Flitighed og Sædelighed«. I 1801 anføres *J. Kuhn's* Løn for alt dette at være 150 Rdl., fri Bolig med Lys og Varme, 1 Mark af hvert Beslag og 1 Mark for hver syg, han helbredede, men saa skulde han selv holde en Svend. Med Hensyn til Lønningsforholdene ved Skolen skal jeg i øvrigt anføre, at *Abildgaard* i sin sidste Tid havde 1900 Rdl. foruden Bolig. *Viborg* hav-

Viborg, der i dette Aar blev ansat som Lektor med 200 Rdl. aarlig Løn — men han var endda borte paa en treaarig Studierejse i 1787—1790.

Hvor meget maa man da ikke undres over, at *Abildgaard* fik Tid til at gøre saa saare meget ved Siden af at passe sin Skole. I de første Aar efter Skolens Oprettelse vedblev han at virke som Læge, ja i 1775 blev han endog Stadslæge i København. Som saadan virkede han, ifølge *Viborg's* Udsagn, »adskilligt godt for det offentlige og var en ivrig Deltager i Jordemoderkommissionen, Karantænekommissionen og Collegii medici Forretninger«. Senere ser vi ham meget virksom i Selskabet for druknedes og skindødets Redning. To Taler af ham ved dette Selskabs Aarsmøde er offentliggjorte i »Bibliothek for Fysik, Medicin og Økonomi« 1798 og 1800.

Sit Lægeembede og sin Praksis nedlagde han i 1782, da Veterinærskolen lagde mere og mere Beslag paa hans Tid og Arbejds-kraft.

I Aarene 1774—78 var han Præsident i Landhusholdnings-selskabet, og det kan næppe betvivles, at han har haft væsentlig Andel i den betydelige Virksomhed til Landbrugets Fremme, som paa den Tid udfoldedes.

Men *Abildgaard* var derhos en fremragende *Naturforsker*. Han var som faa hjemme i Naturvidenskabens forskellige Grene, og han har leveret mangfoldige, om end i Regelen ikke omfangsrige Arbejder paa Fysikens, Kemiens, Mineralogiens, Zoologiens og Fysiologiens Omraade. I det videnskabelige Liv her hjemme spillede han en meget betydelig Rolle, og han stod i stadig Forbindelse med mange Naturforskere i Udlandet, hvor hans Navn overalt havde en god Klang. Han var Medlem af en Mængde lærde Selskaber

de som 2den Lærer 660 Rdl., men oppebar tillige 200 Rdl. som Prof. ved botanisk Have og et Honorar for Bekæmpelsen af Sandflugten. Som Skolens Forstander blev hans Begyndelsesløn 1700 Rdl. (+ Sandflugtshonoraret). *Neergaard* blev ansat med 200 Rdl. i Løn, uagtet *Viborg* indstillede ham til 300 Rdl, idet han skrev, at man ikke kunde leve af 200 (+ Bolig). *Abildgaard's* *Enke* fik kun 200 Rdl. i Pension af Staten. *Abildgaard* efterlod ingen Formue, og *Enken* maatte 1810 og 1811 søge Kongen om en ekstra Understøttelse; hun fik ogsaa hver Gang 200 Rdl.

i Udlandet, og af det danske Videnskabernes Selskab blev han Medlem 1775. Fra 1795 til sin Død var han dets Sekretær¹⁾.

Af Abildgaard's *mineralogisk-kemiske* Undersøgelser fortjener især at anføres, at han var den første, der foretog en kemisk Undersøgelse af Kryolith og gav den Navn. Han paaviste, at den indeholdt Fluor og Aluminium, medens den tredje Bestanddel, Natrium, først fandtes senere. Hans mineralogiske Samlinger var betydelige; en stor Del af dem blev købt til Prins Kristian Frederik, men gik desværre til Grunde ved Slotsbranden 1794. Ved Abildgaard's Død blev en betydelig og værdifuld Mineralsamling købt til det dengang paatænkte Nationalmuseum; den findes nu i Universitetets mineralogiske Museum.

Hans *zoologiske* Arbejder er vel for største Delen Smaaskrifter, men om hans Virksomhed i denne Retning saaledes end ikke er særdeles omfangsrig, er den dog efter Dr. Boas's Udtalelser, »egnet til at indgyde Respekt og bærer Vidnesbyrd om en fremragende videnskabelig Begavelse«. Dette træder vel tydeligst frem i hans Afhandling om Slimaalen, Myxine, (Schrift. der Ges. naturforschender Freunde), og i hans Bemærkninger om en hos Hundestejlen snyltende Bændelorm, *Schistocephalus solidus*, (1. Bd. af »Naturhist. Selskabets Skrifter«). For det første af disse Dyr paaviste Abildgaard gennem en anatomisk Undersøgelse, at det ikke som hidtil sædvanlig antaget hørte til Linné's Vermes, men var et Hvirveldyr. For Ormens Vedkommende paaviste han ved Fodringsforsøg — en dengang ukendt Metode — at den i Hundestejlens Krophule levende Snylter, naar Hundestejlen fortæres af Vandfugle, udvikler sig videre i disses Tarme, som han rigtig formoder, til Konsmodenhed. Ogsaa hans Afhandlinger om Infusionsdyrenes Oprindelse (3. Bind af »Nat.-Selskabets Skrifter«) og om Megatherium (Vid. Selskabs Skrifter, Ny Saml. 5. Bd.), som han maatte snige sig til delvis at aftegne under sit Besøg af Musæet i Madrid, indeholder gode og træffende Bemærkninger. Hans øvrige zoologiske Arbejder — heri indbefattede de temmelig omfattende Bidrag til

¹⁾ Som saadan holdt han i 1797 en Mindetale over A. P. Bernstorff, der havde været Selskabets Præsident. Denne meget velskrevne Tale (57 Sider) roser Molbech (i sin Vidensk. Selskabs Historie) som »en af de bedste, værdigste og mest passende Taler, der ved lignende Anledninger er hørte i dette Selskabs Sale.«

O. Fr. Müller's »Zoologia Danica« 3. og 4. Bind — er væsentlig af artsbeskrivende Natur.

Blandt hans *fysiologiske* Arbejder bør nævnes: Bemærkninger om Grunden, hvorfor Næsen altid mangler hos enøjede Monstra, Forsøg over Elektricitetens Indvirkning paa Dyr, over Blodkarrenes Indsugningsevne, over Hovedets Reproduktion hos Snegle, over Aandedrættet og over Kulstoffets Mængde i Blodet. Ogsaa disse Arbejder vidner om hans videnskabelige Begavelse og sunde kritiske Sans.

At han ogsaa paa *Fysikens* Omraade hørte til Tidens kyndigste Mænd her hjemme, kan man skønne deraf, at det kort før hans Død blev ham tilbudt at blive Lærer i dette Fag ved Universitetet, hvilket han dog afslog. I Forening med E. Viborg udgav han i 1800 en stor Lærebog »Indledning til almindelig Naturkyndighed for Dyr læger« (324 Sider), i hvilke Kapitlerne om Lyset, Elektriciteten, Magneten og Jordkloden ganske er hans Arbejde. Denne Bog blev oversat paa Svensk og Tysk.

At Abildgaard maatte nære en levende Interesse for alt, hvad der kunde fremme Studiet af Naturvidenskaberne og Udbredelsen af Naturkundskab i vide Kredse er en Selvfølge. Dette gav sig ogsaa mange Vidnesbyrd, af hvilke særlig fortjener at fremhæves, at han er den egentlige Stifter af Naturhistorie-Selskabet 1789, som en Tid lang spillede en ikke ringe Rolle i det videnskabelige Liv her hjemme.

Det er maaske et vel stærkt Udtryk, naar *Neergaard* siger, at »Veterinærskolen under Abildgaard's Forstanderskab var et Samlingssted for vore berømteste Læger og Naturforskere, der flokkedes om deres Orakel«, men der foreligger i Samtidens Skrifter Vidnesbyrd nok om den livlige og inderlige Forbindelse, hvori Abildgaard stod med Tidens arbejdende Mænd. Blandt dem, der stod ham særlig nær, fortjener at nævnes den for tidlig afdøde, utrættelige og alsidige Naturforsker C. G. Rafn¹⁾, der »ærede ham som sin anden Fader«.

¹⁾ C. G. Rafn (1769—1808). Naturkyndig og Kommitteret i Kommercekollegiet. Han har bl. a. indlagt sig ret væsentlige Fortjenester af Plante-fysiologien, men arbejdede i øvrigt paa mange Maader for Naturvidenskabernes Anvendelse i Almenvellets Tjeneste og for Oplysningens Fremme. Ogsaa Veterinærvæsenet havde hans varme Interesse, og han havde en Tid lang studeret ved Skolen.

Abildgaard's levende Interesse for Naturvidenskaberne har sikkert været af stor Betydning for den Aand, hvori Veterinærstudiet her hjemme er drevet ikke blot i hans Tid, men ogsaa senere. Endnu den Dag i Dag, tror jeg, man kan sige, at vor Skole i højere Grad end de fleste andre har lagt Vægt paa at bibringe Eleverne et solidt naturvidenskabeligt Grundlag. Hvor stor Vægt han tillagde Fysiken, Kemien og Fysiologien fremgaar af hans og *Viborg's* ovenfor nævnte Lærebogs forholdsvis betydelige Omfang.

Dermed hænger ogsaa sammen den store Vægt, der fra første Færd af er lagt paa *Anatomien*. Oplysende er i saa Henseende *Neergaard's* Beretning om de ivrige og grundige Studier af dette Fag, han drev under Abildgaard's Vejledning.

Et levende Indtryk af Abildgaard's Kærlighed til den komparative Anatomi og tillige af hans ægte naturvidenskabelige Syn faar man ogsaa af hans Udtalelser i et Brev fra 1786¹⁾ til *A. H. Florman*, der nylig var vendt hjem til Lund:

» . . . Det glæder mig meget for min Ven, at De allerede er kommen i Virksomhed. Lad Anatomi altid være Dem en vigtig Sag. I *Anatomia comparata* er en stor og øde Mark at bearbejde og dyrke, som kan give Menneskeligheden meget nyttige Frugter. Gjør Dem altid mest Umage for at see og erfare rigtigt og vist. Ved Speculering og Tro paa andres speculative Raisonnements vindes saare lidet til nogen Videnskabs Fremgang. Den ene gaar efter den andens Næse og ingen efter sin egen. Man kan vel paa den Maade faa Reputations for at være lærd men den Hæder er dyrt betalt ved Tabet af Frihed og Selvstændighed i Begreber; man bliver mer eller mindre et blot Echo. . . . «

I Skolens første gode Tider blev den *patologiske Anatomi* heller ikke forsømt²⁾. — Med det nævnte Forhold turde endelig staa i

1) Meddelt af Prof. *C. M. Fürst* i hans Mindeskraft »Anders Retzius Bref til *A. H. Florman*« (1896) S. 7. *Fürst* tillægger Abildgaard en meget stor Betydning for *Florman's* aandelige Udvikling og gennem ham ogsaa for hans udmærkede Elever, f. Eks. *A. Retzius*.

2) I sin »Efterretning« 1792 siger *Viborg*, at »alle Kreaturer, som dø i Skolens Sygestalde, blive aabnede i Overværelse af alle Lærlingene, hvoraf de ældste maa gøre Forretningen og forfatte derover en Beskrivelse, som siden prøves og forklares offentligt af Læreren«. Hvor sørgeligt stod det ikke mange Aar senere til med dette vigtige Fag!

en vis Forbindelse den store Interesse for *Husdyrbruget*, der altid har udmærket vor Skole, om end selvfølgelig det rene Nyttehensyn har spillet en stor Rolle i saa Henseende og maatte gøre sig særlig gældende i vort Land, hvor Husdyrholdet altid har afgivet en saare vigtig Indtægtskilde. Abildgaard arbejdede ivrig for Opbøjningen af *Faareavlen*, navnlig ved Indførelsen af det finuldede spanske Faar, over hvis Levemaade han paa en Rejse i Spanien 1793 gjorde interessante Iagttagelser. I Forening med *Viborg* udgav han i 1800 et udførligt og grundigt Arbejde (128 S.), »Vejledning til en forbedret Faareavl og de spanske Faars Behandling i Danmark og Norge«. *Viborg's* store Interesse for *Svineavlen* og for Svinets Sygdomme er bekendt¹⁾.

Som Medlem af Stuteridirektionen virkede Abildgaard meget for *Hesteavlens* Forbedring. Og hvilken Betydning vilde det ikke have haft, om hans talentfulde Elev *J. V. Neergaard* havde faaet Lov til at arbejde for dette Fag i den ægte naturvidenskabelige Aand, der var indpodet ham af Abildgaard.

Den inderlige Forbindelse mellem Veterinærvæsen og Husdyrbrug har jo som en god Tradition fra Abildgaard's Dage fortsat sig til vor Tid. Den har givet og giver den danske Skole og Dyr lægestand et Særpræg, som vi efter min Overbevisning af al Magt bør holde paa.

I hine Tider skulde og maatte Dyr lægen jo nødvendig være Smed, og vi finder ogsaa, at Smedjen spiller en stor Rolle ved *Abildgaard's* Skole. Interessant er det nu at se, at Abildgaard ogsaa paa Beslagets Omraade har lagt et udmærket Grundlag. I sit Skrift fra 1771 angiver han allerede almindelige Principper for Beslaget, der i det væsentlige var fysiologisk rigtige, og *Viborg* fortæller, at den bekendte *Kersting* (Grundlæggeren af Skolen i Hannover 1778), der selv oprindelig var Smed, ytrede: »Besyderligt at en Doktor i Lægekunsten skal give os de rigtigste Grundsætninger om en Hesteskos Indretning.«

Ved hele Skolens Indretning og Undervisningsplan viste Abildgaard — saavidt jeg kan se — en klar Forstaaelse af, hvad det væsentligt kom an paa, og en ikke ringe praktisk Sans. Der

¹⁾ »Vejledning til Svinets Behandling som Husdyr« 1804 (2det meget forøgede Oplag ved *C. Viborg* 1836).

blev ikke holdt noget stort Antal Forelæsninger, men lagt des mere Vægt paa Øvelser. Ogsaa i denne Henseende tror jeg, at man endnu ved den danske Skole kan spore noget af de gode Traditioner fra dens Grundlæggers Tid.

Men intet er jo fuldkomment i denne Verden! Den Omstændighed, at Abildgaard's Studier og Interesser spændte over et saa overordentlig stort Felt, har uden Tvivl bidraget væsentligt til at hindre ham i at udfolde synderlig stor litterær Virksomhed paa *Dyrepatologiens* Omraade. Foruden »Heste- og Kvæglægen« foreligger der fra hans Haand kun een eneste Afhandling, nemlig om *Kvægpesten* (84 Sider¹). Dette lille Arbejde er til Gengæld højst interessant. Abildgaard gør heri, paa Grundlag af sine egne Iagttagelser, Rede for Sygdommens Optræden navnlig i 70erne, skildrer klart og anskueligt dens Symptomer og Sektionsfund, gennemgaar kritisk Resultaterne af Indpodningen, hvis relative Værdi han indrømmer, medens han dog paaviser, at en gennemført omsigtsfuld *Afspærring* og *Nedslagning* af de først angrebne Besætninger er det eneste rette Middel til at bekæmpe Sygdommen²). Afhandlingen indeholder en Mængde interessante Iagttagelser over Smitstoffets Ejendommeligheder, dets ringe Evne til at spredes gennem Luften, men store Evne til at overføres ved Mellemlid, Personer, Genstande (Klæder, Foder, endog Drikkevand), Hunde og andre Dyr o. s. v. Han paaviser Smitstoffets Tenacitet, dets Ødelæggelse ved Opvarmning til 65,5 Gr. C. og giver forstandige Regler for Sygdommens hygiejnisk-diætetiske og symptomatiske Behandling. Hele Fremstillingen er klar, overlegen og præget af en Aand, der forekommer en fuldstændig moderne.

Det maa derfor i højeste Grad beklages, at Abildgaard aldrig fandt Tid og Lejlighed til at udføre de Planer, han havde om Udgivelsen af større veterinærpatologiske Arbejder³). Hans omfat-

¹) Den fremkom oprindeligt i Adresseavisen 1779 og er oversat paa Svensk i »physiografiske Selskabs Skrifter« (Lund). Lettest tilgængelig (og vistnok udførligst) er den i den tyske Oversættelse i 1ste Bind af *Viborg's Sammlung v. Abhandl. f. Thierärzte und Oekonomen* 1795.

²) Som bekendt er det en af *Abildgaard's* store Fortjenester endeligt at have befriet Kongeriget for denne frygtelige Sygdom ved Hjælp af de nævnte Midler. Ved Udbrudet i Hertugdømmerne 1813—14 fulgte *Viborg* samme Metode.

³) I Fortalen til 2den Udgave af *Heste- og Kvæglægen* 1783 siger

tende videnskabelige Dannelse, hans skarpe Iagttagelsesevne og kritiske Sans, der lod ham gribe det væsentlige i enhver Sag, hans rige Erfaring og fortrinlige Fremstillingsevne vilde utvivlsomt have sat ham i Stand til at præstere Arbejder af høj Værdi. Vi vilde ikke blot derigennem have besiddet Oplysninger af meget stor Interesse om Sygdomsforholdene her i Landet (og tildels ogsaa i Udlandet) paa hans Tid, men Eksistensen af en god og nogenlunde udførlig Lærebog fra hans Haand vilde sikkert have haft stor Betydning for den danske Dyrlæggestands Udvikling langt op i det 19de Aarhundrede.

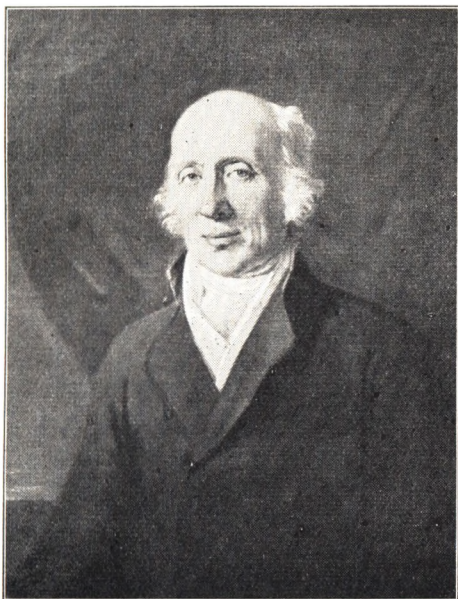
At jeg ikke overdriver ved disse Udtalelser, tror jeg, man vil indrømme, naar man gør sig bekendt med det lidet, der foreligger fra hans Haand, og som væsentlig har en populær Karakter. Hans berømte Bog »En dansk Heste- og Qvæglæge« er jo skrevet udelukkende »til Bøndernes Brug og Nytte«. Den første Udgave fra 1770 er meget lille (82 S.), men i Abildgaard's Tid udkom endnu 2, betydelig forøgede og forbedrede Oplag 1783 og 1791 (118 og 166 Sider). Især i sin sidste, endelige Skikkelse er det i Virkeligheden en forbavsende god Bog. Sygdomsbeskrivelserne er gennem-

Abildgaard, at han »med det første« vil udgive et udførligere Værk for dem, som har Evne til at købe et større Skrift — og i sin latinske Afhandling fra 1788 (efter at have paavist, at han ikke havde forsømt sit Embede og sine Pligter) »gerne tilstaar jeg imidlertid, at hvis jeg havde haft Helbred og Kræfter, saa jeg kunde have udholdt det stadige Arbejde ved samme Sag, skulde jeg have udført mere i Veterinærvæsenet. Jeg vilde da have skrevet mere, eller rettere udgivet mere i Trykken; jeg har nemlig skrevet ikke saa lidet, som jeg har i Sinde at lade trykke, men først maa det affiles.« Han klager derhos over de store Bekostninger, som Trykning af danske Bøger medfører; de udgives sjælden uden Tab. »Et temmelig trættende og kedeligt Arbejde er det endelig at indgive jævne Mennesker, hvis Tænkning er uøvet, nogenlunde klare Begreber om naturvidenskabelige Ting, saa at man i de tiloversblevne Timer, hvoraf paa Grund af andre Pligter kun en ringe Del kan kaldes Fritid, let trættes ved at læse og forbedre det alt skrevne. Denne Gæld har jeg dog i Sinde at betale.« I glædelig Modsætning til disse lidt triste Ytringer om *Elevernes* aandelige Standpunkt staar Abildgaard's og Viborg's Udtalelser i Slutningen af den fortræffelige Fortale til »Indledning til almindelig Naturkyndighed« 1800. »Et andet Spørgsmaal har man gjort os, som vi ikke skulde have kunnet besvare, førend Erfaring havde lært os det. Dette nemlig: om det er muligt at bringe sammenhængende videnskabelige Begreber ind i de udyrkede og uøvede Hoveder, som man

gaaende klare og anskuelige, og paa vigtige Punkter er den differentielle Diagnose — saaledes mellem Kværke og Snive — klargjort i faa Træk. Med Hensyn til Opfattelsen af Sygdommens Aarsager er han paa mange Punkter sikkert forud for sin Tid. Snivens Smitsomhed fremhæves saaledes meget stærkt (om han end tror, at den *kan* opstaa uden Smitte), og han gør klart Rede for, *hvordan* den smitter, og for Midlerne til at undgaa Smitten. Han hævder ogsaa, at Springorm næppe er væsentlig forskellig fra Snive. Han er klar over Naturen af Flyndersyge og Drejesyge (samt Bremselarvesygdom) hos Faar, af Tintesyge hos Svin — om han end selvfølgelig ikke kender Blæreormenes Udviklingsgang. Hans Saarbehandling er i Hovedtrækkene meget god, idet han indskærper Renholdelse uden Irritation og Omsorg for rigeligt Afløb for Saarsekreterne o. s. v. Hans Behandlingsmaade er gennemgaaende rationel, og han lægger en stor Vægt paa Forebyggelsen og paa Ordningen af de hygiejniske og diætiske Forhold. Det bedste Indtryk af hans overlegne, ægte naturvidenskabelige Opfattelse faar man maaske ved at læse den fortræffelige Indledning »om de almindeligste Aarsager til Husdyrenes Sygdomme og Midler til at forekomme dem«. Denne lille Afhandling findes endnu næ-

i Almindelighed vælger til at oplæres og at dannes til Dyrslæger. Vi tvivlede i Begyndelsen selv om denne Mulighed, og vi lod os derfor nøje med at meddele meget faa og ikkun de mest enfoldige og almindeligste theoretiske Begreber; men efterhaanden som vi erfarede, at det lykkedes, meddelte vi mere og mere, indtil vi endelig lærte, at mange af disse Mennesker, som ofte næppe ret kunde læse i en Bog, naar de kom til Skolen, og som i Begyndelsen intet kunde begribe, omsider fik den graadigste Videlyst, anstrængede sig for at lære at læse og skrive, paa det de kunde optegne, hvad de lærte, og erhvervede ret gode theoretiske Kundskaber. Vi tør herom beraabe os paa det Vidnesbyrd, som de oplyste Mænd kunne give, der have bæret vore Eksaminer med deres Nærværelse. At det ikke lykkes os med alle, og at det kun lykkes fuldkommen med faa af vore Elever, vil enhver, som har Erfaring i Opdragelses- og Undervisningsvæsen, let selv kunne slutte. Gamle Fordomme og ringe Agt for Dyrslægekunsten gjorde os desuden megen Vanskelighed i Valget af de Mennesker, man sendte til Skolen for at oplæres, og man fandt det næsten latterligt, naar vi erklærede en Lærling for at være uduelig til Dyrslæge af Mangel paa naturligt Nemme. Denne Fordom er endnu ikke ganske hævet. Dog maa vi med Fornøjelse tilstaa, at de Lærlinge, som sendes os fra Stifterne i Danmark og Norge, ere for den største Del ret gode Subjekter.«

sten ganske uforandret i *Westring's* Udgave af Bogen fra 1883. I det hele forbavses man ved at se, hvor meget af *Abildgaard's* Tekst, der — med fuld Føje — har kunnet bevares endnu efter næsten 100 Aars Forløb. Dette gælder saaledes om den i fuldstændig moderne Aand affattede Anvisning til de Forholdsregler, Landmanden selv maa iagttage for at holde Kvægpest borte fra sin Besætning. Den kunde ikke affattes klarere eller mere omsorgsfuldt nu til Dags.



Jeg har nu talt om *Abildgaard* som Grundlægger og Styrer af den danske Skole, som Naturforsker og som Veterinær. Vi vil nu søge at danne os et Billede af ham som *Menneske*.

Hvad hans ydre Person angaar, kan vi heldigvis faa god Oplysning af forskellige Portræter. Det mest bekendte — et smukt Maleri, der hænger i Højskolens Undervisningsraads Sal, og som i Litografi findes paa mangen ældre Dyrlægges Væg — viser ham som en køn gammel Mand med høj Pande, skaldet Isse, kloge og milde Øjne og med et venligt, faderligt, men egentlig ikke energisk Udtryk. Et lignende Billede, men tilsyneladende lidt yngre og med et nok saa fast Udtryk i Blikket, findes foran i *Neergaard's* Erindringer. Med *Viborg's* Afhandling i Nyt Bibl. for Læger 1815

følger et Profilbillede efter en Tegning af den bekendte svenske Billedhugger *Sergel*. Her er Udtrykket ganske anderledes energisk, uagtet det ogsaa er fra Abildgaard's ældre Aar. Bedst synes jeg egentlig om et Pastelmaleri fra hans yngre Dage, der hænger i Højskolens Biblioteks Læsestue, og som er en af Veterinæren *Gustav Michelsen* udført Kopi efter et Maleri af *Juel*. Af dette Billede faar man et godt Indtryk af det Liv og den Kraft, der utvivlsomt maa have præget Abildgaard i hans Manddomsaaar.

Viborg siger om ham, at »han var af Middel-Vækst, havde ingen fyldig Bygning og udstod i den mandige Alder en haard Sygdom, hvorefter han indtil sine sidste Dage følte en bestandig Svækkelse.« I en Ansøgning om Tilladelse til at foretage en Rejse til Udlandet af 1½—2 Aars Varighed skriver Abildgaard selv (6. Juni 1792): »Da min Helbred paa nogle Aar bestandig mere og mere svækkes især af vedvarende Søvnløshed med Svindel og mærkelig Tab af Hukommelse, har jeg længe ønsket at kunne foretage en Rejse....«

Neergaard giver i sin Bog¹⁾ et livligt og anskueligt Billede af sit første Møde med Abildgaard, da han som ung Student (uden Tvivl i 1795) tilfældig kom ud for at se Skolen: »Paa Veterinærskolens Gaardsplads traf vi en lille, meget smuk gammel Mand med snehvide Haar, en dejlig skaldet Isse, et blegt, rynket, alvorligt-blidt Ansigt, der tydede paa megen Aand, Tænksomhed og Hjertelighed, og det var — Skolens Forstander, Danmarks uforglemmelige *Peter Christian Abildgaard*; han var i Færd med at mønstre en kostbar Hest fra det frederiksborgske Stutteri, som var bestemt til Kronprinsen o. s. v.« Dette Møde gav, som bekendt, Anledning til, at *Neergaard* slog ind paa den veterinære Bane. Han kom snart til at elske Abildgaard og til at betragte ham som sin anden Fader. Hans Bog giver et rørende Billede af den Kærlighed og Højagtelse, som han endnu som gammel Mand bevarede for Abildgaard's Minde, og han fortæller mangt et Træk, der vidner om dennes faderlige og forstandige Velvilje for ham²⁾.

¹⁾ Mit Livs vigtigere Tildragelser, S. 8.

²⁾ At Abildgaard ogsaa — som man kunde vente — var elsket af sine jævne Elever, derom har jeg fundet et Vidnesbyrd i Skolens Arkiv. En brav ung Kursmed *Jens Frandsen*, der nylig havde nedsat sig i Aarhus, skriver 1799 til *Viborg*: »Jeg beder Dem ret meget at formelde Hr. Prof.

Blidhed og *Menneskevenlighed* har efter alle Vidnesbyrd været fremtrædende Træk hos Abildgaard — dog siger *Hauch*, at »Sagtmodigheden i Grunden var erhvervet ved hans Aands Styrke og sande Philosophie, thi af Temperament var han heftig, endog noget opfarende¹⁾.« *Hauch* roser hans *Uegennyttighed* i de varmeste Udtryk og siger: »Dersom det, som man i Verden sædvanlig kalder glimrende Lykke, kunde have været en Genstand for hans Ønske, da vilde han formodentlig kun have haft nødig at søge for at finde den, men hans Tilfredshed og Beskedenhed i alt det, som angik ham selv, var lige saa stor som hans Velvillighed og Godgørenhed mod andre, thi heri kendte han ingen Grændser, og hans ellers saa lyse Forstand kunde ikke altid erholde Herredømmet over hans Hjertes Tilbøjelighed til at tjene andre. Denne Velvillighed viste sig ogsaa i hans Omdømme om andre; han skjulte gjerne andres Fejl og taalte med elskværdig Sagtmodighed endog Fornærmelser af andre; aldrig betalte han ondt med ondt, men ofte virkede han til Fordel for den, som ved sin Handlemaade imod ham ikke havde forskyldt det.« Et andet Sted siger han: »Han faldt aldrig nogen besværlig ved sine Kundskaber og lod ingen Sinde andre føle den Overvægt, som hans Indsigter og Skarpseenhed som oftest kunde tilbyde. Han overtalede uden at synes at ville det og overbeviste uden Paastaaenhed; derfor var hans Omgang lige søgt og ønsket af alle uden Hensyn til Alder og Stand, thi han havde den sjeldne Gave at lempe sig efter andres Evner og Indsigter og derved i Omgang at tækkes saavel den gamle som den unge, den lærde som den ulærde.«

Viborg roser ham bl. a. fordi han »besad den Sjæls Storhed, som findes saa sjælden, at søge sin Eftermand, sørge for hans Dannelse, og hvad mere var, taale ham ved sin Side.« »Han vidste stedse at opflamme den yngre Mand til at gaa frem paa Kundska-

Abildgaard min varmeste Taknemmelighed. Jeg ønskede mig rig nok for at kunne hædre dem begge med en Marmorstøtte, men jeg formaar det ikke, og De behøver den endnu mindre.«

¹⁾ At *Abildgaard* kunde være skarp i sine Udtalelser, fremgaar af hans Brevveksling med *Riegels*, offentliggjort af denne 1788. — At *Abildgaard* ikke har været lutter *Blidhed*, fremgaar ogsaa deraf, at han i sine yngre Dage har skrevet flere smaa vittige, satiriske og polemiske Afhandlinger i forskellige kritiske og æstetiske Journaler (jfr. *J. Collin's Biografi* af *Abildgaard*).

bens Bane, han tilsidesatte ofte sig selv for at gavne ham, han taalte hans Skrøbeligheder, naar Hensigten kun opnaaedes, og blev han varm, tjente dette kun til at knytte Videnskabsbaandet (Venskabsbaandet?) nøjere.«

At denne Dom om Abildgaard's Karakter har været rigtig, fremgaar af nedenstaaende af *J. Collin*¹⁾ meddelte Brev fra Abildgaard til hans Hustru, der aabenbart har beklaget sig over *Viborg*.

»Gjør hvad der er at gjøre i enhver Begivenhed og vær rolig i den faste Overbevisning, at et godt Forsyn styrer og leder os, uagtet vi synes at styre og lede os selv. Lad os være villige til at taale alt hvad der hænder, ondt og godt i Tingenes Kjæde. Det meste som forstyrrer vor Rolighed er dog i Grunden ubetydeligt.« ... »Viborgs Planer maa ikke forstyrre dig — han er virkelig ikke ond, vil intet ondt, men er kun urolig og forfængelig og vil stedse noget nyt, stedse vise sig som en udmærket Mand. Lad det gaa, han har selv Umagen og Ulejligheden, mig og dig kan det ikke skade. Vær du kun redelig og retskaffen imod ham, uden at være fortroligere og aabenhjertigere end han kan taale det.« ... »Hils Viborg — jeg holder virkeligen af ham, endskønt jeg ikke altid kan være af hans Mening« ... »Lad du ham tumle sig. Vi have nu tumlet saa længe. Han skal jo selv til Enden staa derfor (b: for Skolen). For alting maa man ej gøre ham Livet surt, det konfunderer ham og han handler da mindre rigtigt. Det gjør mig ondt, at man regner ham sine Fejl for højt og tillægger ham flere end han har. Han er fremfarende, uklog og vil dog være meget klog, meget forsigtig. Dette er Fejl, som af og til kan være ubehagelige for dem, der har med ham at gøre; men det er ikke Ondskab, og han bør derfor ikke hades.«

Abildgaard har sikkert været en *meddelsom Natur*. *Hauch* siger om ham, at det var hans Glæde at meddele andre de Kundskaber, han havde indsamlet, og »derfor var Videnskabsmanden, men især den unge tilgaaende Lærde, stedse vis paa at finde i ham en kundskabsfuld Lærer, en uegennyttig Raadgiver og en gavnlig Hjælper. Flere af vore største Lærde i forskellige Fag skyldte hans Vejledning og Undervisning det, de nu ere, og Staten skylder ham den Nytte og de Fordele, den nyder af disse og ved disses Undervisning igen er i Stand til at vente af den kommende Slægt.«

Det var imidlertid ikke alene Iver for Kundskabs Udbredelse,

¹⁾ Historisk Arkiv I. 1870 S. 512. Brevet er skrevet i Berlin 1793 og skal findes i Manuskriptsamlingen i Biblioteket paa Hofmannsgave.

der besjælede ham. Ligesom saa mange andre af Samtidens bedste Mænd saa han sin højeste Opgave i at fremme det nyttige, det der kunde tjene til Landets Fremgang og Borgernes Lykke, og der er ingen Tvivl om, at det væsentlig er fra dette Synspunkt, at hans Arbejde for Veterinærvæsenet maa ses. Det stærke Angreb, *Riegels* rettede paa ham som »Lærer i Dyreanatomi«¹⁾, gik ud paa at bebrejde ham, at han ikke særlig ofrede sig for det rent videnskabelige Studium af Dyreanatomen og Fysiologien, idet *Riegels* ikke regnede en Anstalt, der gik ud paa at uddanne »maskinagtige og uvidenskabelige Dyr-Læger« for at have noget at gøre med de »philosophiske Videnskaber«. Imod denne *Riegels's* Opfattelse af, hvad der var Skolens Opgave, og af, hvad man altsaa med Rette kunde kræve af ham som dens Leder, var det nu, at *Abildgaard* tog til Genmæle i »Additamentum«, i hvis Slutning han siger følgende smukke Ord: »Skolens fornemste Øjemed, som jeg ganske har ofret mig for, var at gøre de »saakaldte Dyrlæger« (pseudomedici isti veterinarii) mere kyndige og at formindske de Ulykker, som de gøre under Navn af Kur. Og saa vist som Bondens Ruin ofte følger af hans Husdyrs Sygdom og Død, og det maa anses for nyttigt og Mennesket værdigt at lindre Nød og aftørre Taarer, saa vist tror jeg, at denne Skole maa anses for en af Statens nyttigste Indretninger, og jeg tror, at den Tid og det Arbejde, jeg har anvendt paa dens Fremme, ere vel anvendte, ja bedre end om jeg havde sørget mere for mit Ry ved lærde Værker.«

Naar *Riegels* spydigt forekaster *Abildgaard*, at han hellere sysler med »Hofsager« end med Veterinærvæsen, er dette sikkert højest uretfærdigt. Meningens maa være den, at hans Tid var altfor optaget af Omgangen med fornemme Folk. Vist er det, at *Abildgaard* har staaet i temmelig nøje Forbindelse med mange Stormænd. *Hauch* siger, at *Abildgaard* blev brugt i mangfoldige Forretninger og derved kom i Forbindelse med næsten de fleste af Statens største Embedsmænd, og han tilføjer: »Hans lyse Hoved og store Menneskekundskab maatte nødvendig herved forskaffe ham en Indflydelse, som maaske faa er i Stand til at erhverve sig, men

¹⁾ *Riegels's* Angreb var iøvrigt, ifølge *Viborg's* Udsagn, væsentlig fremkaldt derved, at *Abildgaard* havde taget Medicinerne i Forsvar imod *Riegels*, der »vilde hæve Kirurgien paa Medicinens Bekostning«. Imellem de 2 Retninger var der stadig Strid her hjemme i det 18de Aarhundrede.

endnu færre til at gøre Brug af som han; thi langt fra at misbruge den eller at anvende den til egen Fordel nyttede han den aldrig uden til det som var gavnligt for det almindelige, eller nyttigt og behageligt for andre.«

Viborg fortæller, at *Abildgaard* som *Læge* især havde *Praksis* hos de udenlandske *Ministre*, som agtede ham meget, og *Neergaard* fortæller, at han stod i et meget nøje og fortroligt Forhold til *Bernstorff*, *Schimmelmann* og *Reventlow*, og »der forgik sjælden nogen Uge, at han ikke modtog Besøg af vore fremmede *Ministre*, hvem han igen ofte gæstede.«

Vi ser ogsaa, at han paa sine mange *Udenlandsrejser* i *Reglen* var i *Følge* med fornemme *Folk*; han rejste saaledes 1784 til *Göttingen* med en *Rosenørn*, 1786 til *Pyrmont* med *Staldmester Bülow*, 1793—94 med *Staldmester v. d. Maase* til *Tyskland* og *Italien* (derfra alene til *Spanien* og *Portugal*), 1798 med *Grev Reventlow* til *Norge*, 1800 med *Grev Bille-Brahe* atter til *Norge* og til *Stockholm*.

Ligesom han paa disse *Rejser* har samlet megen nyttig *Kundskab* og knyttet frugtbringende *Forbindelser* med fremragende *Videnskabsmænd*, saaledes er uden *Tvivl* i det hele hans store sociale *Anseelse* og nøje *Forbindelse* med *Tidens* indflydelsesrige *Mænd* paa mange *Maader* kommet *Veterinær*væsenet og *Naturvidenskaberne* til *Gavn*.

Større Vægt maa vi imidlertid lægge paa hans *Karakters* *Renhed* og *Ædelhed*. Den har været *Kilden* til den gode *Aand*, der efter alles *Vidnesbyrd* herskede ved hans *Skole*. Ogsaa i denne *Henseende* kan vi se tilbage til vor *Skoles* første *Dage* med *Glæde* — og hvad mere er, vi tør ogsaa i denne *Henseende* sige, at den gode *Tradition* fra *Abildgaard's* *Dage* i det hele og store har holdt sig — om den end ikke altid har været lige *livskraftig* i de forløbne *Hundrede Aar*.

Idet vi i *Dag* hædrer *Abildgaard's* *Minde* og glæder os over, at hans *Gerning* har baaret *Frugt*, vil vi udtale *Haabet* om, at den danske *Skole* altid maa bevare de gode *Traditioner*, der kan føres tilbage til dens *Stifter* — grundig *videnskabelig* *Stræben*, god *praktisk* *Uddannelse*, *venlig* og *fordragelig* *Aand* mellem dens *Lærere* og dens *Elever* og uegennyttig *Stræben* efter at gavne *Samfundet*.

Erik Viborg.

1759—1822.

Erik Nissen Viborg blev født 5. April 1759 i Bedsted i Sønderjylland, hvor hans Fader, *Carl Viborg*, var Præst. Moderen hed *Marie Sophie*, f. *Friis*. Han var den yngste af 5 Søskende og blev undervist i Hjemmet af sin Fader, der 1777 dimitterede ham til Københavns Universitet.¹⁾ I Begyndelsen studerede han Teologi og lagde sig med Iver efter orientalske Sprog, men »af Frygt for ikke at blive en god Religions-



taler«, forlod han efter 3 Aars Forløb Teologien og kastede sig over Studiet af »fysiske, matematiske og naturhistoriske Videnskaber«. Fra Hjemmet fik han kun ringe Understøttelse, saa at han i hele sin Studietid maatte erhverve sit Udkomme ved Undervisning. De naturvidenskabelige Studier bragte ham i Forbindelse med Abildgaard, der opfordrede den »raske, flittige og fordomsfri« unge Mand til at lægge sig efter Veterinærvidenskaben. Efter at have studeret omtrent 1 Aar ved Veterinærskolen blev han 1. Marts 1783 ansat som Lektor (Hjælpe lærer) ved samme med en Løn af 200 Rdl. S. A. vandt han Videnskabernes Selskabs Guld-

¹⁾ V. var sin Fader taknemmelig, fordi han indprentede ham Hang til Orden, Vedholdenhed og Sparsommelighed, og han forsikrede tit deraf at have høstet Frugt i sine forskellige Livsstillinger (Carl Viborg).

medalje for en latinsk Afhandling om Eudiometrien (Metoder til Undersøgelse af Luftens Renhed og Sundhed), og uagtet han endnu ikke havde offentliggjort noget botanisk Arbejde, blev han — ligeledes 1783 — ved *M. Vahls* Afgang — ansat som Lektor ved den botaniske Have (Løn 200 Rdl.). Hans Virksomhed var saaledes fra først til sidst delt mellem Botaniken og Veterinærvæsenet, og efter hans litterære Arbejder at dømme maa man nærmest tro, at hin i de første Aar har optaget ham mest. I 1787 vandt han Videnskabernes Selskabs Pris saavel for en Afhandling om Bygget som for en om Sandvæksterne, hvorom han 1788 paa kongelig Befaling udgav et Skrift til Brug for Klitbeboerne. Samme Aar skrev han ogsaa om Taxens giftige Virkning paa Husdyrene. *Carl Viborg* siger, at Botaniken stedse hørte til *Erik Viborgs* kæreste Studier, og uagtet han ikke har ydet noget betydeligt paa det egentlig videnskabelige Omraade, maa han dog have nydt en ikke ringe Anseelse som Botaniker, idet han efter *Rottbøls Død* 1797 endog med Forbigaaelse af *M. Vahl* ¹⁾ blev udnævnt til Professor i Botanik ved Universitetet, en Stilling, han beklædte til 1801. I 1798 blev han Meddirektør af den botaniske Have. Han holdt ogsaa Forelæsninger over Forstbotanik. Det var aabenbart den økonomiske Botanik, der havde hans Hovedinteresse; han vedblev lige til sine sidste Aar at gøre Studier herover, og han har offentliggjort en Mængde Afhandlinger om forskellige Planters Betydning som Fodermidler, Lægemedler eller som Gifte. Han arbejdede ivrigt for at fremme Piledyrkning, udgav 1800 en større, af Landhusholdningsselskabet belønnet Afhandling om Aspe

¹⁾ *Martin Vahl* (1749—1804) var en meget fremragende Botaniker. Han var født i Bergen og blev Student 1769 i København. 1769—74 studerede han i Upsala hos *Linné*, hvis kæreste og bedste Discipel han blev. 1779 blev han Lektor ved den botaniske Have, men efter at have været Genstand for ilde Behandling fra overordnet Side trak han sig i 1783 tilbage og foretog en fleraarig Udenlandsrejse, under hvilken han sluttede Venskab med mange fremragende Botanikere. For det 1789 især ved *Abildgaards* Initiativ stiftede Naturhistorieselskab blev han den væsentligste Støtte og virkede som Lærer ved det. Det var ham en stor og ufortjent Krænkelser, at han 1797 ved Besættelsen af Professoratet i Botanik blev forbigaaet for *Viborg* (om hvem O. G. Petersen i biografisk Lexikon siger, at »han som Botaniker ikke var værdig at løse hans Skotvinge«). 1801 opnaaede han endelig det omtalte Professorat, men han døde allerede 1804.

og Pilearter og skrev endnu 1821 om Pilevaands Afbarkning. Særlig Betydning fik hans Arbejder over Flyvesandets Dæmpning ved Hjælp af de forskellige Sandvækster. For denne vigtige Sag virkede han, der i 1790 blev ansat som Inspektør over Sandflugten, med Iver og Dygtighed, og *L. Esmarch* skriver 1817, at Viborg »ved de mange under hans Bestyrelse og efter hans Anvisning dæmpede Sandflugter har i disse forhen ode, Egne rejst sig selv det skønneste Minde.«

Det var dog Veterinærvæsenet, der blev hans vigtigste Virkefelt. I Maj 1787, tiltraadte han med offentlig Understøttelse en Studierejse, der varede 3 Aar og strakte sig over Tyskland, Østerrig-Ungarn, Norditalien, Frankrig, England og Holland. Han besøgte Veterinærskolerne i Hannover og Dresden, Stutterierne i Hannover og Schæferierne i Sachsen, opholdt sig længe hos *Wolstein* i Wien og studerede i Ungarn indgaaende Kvægpesten, der just hærgede dette Land; han besøgte Lyon og Alfort og lærte en hel Del hos den berømte *Lafosse fils* i Paris. I London samlede han Erfaringer paa forskellige Hestehospitaler og studerede det opblomstrende Husdyrbrug. Overalt søgte han med Iver at indhøste nyttig Kundskab, saaledes ogsaa med Hensyn til Svinets Behandling, men om dette den Gang saa foragtede Husdyr kunde han intet faa at vide paa Veterinærskolerne, han maatte søge til »Natmænd, Skarprettere og overtroiske Hyrder for at høre noget om dette Dyrs Svagheder«. Botanikken forsømte han naturligvis heller ikke. Han kom saaledes hjem beriget med Kundskaber paa mangfoldige Omraader. Rejsen havde kostet 3000 Rdl.; men heraf havde han anvendt over 500 Rdl. til Indkøb af Bøger, Instrumenter og patologiske Præparater, der blev overgivne til Veterinærskolen.

Efter sin Hjemkomst blev han udnævnt til 2. Lærer med Titel Professor. Han underviste nu i Plantelære, Anatomi, Beslaglære, Husdyrbrug og i kirurgiske Operationer. 1791 sendtes han til Norge for at behandle enzootiske Sygdomme, og 1796 berejste han i Selskab med Stutmester Nielsen og Grev *L. Reventlow* Polen og Moldau for at købe vilde Heste til Stutteriet. Ved *Abildgaards* Død 1801 blev Viborg udnævnt til Skolens Forstander og Førstelærer samt til Sekretær ved Direktionen for Stutteriet og Veterinærskolen, og disse Stillinger beklædte han til sin Død. Som Forstander foredrog han afvekslende alle de forskellige Lærefag undtagen medicina fo-

rensis, men stadig varetog han Husdyravl, Ydrelære og Sygdomslære.

Viborg beskæftigede sig hele sit Liv meget med Husdyrbrug. Om Faareavlen i Sverige, Sachsen, Slesvig og Holsten skrev han flere Afhandlinger, og 1800 udgav han i Forbindelse med Abildgaard en Bog, »Vejledning til en forbedret Faareavl og de spanske Faars Behandling i Danmark og Norge.« Hans Interesse for Svinet førte til, at han 1804 udgav en Bog (158 Sider) om »Svinets Behandling som Husdyr«, der dels omhandler dets Racer, Opdræt og Pleje, dels dets Sygdomme. En fransk Oversættelse af dette dygtige Arbejde vandt 1805 en af Agerbrugsselskabet for Seinedepartementet udsat Pris og blev igen udgivet 1835. 1806 udkom det ogsaa paa Tysk, og 1836 besørgede Carl Viborg en ny, udvidet Udgave af det paa Dansk. Hesteavlen interesserede ham stærkt; han har vel ikke skrevet meget derom — vigtigst er hans historiske Udsigt over Danmarks Hesteavl 1800, om hvidfødte Heste 1803, om Frugtbarheden i Stutteriet 1815 og hans Ydrelære 1821 — men han fik under sin lange Embedsvirksomhed en meget stor Indflydelse derpaa. Desværre var han som Stutterimand næppe heldig, idet hans Anskuelse, at for nær Slægtskabsavl var den væsentligste Aarsag til Ufrugtbarheden i Frederiksborg Stutteri og til Hestens Aftagen i Størrelse, førte til vidt dreven Krydsning med fremmede Racer. Man har tillagt *Viborg* den væsentligste Skyld for Stutteriets Ødelæggelse, men Nutidens Hippologer ser dog mildere paa hans Virksomhed paa dette Omraade. Paa Kvægavlen synes han ikke at have øvet væsentlig Indflydelse. Det fortjener at nævnes, at han arbejdede for Indførsel af Schweitserkvæg.

Størst Betydning fik *E. Viborg* dog som Dyrlæge. Paa Farmakologiens, Kirurgiens og den indre Sygdomslæres Omraade har han arbejdet særdeles meget. Hans overordentlig talrige, smaa og store Afhandlinger findes samlede dels i de 5 Bind »Abhandlungen für Thierärzte und Oekonomen«, udgivne 1795—1807, dels i de 3 Bind af Veterinærselskabets Skrifter (1808—18). Ved disse Arbejder vandt han et berømt Navn ikke blot herhjemme, men ogsaa i Udlandet, og det kan ikke bestrides, at han har fremmet Dyrlægevidenskaben og Dyrlægekunsten paa mange Omraader og udført Arbejder, der er af Værdi den Dag i Dag. Paa Farmakologiens Omraade fortjener særlig at fremhæves hans talrige Undersøgelser over

Virksomheden af Lægemidler, der indføres i Blodet. Flere nu almindelige kirurgiske Indgreb er knyttede til hans Navn, og paa de indre Sygdommes Omraade har navnlig hans Studier over Snive og Kværke været af stor og blivende Betydning. Hans Arbejde herover fremkom først i »Abhandlungen für Thierärzte« 1797 og 1802 og dernæst paa Dansk 1801 (Kort Efterretning om Snive, Kværke og Hestekopper (Springorm)). Han hævder her Identiteten af Snive og Springorm og Smitsomheden af Snive og Kværke, dog mener han ikke, at disse Sygdomme altid skyldes Smitte. For Snives og Springorms Vedkommende er samme Anskuelse dog allerede fremsatte af Abildgaard i hans »Heste og Kvæglæge« samt i Forslag til Snivens Bekæmpelse (jvfr. Bagge: Snivesygdommen i Danmark S. 6.). Om det end saaledes maa siges, at Viborg væsentlig har bygget paa Abildgaards Ideer, er hans grundige eksperimentelle Undersøgelser dog højst værdifulde og beundringsværdige. Erkendelsen af Snivens Smitsomhed har været af overordentlig Betydning, idet den har fremkaldt Foranstaltninger, der i høj Grad har tjent til at holde denne farlige Hestesygdom i Ave.

Som Leder af Veterinærskolen var Viborg vistnok i det væsentlige heldig. Han arbejdede ivrig og med Held for dens Udvidelse og Forbedringen af dens Lokalteter og Hjælpemidler. Paa Undervisningens Omraade synes han at have fortsat den gode Tradition fra Abildgaards Dage, der navnlig gik ud paa at danne dygtige praktiske Dyrlæger. Skolen nød da ogsaa i hans Tid stor Anseelse, og ikke faa Udlændinge studerede i kortere eller længere Tid ved den. Mindst heldig var han vistnok i Valget af sine Medlærere, idet han foruden sin Brodersøn *Carl Viborg* tillige fik ansat dennes Broder *Erik Rasmus Viborg*, der synes at have været temmelig ubrugelig. Da *Carl Viborg* senere ligeledes omgav sig med 2 nære Slægtninge, *Erik Viborgs* Søstersøn, *With*, og hans egen Søstersøn, *Tscherning*, ligger det nær at tro, at Omsorgen for Familiens Forsørgelse har spillet en vel stor Rolle i den Viborgske Slægt. Man maa dog ved Bedømmelsen af dette Forhold ikke undlade at tage i Betragtning, at *Erik Viborg* havde opdraget de 3 nævnte Nevøer (samt endnu en, der blev Læge), som om de var hans Børn, og derfor nok kunde føle et særligt Kald til at sørge for deres Fremtid.

Viborg udfoldede en meget stor Virksomhed paa mangfoldige Omraader. Hans Interesse for det almennyttige bragte ham til ener-

gisk at bekæmpe Fordommen mod Spisning af Hestekød, og han lod selv det første Hesteslagteri indrette i København. Han skrev 1810 en længere Afhandling om »spiseligt Kød«, men her forfægtede han Anskuelse, som Eftertiden ikke har kunnet billige, idet han kun forkastede Kød af syge Dyr, naar Kødet var »brandigt«, eller naar Dyret havde haft Vandskræk. Det overdrevne Hundehold søgte han energisk at bekæmpe, og han fremkaldte Afskaffelsen af den gamle, vistnok ret uheldige Natmandsinstitution (Rakkere).¹⁾ Dyrlægernes Stilling søgte han at støtte og forbedre, og for deres faglige Fremskridt virkede han ved i nogle Aar at uddele til dem »Veterinæriagttagelser« (hvori han samlede dels Skolens, dels danske eller fremmede Dyrlægernes Erfaringer). Endnu højere sigtede han ved i 1807 at stifte et videnskabeligt Veterinærselskab (Societas fautorum rei veterinariæ), der søgte at tilvejebringe en Forbindelse mellem Videnskabens Dyrkere og Velyndere i forskellige Lande. Selskabet fik virkelig ikke faa udenlandske Medlemmer, og i de 3 Bind af dets Skrifter, der udgaves af ham som dets Sekretær, findes ikke faa værdifulde Afhandlinger, ikke blot af Viborg, men af andre, baade danske og fremmede.

Ligesom *Viborg* besad Kundskaber paa mangfoldige Omraader, spændte hans Interesser og hans Initiativ over vide Felter. I Videnskabernes Selskab blev han indvalgt 1791, og 1796 blev han Medlem af dets Ordbogskommission. Da dennes Virksomhed efterhaanden truede med at gaa i Staa, blev Viborg 1807 valgt til dens Formand, og det lykkedes ham, »Hestedoktoren«, ved sin Energi at sætte Arbejdet »i en nogenlunde kraftig Gang, der vedligeholdtes ikke blot saa længe, han endnu havde Kræfter til at virke som Formand, men endog længe derefter, ved den af ham givne Impuls« (Molbech: Videnskabernes Selskabs Historie). Viborgs store Interesse for det danske Sprog gav sig ogsaa Udslag i to selvstændige Arbejder, nemlig det i 1793 udgivne »Forsøg til systematiske danske Navne af indenlandske Planter« og det 1800 sammen med Neergaard udgivne »Danske Benævnelser til Hestens Anatomi, Bygning og Behandling«. Paa sine overordentlig talrige Rejser i botanisk eller veterinært Øjemed rundt om i Landet²⁾ samlede han

¹⁾ Ved Forordning af 31. Jan. 1794 befaledes enhver ved egne Tjenestefolk at lade sine døde Heste afhude.

²⁾ Carl Viborg skriver (Nekrologie): At rejse var hos Viborg om ikke

Oplysninger om alt muligt, bl. a. ogsaa om Almuens Sprog, om Historie og Antikviteter.

Selvfølgelig varetog *Viborg* i sin lange Embedstid mangfoldige offentlige Hverv. Foruden de allerede nævnte maa som et af de vigtigste omtales Bekæmpelsen af Kvægpesten, der, efter i lang Tid ikke at have vist sig her i Landet, igen dukkede op i Holsten i December 1813. Den havde allerede grebet temmelig stærkt om sig, da *Viborg* i Marts 1814 blev sendt derned. Ved energisk Gennemførelse af de Abildgaardske Forskrifter lykkedes det ham snart at kvæle Sygdommen og afvende denne truende Landeplage.

I det videnskabelige Liv herhjemme spillede *Viborg* en ret betydelig Rolle. Mange af hans Arbejder er fremkomne som Meddelelser i det kongl. medicinske Selskab, der 1819 valgte ham til Æresmedlem. Han var en af Stifterne af det Classenske Litteraturselskab for Læger og Medlem af dets Direktion. Videnskabernes Selskab valgte ham 1815 til Arkivar. Hans Anseelse i Udlandet medførte, at han blev Medlem af 20 mere eller mindre betydelige fremmede videnskabelige eller økonomiske Selskaber. Allerede 1792 sendte Universitetet i Kiel ham Diplom som Dr. med. 1812 blev han Justitsraad, 1815 virkelig Etatsraad.

Viborg besad fra sin Ungdom et kraftigt Legeme og et godt Helbred, og hans Flid, Udholdenhed og Arbejdsevne var særdeles stor. Som 50aarig begyndte han at skrante og led siden jævnlig af Stensmerter, men først efter en langvarig »Slimfeber« i 1817 tog hans Kræfter kendelig af. Hans Arbejdsiver formindskedes dog ikke, men paa en Rejse i Jylland fik han 1819 et apoplektisk Anfald, der næste Aar fulgtes af et nyt, som næsten lammede begge Sider af Legemet. Han beholdt dog Evnen til at skrive, og i de følgende 2 Aar

altid, saa dog meget ofte, et Slags Lidenskab; at kende Fædrelandet ved egen Beskuelse i alle dets Egne og Provinser var et af hans kæreste Ønsker; og han paastod, at han aldrig befandt sig bedre og aldrig kunde tænke med mere Lethed, end naar han sad paa en Vogn. Magelighed paa Rejser søgte han dog aldrig, thi de fleste foretog han paa almindelige Bøndervogne, hvori han lod spænde en Agestol. Endnu da han sidste Gang var i Jylland, hvor han blev overfaldet af den Sygdom, der lagde ham i Graven, havde han en saadan Befordring. Ved sine mange Rejser fik han en lokal Kundskab om Danmark, som vist faa Embedsmænd kunne rose sig af at besidde, og som i hans Embedsstilling ofte kom ham til stor Nytte.

skrev og udgav han flere Arbejder. Efter et tredje Anfald i Marts 1822 førte han kun en vegeerende Tilværelse, hvorfra Døden befriede ham 25. September 1822. Han blev efter sit Ønske begravet i Skolens Medicinallhave paa Amager, og paa Graven rejste Elever og



Venner et smukt Monument, udført efter Tegning af *Hetsch* og med Indskrift af *Molbech*. Det findes nu paa Holmens Kirkegaard.

Over *Viborgs* Karakter er der fældet ugunstige Domme. *J. V. Neergaard* hadede ham, og forskellige Botanikere kunde ikke lide ham. *Neergaard* kunde ikke bedømme ham upartisk, da *Viborg* fordrev ham fra den Skole, som han elskede, men en ung svensk Mediciner, *Rohm*, der 1801 studerede ved Skolen, udtaler i Breve til

Florman i Lund en Dom, der ikke er meget forskellig fra Neergaards.¹⁾ Det tør da nok antages, at Viborgs Færd i den bekendte Strid med Neergaard ikke har været nobel. Carl Viborg siger, at Onkelen »ikke var af de Mænd, der havde eller kunde have mange saakaldte Venner. Han gik dertil for meget uden for den banede Vej, var for bestemt i sine Slutninger og havde for megen Fasthed og Kraft til at udføre disse, for at han ikke derved skulde have saaret manges Egenkærlighed og traadt andres personlige Interesse for nær.« Han paastaar dog, at Erik Viborg »ikke bar Had og ikke kendte til Forfølgelse, skønt hans Fremgangsmaade i enkelte Tilfælde maaske kan have Skinnet deraf.« Han mener, at Erik Viborg altid arbejdede for det, han ansaa for det bedste for Sagen, uden Hensyn til Personerne.²⁾

1) I Neergaards Brevsamling (som opbevares i Højskolens Bibliotek) findes et mærkeligt Brev af 20. Aug. 1788 til Abildgaard fra hans Ven, den højt ansete Veterinær Prof. *Wolstein* i Wien (1738—1820). Han udtaler sig overordentlig bittert om Viborg, der dengang havde været nogle Maaneder i Wien, beskylder ham for at intrigere imod ham; han sætter alle Wolsteins fremmede Tilhørere op imod ham og slutter sig til hans argeste Fjender. Han advarer indtrængende Abildgaard mod Viborg. »Alles dies schreibe ich wegen Ihnen. Denken Sie dabei — Wolstein könnte sich irren, könnte die Sache übertreiben, könnte sich Dinge einbilden, die zu hoch gespannt sind; denken Sie alles dies — ich bitte Sie darum als Freund! Denken Sie aber auch an Behutsamkeit; beobachten Sie, richten Sie Ihre Augen und Ohren zur Aufmerksamkeit, zum Unterscheiden was heuchlet, was schmeichlet, kriegt, was krum und was gerade geht. Vergessen Sie alles andere, aber das letzte behalten Sie.«

2) Carl Viborg skriver: Viborg var selv nøjagtig i sine Embedspligtens Opfyldelse og fordrede det samme af Skolens øvrige Lærere. Han holdt strengt over den engang indførte Orden i Forretningernes Gang, og enhver Overtrædelse heraf blev alvorlig paatalt. Opdagede han Hang til Uorden og Ufetterretlighed hos et Menneske, blev dette ham ligegyldigt, om det endog ellers havde udmærkede gode Sider, og han brugte her gerne det Udtryk: »Med ham skal jeg intet have at gøre.« Mod de under ham staaende Lærere iagttog han stedse den højeste Grad af udvortes Høflighed, dog uden at glemme det Forhold, hvori de stod til ham. Han vidste paa en egen Maade at spore dem til Virksomhed, og man kunde vel sige om ham, at han forstod at faa Folk til at arbejde med Lyst imod deres Villie. Men heller ikke lod han nogen Lejlighed gaa forbi, hvor han paa en passende og billig Maade kunde virke til at forbedre de ham undergivne Læreres Kaar og Stilling, og intet var ham kærere, end naar han saa sig overbevist om, at de fandt sig tilfreds. — Af Eleverne var han al-

En noget haard og hensynsløs Natur har han da uden Tvivl haft, men en utrættelig Iver for at virke og gavne har han ogsaa besiddet. Pengegridsk var han ikke. Trods sin fremragende Stilling efterlod han sig ingen Formue, tilsatte endog sin Hustrus. Han var selv sparsommelig, men hjalp mange fattige Slægtninge. Den mest korrekte Dom om Viborgs Karakter er sandsynligvis fældet af Abildgaard (jvfr. det i Abildgaards Biografi anførte Brev til hans Hustru 1793) — og deri siger han jo, at han trods alle Viborgs Fejl virkelig holder af ham.

Viborg ægtede (19. Nov. 1790) *Dorothea Henriette Augustine Descampeaux* (døbt 26. Okt. 1766, død 2. Nov. 1795), Datter af Prof. ved Universitetet *N. J. A. Yanssens Descampeaux* og *A. S. Briand de Crevecoeur*. Med hende havde han 2 Børn, der døde straks efter Fødslen.

Den 10. Dec. 1796 ægtede han den 18aarige *Anne Charlotte Ama-*

mindelig afholdt; thi han forstod ved den nødvendige Strengthed og Alvor at holde dem til Orden og Flid, ved sit muntre Lune og utvungne Væsen at vinde deres Tillid og ved den strenge Retfærdighed, med hvilken han behandlede enhver, at forskaffe sig alles Agtelse. Dyrslægerne saa i ham en faderlig Velgører, og han kunde fortjene dette Navn, thi han ophørte ikke at virke med Kraft og Iver, ej alene for at hævde deres Rettigheder, men for at skaffe dem en dem tilkommende Agtelse og Tillid i Staten (omtaler saa Forbedringen af de militære Dyrslægers Stilling ved Parolebefaling af 2. Jan. 1810).

Enhver, der nøjere kendte Viborg som Familie- og Husfader, maatte fatte Hengivenhed og Godhed for ham. Han holdt ikke af at komme i store Selskaber og gav ikke saadanne; men hans Hus stod aabent for enhver, Fremmed eller Bekendt, som søgte det, og alle mødte en venlig og gæstfri Modtagelse. Kortspil gav han sig aldrig af med, men en munter og livlig Samtale til sin Tid var ham en kær Adspredelse. — Han yndede meget at have unge Mennesker om sig, og det glædede ham altid at kunne bidrage til deres Kundskabers Udvidelse.

Han kunde blive hådsig og opfarende, men det var kun en øjeblikkelig Opbrusning, der snart var forbi, og havde han i sin Heflighed fornærmet, var han strax beredvillig til Forsoning. — Han er vel mangen Gang bleven strengt og haardt medtaget, men mangen Gang ogsaa miskendt af dem, som dømte ham efter en ensidig Betragtning af hans Handlinger. Var han hos sig selv fuldkommen overbevist om Rigtigheden af en Sag, lod han sig vanskeligen rokke i sin Mening. Han hørte gerne andres Indvendinger; men havde han allerede forud nøje gennemtænkt sit Emne, saa blev hans engang med Overlæg tagne Beslutning dog fuld uforandret.

lie Nielsen, Datter af Stutmester ved Frederiksborg Stutteri Nicolai Nielsen og Frederikke Henriette Wagerin. Tre Aar efter Erik Viborgs Død ægtede hun Carl Viborg. Med hende fik Erik Viborg (1814 og 1817) 2 Døtre. Den ældste af dem blev gift med den højt ansete Admiral C. L. C. Irminger (1802—88), den yngste med den udmærkede Kemiker C. T. Barfoed, som 1845 ansattes som Lærer i Fysik og Kemi ved Veterinærskolen og fra 1858—87 var en højt skattet Professor i Kemi ved Vetr.- og Landbohøjskolen. — Fru Viborg skal have været en elskelig Kvinde. Neergaard omtaler hende som nygift som »en smuk og herlig Pige, lige udmærket af Aand og Hjerte«, og G. Michelsen skriver 1825 i et Brev fra Göttingen til Neergaard — efter at have fortalt om sin Afsked med Carl Viborg, som viste sig meget uvenlig — »Jeg lod mig derpaa melde hos Etatsraadinden, og kom strax ind — men her modtog jeg et andet Farvel, der i min daværende Stemning gjorde et dobbelt Indtryk paa mig. Jeg skal aldrig glemme denne Afsked, og gid denne sjældne gode Kone maatte blive saa lykkelig som jeg kunde ønske hende. Hun blev da det lykkeligste Menneske paa Jorden.« Hun døde 1852.

Erslew: Forf. Lex. *Carl Viborg*: Erik Viborgs Nekrologie (Bibl. for Læger 1822). *L. Bahr*: Erik Viborg og Veterinærskolen under hans Forstanderskab (Maanedsskrift for Dyrlægere 14. Bd.).

Jens Veibel Neergaard.

1775—1864.

Jens Veibel Neergaard blev født 3. Juli 1775 paa Juellinge, hvor Faderen, *Sigvard Thomas Petersen Neergaard*¹⁾ var Forpagter; Moderen hed *Petrea Sophie f. Staal*. Han dimitteredes privat til Universitetet 1794, begyndte paa det juridiske Studium og blev Volontær i Rentekammeret, men et tilfældigt Besøg paa Veterinærskolen vakte hos ham, som forud var en lidenskabelig Hesteelsker, en brændende Lyst til at ombytte Juraen med Veterinærvidenskab. Faderen tillod ham selvfølgelig højest ugerne denne Beskæftigelse med »Rakkeriet paa Christianshavn« og forlangte, at han i alt

¹⁾ Han hørte til den store Landmandsslægt, af hvis Medlemmer mange besad store Gaarde, navnlig paa Sjælland.

Fald skulde tage dansk-juridisk Eksamen, som han ogsaa bestod 1797. Veterinærstudiet fængslede ham imidlertid mere og mere; *Abildgaard* tog sig med faderlig Velvilje af ham og benyttede ham snart som Hjælpelærer ved Skolen. Samtidig studerede han Medicin, særlig Anatomi. Ogsaa paa Veterinærskolen var det navnlig den komparative Anatomi og Hestens Eksteriør, der tiltrak ham; i det sidste Fag opnaaede han en særlig grundig Indsigt derved, at han i flere Aar med Iver dyrkede Ridekunsten. Kort efter *Abildgaards* Død blev han i April 1801 udnævnt til 2. Læ-



rer ved Veterinærskolen, men han maatte allerede i Juli 1803 fratræde denne Stilling paa Grund af det yderst spændte Forhold, der udviklede sig mellem ham og Skolens Forstander, *Erik Viborg*. I sin Avtobiografi, udgivet 1844, giver *Neergaard* en udførlig og livfuld Fremstilling af sit Forhold til de 2 betydelige Mænd, der fik en afgørende Indflydelse paa hans Skæbne. Af *Abildgaard* er Skildringen yderst sympatetisk, men lige saa intenst er det Had, han bevarede til *Viborg*, som den Gang var død for over 20 Aar siden. Medens *Abildgaard* levede, synes Forholdet mellem *Neergaard* og *Viborg* at have været ret godt, i Begyndelsen endog ret hjerteligt, men da de skulde virke sammen alene, blev det snart uholdbart, og tilsidst kom det til skandaløse Optrin, der nødvendig-

gjorde en Afbrydelse. Det er næppe muligt nu til fulde at oplyse Sagens Sammenhæng, men meget tyder paa, at Hovedskylden har været Viborgs, om end Neergaards yderst heftige Temperament og hensynsløse Udtryksmaade utvivlsomt har spillet en væsentlig Rolle. Viborg indgav en Klage til Skolens Direktion; der ned-sattes en Undersøgelseskommission, hvis Resultat blev, at Neergaard frifandtes for de rejste Beskyldninger, men entledigedes fra sit Embede; der blev imidlertid givet ham Understøttelse til en 3-aarig Studierejse i Udlandet og lovet ham Ventepenge ved hans Hjemkomst.

I Oktober 1803 drog han til Göttingen, hvor han i April 1804 tog Lægeeksamen og i September s. A. med megen Hæder den medicinske Doktorgrad for et komparativt anatomisk Arbejde. I Göttingen forblev han endnu et Aar og drev forskellige Studier, dog navnlig af komparativ Anatomi og Fysiologi under Vejledning af den højt ansete *Blumenbach*.¹⁾ Samtidig holdt han Forelæsninger ved Universitetet og indrettede sig en Sygestald i Byen. Han vandt saa megen Paaskønnelse, at Universitetet tilbød ham en Plads som Professor i Veterinærvidenskab, et fristende Tilbud, som hans Pligter mod Fædrelandet dog bød ham at afslaa. I 1806 blev han korresponderende Medlem af det gøttingske Videnskabernes Selskab. I Oktober 1805 drog han til Berlin. Ogsaa her tilbragte han et lykkeligt Aar under fortsatte Studier og Omgang med mange fremragende Mænd. Veterinærskolens Forstander *Naumann* interesserede sig varmt for ham og skaffede ham et Tilbud om Posten som 2. Lærer ved Skolen. I Berlin udgav han 1806 et temmelig stort, originalt Arbejde: »Vergleichende Anatomie u. Physiologie der Verdauungsorgane der Säugetiere u. Vögel«, som *Blumenbach* forsynede med en meget rosende Fortale. Et komparativt osteologisk Arbejde udgav han 1807 i Göttingen.

I Efteraaret 1806 rejste *Neergaard* til København for at bede Kronprinsen om Forlængelse af Rejsestipendiet for 2—3 Aar. Vinteren ønskede han at tilbringe hjemme; han anmeldte offentlige Forelæsninger over komparativ Anatomi og Fysiologi — men kort før disse skulde begynde, fik han pludselig Ordre til straks at afrejse til Udlandet. Heri mente han (rimeligvis med Rette)

¹⁾ Berømt Naturforsker, f. 1752 d. 1840. Var i 50 Aar Professor i Göttingen.

igen at se Viborgs Finger, blev rasende og ilede til Statsminister *Reventlow*, til hvem han erklærede at ville vende Fædrelandet Ryggen for stedse. En ham tilsendt Anvisning paa 500 Rdl. sendte han tilbage, og Dagen efter rejste han til Hamborg. Han var for stolt til nu at ville forsøge paa at faa en af de Stillinger, der nylig havde været ham tilbudt i Tyskland; han vilde gaa i fransk Militærtjeneste, udmærke sig, blive fransk Borger og saa studere hos *Cuvier*. I Hamborg søgte han derfor Undervisning i Fægtekunst og Fransk, men de 50 Rdl., han ejede, gik snart med, og han faldt i en alvorlig Sygdom, hvorunder han led megen Nød, da han ikke vilde røbe sin sorgelige Forfatning for Venner i Danmark. Omsider kom han saa vidt, at han i Maj 1807 kunde drage til Kassel, hvor han søgte Optagelse som simpel Kavallerist i den franske Hær. Det lykkedes imidlertid ikke, og han blev endog arresteret som Spion. Ved Hjælp af sine Gøttinger-Venner slap han fri og drog (i Følge med en tysk Forfatter, der var Ven af *Blumenbach*) gennem Bøhmen og Østerrig ad Frankrig til. Under et Ophold paa et Gods blev han syg og maatte blive tilbage. Han knyttedes saa nøje til sin elskværdige Vært, at han blev hos ham efter Helbredelsen, deltog i Gaardens Drift og blev forlovet med Datteren. Atter syntes Lykken at smile til ham, men efter faa Dages Sygdom døde hans Elskede. En forsmaaet Bejler (en adelig Officer) udfordrede ham; Duellen blev ved et Tilfælde afbrudt, og Neergaard lod sig formaa til at forlade Eggen.

Nedbøjet af Sorg drog han hjem for at tilbyde Fædrelandet sin Tjeneste i Krigen. Han ansattes som Kornet i Januar 1808 og gennemgik Kavalleriskolen; samtidig holdt han Forelæsninger over Dele af Veterinærfaget for Kavalleriofficererne. I 1809 blev han udnævnt til Overkrigskommissær og fast Medlem af Remontekommissionen, i hvilken Stilling han virkede med stor Nidkærlighed. Under et Ophold i Jylland modtog han en fornyet Udfordring fra sin fordums Rival, drog snarest mulig hemmelig til Nordtyskland og udstod en Duel, der skaffede ham alvorlige Saar. Neergaards Virksomhed i Remontekommissionen ophørte allerede 1811, fordi han (sammen med 2 Kolleger) uden Tilladelse rejste til Hovedstaden for at klage over en ny Formands Uduelighed og urigtige Embedsførelse. Neergaard blev nu afskediget med Ventepenge (200 Sp. Dlr.) og fik siden aldrig noget Embede; dog blev der 1814

tilbudt ham en Stilling som Eskadronschef i Lansenererne,¹⁾ men uden for Krigen ønskede han ikke at være Militær, 1822 udnævntes han til Generalkrigskommissær.

Efter sin Afskedigelse kastede han sig over Landvæsen, drev i 1½ Aar Kastrupgaard, der var overladt ham til Brug af en Slægtning,²⁾ og købte 1813 en Parcel af Store Antvorskov. Ogsaa som Landmand synes han at have vist stor Energi og Dygtighed, og Arbejdet lindrede noget hans mørke Sind. I Vinteren 1812—13 holdt han iøvrigt offentlige Forelæsninger over Fysiologi i København, og i 1823 udgav han et større Arbejde: »Naturbeschreibung der Zähne des Pferdes« med 8 Kobbertavler. — I 1813 ægtede han den 31-aarige *Marie Louise Etiennette Justine Fumars*, Datter af Professor i Fransk ved Universitetet *E. Fumars*, men Ægteskabet opløstes allerede efter faa Maaneders Forløb. Neergaard omtaler hende med stor Estime, men de 2 begavede Ægtefæller synes at have drillet hinanden. — 1817 ægtede han den 23-aarige *Lorentze Petrea Lassen*, Datter af Kammerraad *N. Lassen* paa Kongsdal. Heller ikke dette Ægteskab blev lykkeligt. Hustruen blev tilsidst sindssyg og døde 1838.³⁾

¹⁾ I Efteraaret 1813 meldte han sig paany frivillig til Tjeneste i Hæren og blev sendt til Jylland for at hjælpe ved Organisationen af et Korps Lansenerer. Under et Ophold i Horsens fik han Meddelelse om, at Kosakker nærmede sig til Kolding. Under et voldsomt Snefog red han straks om Natten til Kolding og bad om at faa Lov til at gøre Tjeneste ved en derliggende Eskadron. Nogle Dage efter var han med til at indlede et Angreb paa en Afdeling Kosakker. Det kom dog ikke til Kamp, fordi Kosakchefen i samme Ojeblik fik Melding om, at der var sluttet Vaabenstilstand (15. Dec.).

²⁾ Den store Jorddrot *Peter Johansen de Neergaard* (1769—1835), der ejede mindst 16 Herregaarde.

³⁾ At *Neergaard* havde et meget sygeligt Sind, fremgaar særdeles tydeligt af hans mærkelige Selvbiografi (Mit Livs vigtigere Tilragelser, historisk-psychologisk fremstillede. 1844), hvori han idelig taler om sit syge Sind, sin mørke Sindsstemning, sin Hypochondri, sine Særheder o. s. v. Om Forholdet til sine Hustruer udtaler han sig med stor Aabenhjertighed og lægger ikke Skjul paa, at han har været vanskelig at leve sammen med. Et Sted (S. 300) skriver han: »Min hjertelige Følelse for den ædle Afdøde i Udlandet (hans Forlovede). . . den rædsomme Maade, paa hvilken jeg i et Nu mistede hende og alle hendes Kjære — de skrækkelige Catastropher, dette Tab voldte mig — Alt dette havde efterladt

Neergaard blev 1823 af *Collin* indført i Landhusholdningsselskabet, som i de følgende Aar benyttede ham en Del. En Undersøgelse af Slagelse Herred, som han foretog for Selskabet, førte ham ind i en højst ubehagelig Strid, idet han oplyste, at Selskabet flere Gange havde givet Præmie til en Landbruger, som var ganske uværdig dertil. Da de Mænd, som tidligere havde anbefalet vedkommende, søgte at undskylde ham, udgav *Neergaard* i 1825 et skarpt polemisk Skrift mod dem, hvad der medførte en Rets-sag, hvorunder han idømtes en høj Bøde. En ligeledes for Landhusholdningsselskabet udført Undersøgelse af Øster Fakkebjerg Herred (offentliggjort 1830) voldte ham lignende Ærgrelser, dog ingen Proces.

Under en Baderejse til Pyrmont, som han foretog 1824, gjorde Kreditorerne Udlæg i hans Ejendom, og efter sin Hjemkost blev han nødt til at sælge den. De følgende Aar boede han i København, holdt Forelæsninger over Temperamentslæren, skrev om Frenologien o. m. a. I denne Periode begyndte han ogsaa paa den lange Række Skrifter om Danmarks Hesteavl, ved hvilken han — som *Prosch* siger — grundlagde sin store Anseelse«. Da han i sit første Skrift, »Hesteavlen i Danmark« (1827), klagede stærkt over Frederiksborg Stutteris Forfald, kom han ind i en heftig Strid med Stutteridirektionen. I 1830—33 udkom 4 Skrifter om Fuldblod, Væddeløb m. m. Et af dem er forsynet med Anmærkninger af Hertugen af Augustenborg, til hvem han en Tid stod i et venskabeligt Forhold, som dog ikke kunde holde i Længden, da *Neergaard* ikke var nogen blind Tilhænger af Fuldblod og Vædde-

en sørgelig *Fixidee* i min hele Gemytsstemning, der ved de mange senere mødende Uheld og Gjenvordigheder dagligen næredes, quægedes — ja tiltog. Jeg havde siden i de svundne Aar saa godt som tabt Verden uden for mig; jeg levede egentlig kun i min egen indre mørke Phantasieverden; kun i hin sørgelige *Fixidees* Kredts drejede jeg mig omkring, og ligesom fortryllet formaaede jeg ej at træde udenfor dens snevre Grændse.«

Et andet Sted skriver han: «Mit Gemyt er oprindeligt venligt men varmt og heftigt; med en blid Mine og et venligt Ord kan man strax formilde mig og gjøre mig tilfreds; jeg ligner heri Børn, hvis Haand altid fordrer, men ogsaa snart er fyldt. Kun ved mange Uheld, megen Miskendelse, Forurettelse og Forfølgelse har mit Gemyt antaget noget Mørkt og Bittert, der i høj Grad kontrasterer med mit oprindelige Naturel.«

løb som de eneste Midler til at hæve Landets Hesteavl. 1841 og 42 udgav han 3 Skrifter, der mest drejer sig om de mislykkede Forsøg paa at forbedre den jydsk Hest ved indført Halvblod, og endnu i 1851 og 1854 skrev han om sit gamle Emne. I disse Skrifter viser han sig som en meget hvas Polemiker, men ogsaa som en særdeles kyndig Hippolog; de Principer, han hævder, er væsentlig de samme, som senere er forfægtede af Prosch; navnlig kæmper han stærkt for Forbedringen af de hjemlige Racer ved Udvalg og forbedret Opdræt. — Denne rigtige Tanke kommer ogsaa for Kvæggets Vedkommende til Udtryk i et Forsøg, han i 1831 og følgende Aar gjorde paa at frembringe en fortrinlig Stamme af jydsk Kvæg paa Ejendommen Frederiksholm ved København, som han købte i 1828. Uagtet han kæmpede med økonomiske Vanskeligheder og havde forskellige Uheld, syntes Forsøget dog at lykkes, men 1834 blev han nødt til at sælge sin Ejendom. Dette medførte ogsaa, at han maatte frasige sig det Valg som Stænderdeputeret, der i 1834 var faldet paa ham.

I 1835 købte han en lille Ejendom i Frederiksberg, og her levede han i mange Aar, væsentlig sysselsat med litterære Arbejder. 1837 udgav han saaledes sit fortrinlige Værk om Hestens Eksteriør. Hans levende Interesse for Psykologi førte ham ind paa kriminalistiske Studier, og 1837—38 udgav han flere Skrifter om Datidens bekendte Forbrydere (Worm, Ole Kollerød o. fl.). 1839 skrev han om Hovedstadens Straffeanstalter, hvis Omdannelse, væsentlig efter amerikansk Mønster, han ivrig anbefalede. — Det var sikkert ogsaa psykologisk Interesse, der drev ham til at beskæftige sig indgaaende med Napoleons Historie, saaledes at han i 1848 kunde udgive i 2 Bind en Skildring af ham »som Feltherre, Statsmand, Regent og Menneske«. 1850 udgav han et stort Skrift om Menneskets Temperamenter. Endvidere har han udgivet adskillige polemiske Smaaskrifter, til Dels foranlediget ved kritiske Anmeldelser; han var overhovedet selv i sin høje Alder stedse rede til at gribe til Pennen — ligesom i sin Ungdom til Klinggen — naar nogen kom ham for nær. Den Uforbeholdenhed, hvormed han altid udtalte sig om Forhold og Personer, skaffede ham mange Fjender, men han vandt og bevarede ogsaa trofaste Venner, og han nød i det hele almindelig Agtelse for sin Redelighed og Uegennyttighed. Over for sig selv var han næppe kritisk nok, og

hans egen Person spiller unægtelig en alt for stor Rolle i mange af hans Skrifter. Modgangen gjorde ham bitter og uden Tvivl af og til uretfærdig, men der er trods alt, hvad der kan støde hos ham, dog noget ejendommelig tiltrækkende ved hans stolte, ubøjelige Karakter, hans Frisind, Retsindighed og utrættelige Gavnelyst. Vanskelig har han sikkert været at arbejde sammen med, men man har dog ondt ved at tro, at denne Omstændighed har kunnet gøre det fuldt forsvarligt at udelukke ham fra al direkte Anvendelse i Statens Tjeneste paa det Omraade — Husdyrbrug og særlig Hesteavl — hvor han ved Kundskab og Dygtighed ragede saa højt op over sin Samtid.¹⁾

Sine sidste Aar tilbragte han i Roskilde, næsten blind og stærkt legemlig svækket; en kærlig Datter plejede ham. Han døde 23. Januar 1864. Sin Kærlighed til Veterinærvæsenet har han sat et varigt Minde ved at skænke hele sin Formue (11,250 Rdl.) til et Legat, hvis Renter uddeles til unge Mænd, der vil uddanne sig til Lærere ved Veterinærskolen eller til Virksomhed i Stutterifaget.

Hans Grav findes paa Assistens Kirkegaard ved Foden af hans elskede Lærers, hvis skønne Mindesmærke vedligeholdes af hans Legat.

Foruden 2 ugifte Døtre havde han en Søn Emil, der døde som Oberst 1897. En af dennes Sønner er Inspektør ved Nationalmuseet *Carl Neergaard*.

Erslew: Forf. Lex. J. V. Neergaard: Mit Livs vigtigere Tildragelser (1844).

¹⁾ I et Brev af 14. April 1842 skriver General *Franz Bülow*, Frederik den Sjettes mangeaarige Generaladjutant og Ven, til Neergaard: »at Kongen ofte har ytret sig til mig om Dem, og det med Ros over Deres Forhold, især som Videnskabsmand, og at De efter Højstsammes Mening var den Første og dueligste i Veterinærvidenskaben og var i Ind- og Udlandet anerkendt derfor. Ja, for en Del Aar siden erindrer jeg endnu nøje, at højsalig Kongen var saa vel stemt for Dem, at han da havde i Sinde at lade Dem tilbyde Stutmesterembedet paa Friederichsborg, men at dette ikke skete, var fordi en høj Embedsmand fraraadede det, endskjøndt han maatte erkende, at De fra Kundskabernes Side var saare duelig dertil.«

Carl Viborg.

1783—1844.

Carl Viborg blev født 25. Juli 1783 i København som Søn af *Nicolai Christian Viborg* og *Arine, f. Bringstrup*. Faderen var da Direktør ved det kgl. Dugmanufaktur paa Blaagaard, senere flyttede han til Fredericia, hvor han var Inspektør ved Klædemanufacturet og Kommercekonsulent. *C. Viborg* blev undervist i Hjemmet til sit 17. Aar, kom da i Huset hos Kapellan *Bergmann* i Mariager, der 1802 dimitterede ham til Universitetet. Efter Faderens Død 1801 traadte Farbroderen *Erik Viborg* ham i Faders Sted, og under hans Vejledning studerede han Veterinærvidenskaben i Forening med Medicin og Kirurgi. Efter i nogle Aar at have været Hjælpelærer ved Veterinærskolen blev han 2. Maj 1809 ansat som Lektor med Forpligtelse til at tage kirurgisk Eksamen, hvilket han gjorde samme Aar. 1809—10 var han Kandidat paa Almindeligt Hospital, 1816 fik han Titel af Professor, og ved *Erik V.s* Død 1822 blev han Skolens Forstander og Førstelærer. Som Andenlærer docerede han især Anatomi, Fysiologi, Kirurgi og Farmakologi, som Førstelærer især Sygdomslære og Hestens Ydrelære. I Veterinærsekskabets Skrifter (3. Bind 1818) findes flere Afhandlinger af ham; af disse er navnlig en om den 1815—16 herskende »Hunde-Enzooti og Vandskræk« samt en om Luftrørssnit hos Heste af Betydning. Han har tillige udgivet en Del Smaaskrifter om Hesteopdræt (1824), om Hestens Lungesygge (1826), om Faarekopper (1831), om Mund- og Klovesygge (1841), om Bradsot (1844), skrevet nogle Afhandlinger i landøkonomiske og medicinske Tidsskrifter, besørget nye Udgaver af *Erik Viborgs* Ydrelære og Bog om Svinet og selv udgivet en Beslaglære 1837. I 1827 udkom første Hefte af »Veterinærksamlinger«, som desværre ikke blev fortsatte.

C. Viborgs Arbejder er velskrevne, og Traditionen gaar ogsaa ud paa, at han var en begavet Mand, livlig og selskabelig, men om han end rimeligvis i Begyndelsen har gjort god Fyldest som Lærer, synes han efterhaanden at være bleven temmelig forsømmelig. Hans Virksomhed som Forstander har aabenbart været uheldig. Alle-rede 1830 lyder der stærke Klager over Forholdene ved Skolen,¹⁾ og

¹⁾ Angaaende disse Forhold henvises til den i *Bahrs* Afhandling (Maa-nedsskr. 14. Bd. S. 126—127) aftrykte Klage fra en Veterinærelevs Fader

1837 gentoges de samme i forstærket Form i Dagspressen. Skolens Direktion indstillede ham til Afskedigelse. Han beholdt vel sin Stilling, men fik Tilhold om at opfylde sine Forpligtelser.

Carl Viborg døde 7. Oktober 1844. Han havde 1825 ægtet Erik Viborgs Enke *Anna Charlotte Amalie f. Nielsen* (f. 26. November 1778, d. 2. Februar 1852).

samt C. Viborgs Svar derpaa. Dernæst skal jeg anføre tilsvarende Udtalelser af *Gustav Michelsen*. I et Brev til *Neergaard* fra Göttingen 2. Jan. 1826 skriver han, efter at have sendt en hjertelig Hilsen fra *Blumenbach*: »Hvad jeg her i denne Vinter lærer, kan jeg ikke noksom sige; det sættes langtfra i Sammenligning med mit hele 3½ aarige Ophold paa Skolen i København — en skændig tilbragt Tid; dog jeg kan jo ikke derfor, jeg blev jo befalet at trælle og havde Valget at efterkomme alt — eller blive jaget fra Skolen. At trække Rullen, medens Professorens Karl og Piger med Hænderne overkors ler ad en, kalder jeg for mig at trælle; ligesaa og at gaa bag efter Harven og løfte samme for at spare Kudsken den Umage — saa og daglig 4—5 Timer paa Marken at samle Sten og grave Kartofler etc. etc., saadanne Arbejder kalder jeg at trælle. Alt dette har jeg trolig maattet deltage i efter min saakaldte Tour; dog er jeg naadigst bleven forskaanet for at komme med blandt de Skolarer, der maatte grave i Renovationskulerne paa Amager. At jeg ikke har været med at læsse visse Natte-Tønder paa Vognen, er fordi jeg hver Gang løb væk, omendskjøndt jeg vidste, at jeg bagefter havde Skjænd derfor — og virkelig, enhver Elev frygter for at opholde sig længer end absolut nødvendig paa Skolen for ej at blive præsset til Arbejde, der er hans Studium uvedkommende og opholder hans knappe Tid. — Tilgiv, Deres Velbaarenhed, at jeg har skuppet denne Lettelse fra mig; — jeg harmes hver Gang jeg tænker paa den Tid, og nu den Tak jeg har for min Taalmodighed og mine Opofrelser. Helper kender disse. Jeg skulde kun ikke engang nødes til at skildre disse 3½ Aar — man vilde tro, jeg talte Usandhed, dersom ikke Alt kunde bevises. — En Dag glemmer jeg aldrig, hvor Prof. Viborg i egen høje Person befalede mig strax at læsse Køkken-Møddingen paa Vognen — medens Kudsken ledig og med et triumferende Smil var Tilskuere. — Med Taarer i Øjnene fuldbragte jeg Arbejdet, som saas af flere Officerer, der ellers behandlede mig med Agtelse.

I et Brev fra Okt. 1825 skriver han i Anledning af en Kodenerve-Operation, som han saa i Hannover, at Viborg som bekendt er en Hader af alt nyt. »Hvad der her i Tydskland er mig glædelig paafaldende er den Iver, hvormed enhver her arbejder sig frem i sit Fag, som f. Ex. ved Skolen i Hannover gennemgaas alle Grene i et Aar; — her haves stedse 3 Anatomiheste paa engang — hos os sommetider slet ingen. Her læses regelmæssig i det mindste 4 Gange daglig foruden andre hertil svarende Beskæftigelser — hos os undertiden i hele 6 Uger ikke en Forelæsning;

Georg Christian With.

1796—1861.

Georg Christian With blev født 5. Februar 1796 i Bedsted i Sønderjylland som yngste Søn af Præsten *Johannes With* og *Anna Hedevig*, f. *Viborg*. Efter at have nydt Undervisning i Hjemmet blev han 1812 sat i Haderslev lærde Skole. 1814 kom han i Husum lærde Skole, og derfra dimitteredes han 1816 til Kiels Universitet. I 2 Aar forberedte han sig her til det medicinske Studium, som han fra 1818 dyrkede i København, hvor han nød Understøttelse af sin Morbroder *Erik Viborg*. Under dennes Vejledning lagde han sig tillige efter Veterinærfagene og gav allerede 1820 Undervisning i Anatomi ved Veterinærskolen. Efter at han 1821 havde taget kirurgisk Eksamen med Udmærkelse blev han ansat som Pensionær ved Veterinærskolen, og efter *Erik Viborgs* Død blev han i Dec. 1822 ansat som Lektor og Andenlærer ved samme. I Novbr. 1844 efterfulgte han *Carl Viborg* som Førstelærer, og i denne Stilling virkede han, indtil han i Maj 1852 konstitueredes som Landstutmester, hvilken Post han dog allerede fra 1850 midlertidig havde bestyret. Først 1858 — ved Veterinærskolens Omdannelse til Veterinær- og Landbohøjskolen — fik *W.* officielt sin Afsked som Lærer og samtidig fast Ansættelse i Landstutmesterembedet, hvormed tillige var forbundet Bestyrelsen af Frederiksborg Stutteri. 1840 erhvervede han sig den medicinske Doktorgrad ved en latinsk Afhandling om Bedømmelsen af syge Huspattedyrs Kød. 1848

og har vi nogen, da er det kun stedse Repetition med de ældre Skolarer, hvoraf de yngre maa lære.«

J. F. Stockfleth, som dimitteredes 1838, udtaler sig i sine Erindringer meget venligere om *C. Viborg*. Han siger: »Det var beklageligt, at der intet rigtigt Sammenhold var mellem Lærerne. Professoren holdt sig neutral. Han var en meget flink Mand og bar ikke Nag til nogen, selv om han havde Grund dertil. Det var en Fornøjelse at høre hans Forelæsninger over Exterør og Patologi.« Lektoren (*With*) »gjorde ikke en Kat Fortred, men stod i Dygtighed langt tilbage for Professoren«. — Da *Stockfleth* som Elev maatte overtage Bestyrelsen af Apotek og Medicinalhave under *Tschernings* Udenlandsrejse, lovede *Viborg* at hjælpe ham med det vanskelige Forhold til Kammeraterne. »Han samlede alle, gjorde dem bekendt med Forholdet og formanede os paa begge Sider til at se at komme ud af det paa en god Maade. Han kunde, naar han vilde, virkelig tale godt og forsonligt.«

fik han Professortitlen. Af det veterinære Sundhedsraad var han Medlem fra dets Oprettelse i 1851. Han var ligeledes Medlem af den i 1851 nedsatte Kommission, der skulde gøre Forslag om Foranstaltninger til Husdyravlens Fremme. Ved Veterinærskolen underviste han Tid efter anden i alle Hovedfag med Undtagelse af Beslaglæren. Som Andenlærer foredrog han Anatomi, Fysiologi, Farmakologi, Kirurgi, Statsveterinærvidenskab og Propædevtik, som Førstelærer Hestens Ydrelære og — fra 1846 — Husdyrbrugsfagene. Fra 1844—46 ledede han Undervisningen i hele Sygdomslæren og



bestyrede den stationære Klinik. Ogsaa udenfor Skolen udfoldede han en ret betydelig Virksomhed som Lærer, saaledes holdt han fra 1833 Forelæsninger i Veterinærfagene for den militære Højskoles Elever og i en lang Aarrække hver Vinter private Forelæsninger over Veterinærfag for Landbrugere. 1837 og 1838 holdt han offentlige Forelæsninger for Læger.

With udfoldede en ret betydelig Forfattervirksomhed. 1833—34 udgav han som Manuskript en omfangsrig Ledetraad til Forelæsninger i Veterinærfaget ved den militære Højskole (Hestens Anatomi, Ydrelære, Sundhedspleje og lidt om dens Sygdomme) og 1836 — under Titel »Haandbog i Veterinærvidenskab med særligt Hensyn til Landøkonomien. Første Del« — samme Bog med udførligere Fremstilling af Hestens Sygdomme. 1837—39 udgav

han 1. Bind af en Haandbog i Veterinærkirurgien, af hvilken 2. Bind desværre aldrig udkom. Bogen blev oversat paa Tysk 1844. Withs Disputats indeholder en hel Del af Interesse, og det samme gælder om hans i 1841 under Titel »Prolegomena til Veterinærpro-pædevtiken« udgivne Afhandling om Veterinærstudiet, hvori han stærkt hævder Nødvendigheden af Elevernes praktiske Uddannelse. Denne Bog blev 1847 i lidt ændret Skikkelse og med talrige Anmærkninger udgivet paa Tysk af den bekendte dansk-russiske Dyr-læge P. Jessen.¹⁾

I Efteraaret 1845 berejste With sammen med 2 ansete tyske Ve-terinærer (*Prinz og Hertwig*) samt en Østriger en stor Del af det europæiske Rusland for efter den russiske Regerings Indbydelse at gøre Studier over Kvægpesten. Af denne Rejse har han i 1848 ud-givet en interessant Beskrivelse. 1847 udgav han en lille Bog om Hestekøds Afbenyttelse til Føde for Mennesket. Det af W.s Arbej-

¹⁾ Hans Peter Boje Jessen (1801—75) blev født i Kathrineherd i Ejder-sted, hvor hans Fader var Præst. 1819 kom han til Veterinærskolen og tog Eksamen 1823. Skønt hans Virksomhed kom til at falde langt fra Dan-mark, bevarede han dog sin Kærlighed til den gamle Skole, og ved dens Hundredaarsfest 1873 tolkede han endnu paa Dansk sin Taknemmelig-hed imod sin Ungdomslærer Erik Viborg. 1823 blev han kaldet til Rus-land, hvor han først virkede som Militærdyrlæge, men da Veterinær-skolen i Dorpat blev oprettet 1848, blev han udnævnt til dens Direktør, fra hvilken Stilling han dog tog Afsked 1858, medens han vedblev at være Professor og Leder af Kliniken lige til sin Død. I disse Stillinger gjorde han fortrinlig Fyldest, var elsket af sine Elever og vandt stor og almin-delig Anerkendelse. Han synes at have været en kraftig, kærnesund Na-tur, utrættelig i Kampen for, hvad han ansaa for Ret, begejstret for sin Videnskab, men tillige begavet med et aabent Blik for almenmenneskelige Interesser, rig paa Humor, udrustet med digterisk Evne samt fremfor alt en sand Hædersmand. Af hans talrige, paa Tysk udgivne Skrifter drejer de vigtigste sig om Kvægpesten.

Han kæmpede utrættelig for Indførelsen af Podning som Middel til at standse Sygdommens Udbredelse blandt Steppekvæget. Jfr. herom den Afhandling, som han medførte til Hundredaarsfesten, og som er trykt i Tidsskr. for Veterinærer 2. Rk. 3. Bd. 1873. Han siger deri, at han væsentlig støttede sig til Erik Viborg, der — skønt han i sit eget Fædreland forkastede Indpodningen af Kvægpest — dog paa det ivrigste anbefalede den for Steppelandenes Vedkommende, hvorved han selvfølgelig tog Hen-syn til Sygdommens mere godartede Natur hos Steppekvæget, som var ham vel bekendt af egen Erfaring. — Jessens Navn holdes stadig højt i Ære af russiske Dyr-læger.

der, der har faaet størst Betydning, er hans »Almenfattelig Anvisning til Husdyravlen og Husdyrenes Behandling i sund og syg Tilstand«. Denne Bog fremkom oprindeligt 1840 som en Bearbejdelse af *Dieterichs* »nyeste Dyr lægebog«, og da denne hurtig udsolgtes, udgav han den 1842 i omarbejdet Skikkelse som en selvstændig Bog, af hvilken nye Udgaver fremkom 1846 og 1857 (460 Sider). Bogen opnaaede en efter den Tids Forhold forbavsende stor Udbredelse og maa uden Tvivl have udøvet ikke ringe Indflydelse. Det er et godt populært Arbejde.

Withs Hovedinteresse har vistnok været knyttet til Hesteavl. 1832 udgav han et meget godt Arbejde, Forsøg til Besvarelsen af Landhusholdningsselskabets Opgave om, hvorvidt de til Præmieuddeling for Hingste anvendte Penge kunde bruges bedre paa anden Maade til Avlens Fremme. Uagtet *W.* vistnok forfægtede de fornuftigste Principper og navnlig havde Øje for Betydningen af at fremme Hesteavl hos Bønderne, fik Fuldblodsmanden *Gustav Michelsen* Prisen. Da *W.* 20 Aar senere blev officiel Leder af Landets Hesteavl, arbejdede han med stor Iver og Nidkærhed, dels for at redde Resterne af Frederiksborg Stutteri, dels for at forbedre Landhesten ved Hjælp af engelske Halvblodshingste (Yorkshirehingstene). Resultaterne af hans Virksomhed paa dette altid saa omstridte Omraade blev meget forskellig bedømt, og han maatte udstaa mange haarde Kampe. Alle synes dog at have været enige om at anerkende hans redelige Vilje. Foruden en Række udførlige og indholdsrige Aarsberetninger (»Rapporter« fra 1852—60) og 2 Hæfter »Blandede Meddelelser om Stutterivæsen, Husdyravl og Veterinærfag« (1856 og 1859) har han skrevet et Par Piecer og en Del Bladartikler om Hesteavlsspørgsmaal. 1847, 1849 og 1853 rejste han paa offentlig Bekostning til England for at deltage i Indkøb af forædlede Heste. Ogsaa Tyskland berejste han nogle Gange, saaledes 1842 og 1852. *W.* blev i 1848 af svenske Landmænd kaldet til Skaane i Anledning af den ondartede Lungesyges Optraeden der. I »Berlingske Tidende« offentliggjorde han sin velskrevne Betænkning om denne Sygdoms Bekæmpelse. 1852 sendte Regeringen ham og *H. Chr. Tscherning* til Slesvig for at bekæmpe et Udbrud af samme Sygdom.

With var utvivlsomt en brav, flittig, pligtopfyldende og forstandig Mand. Nogen fremragende Begavelse eller særdeles Ta-

lent har han næppe besiddet, men det er dog nok muligt, at den nye, mere paa naturvidenskabeligt Grundlag byggede Retning, der med *Bendz* og *Prosch* trængte ind ved Veterinærskolen, og som for lange Tider blev den sejrende, har medført en noget ringere Værd-sættelse af ham, end han fortjente.¹⁾ Af sine Elever skal han have været agtet og afholdt. *With* ægtede 26. Dec. 1826 *Elise Marie Matthiesen* (f. 26. Jan. 1804 i København, d. 3. August 1857), Datter af Grosserer P. N. M. og A. M. Eilschow. W. døde i Frederiksborg 15. Sept. 1861 af Apopleksi.

Nekrolog i Tidsskr. for Vet. 9. Bd. 1861.

Hans Christian Tscherning.

1804—1886.

Hans Christian Tscherning blev født i Middelfart 29. April 1804 som Søn af Apoteker *Hans Christian Tscherning* og *Marie f. Viborg*. Han lærte først Apotekerkunsten og tog farmaceutisk Eksamen 1822. Fra 1824 studerede han ved kirurgisk Akademi og tog kirurgisk Eksamen 1829. Hans Morbroder, Veterinærskolens Forstander, *Carl Viborg*, knyttede ham derefter til denne Skole, hvor han i Januar 1830 blev ansat som 3. Lærer. Indtil 1837 underviste han i Fysik, Kemi, Botanik og Farmaci, tillige forestod han (til 1839) Skolens Apotek og Medicinalhave. 1836 underkastede han sig Dyr-lægeeksamen (1. Karakter med Udmærkelse). Fra Oktober 1837 til November 1838 var han i Udlandet, studerede et halvt Aar ved Veterinærskolen i Berlin og besøgte derefter Evropas vigtigste Veterinærskoler og Stutterier. Efter sin Hjemkomst underviste han i Farmakologi, Farmaci og fra 1840 tillige i Beslaglære. 1839 fik han Titel af Regimentskirurg, og i November 1844 blev han efter C. Viborgs Død udnævnt til Lektor og 2. Lærer ved Skolen. Han docerede nu tillige Statsveterinærvidenskab (dog ikke i Aarene 1846—52) og varetog de dertil knyttede Veterinærpolitiforretninger. 1851 fik han Professortitlen. Da Veterinær- og Landbohøjskolen oprettedes i 1858, fik han Afsked som Lektor (med Ventepenge),

¹⁾ Selv *Neergaard* udtaler sig ret velvilligt om ham, idet han kalder ham »en flittig, brugbar Mand, der i adskillige Aar med samvittighedsfuld Stræben har søgt at holde sammen paa Skolen«. (Mit Livs vigtigere Tildragelser S. 96).

men blev udnævnt til Veterinærfysikus for Danmark (1863 tillige for Slesvig), dog uden fast Lønning, og ansattes tillige som Docent i Statsveterinærvidenskab (Retslære) ved den nye Højskole, i hvilken Stilling han forblev til 1869. Etatsraadtitlen fik han 1869.

Tscherning var en flittig Mand og nærrede utvivlsomt megen Interesse for sin Lærergerning, som han passede samvittighedsfuldt. Alligevel nød han kun ringe Anseelse som Lærer. Hans Undervisning skal have været vidtløftig og kedelig, og han havde ikke Evne til at sætte sig i Respekt hos Eleverne, som dog i Almindelighed



synes at have næret ret velvillige Følelser for ham, i alt Fald i hans senere Aar.¹⁾ Dyrlægstanden hædrede ham ved i 1874 at optage ham som Æresmedlem af Dyrlægeforeningen. Til sine Medlærere stod han som oftest i et daarligt Forhold. Skylden var vel næppe udelukkende hans, men hans Personlighed har dog utvivlsomt frembudt Sider, der let kunde fremkalde Rivninger under de smaa Forhold ved den gamle Skole. Hans Selvfølelse var

¹⁾ Der blev i sin Tid fortalt mange Anekdoter om de kaade Narrestreger, Eleverne tillod sig at sætte i Scene overfor ham. Dyr læge *J. F. Stockfleth* siger i sine Erindringer, at *Tscherning* (i S.'s Studietid 1835—38) stod i et daarligt Forhold til Eleverne og ikke kunde taale at se »Kurmesteren« (Tolstrup). Efter *Stockfleth*'s Fremstilling var *Tscherning* »i enhver Henseende meget upraktisk.«

større end hans Evner; han var forfængelig, paastaaelig og kritisk over for andre, og der synes at have været noget smaatskaarent over hans Karakter og Væsen. I sine Optegnelser klager han idelig over Mangel paa Anerkendelse. Det synes ogsaa, som om *Collin* og senere *Fenger* var tilbøjelige til at skyde *With* og *Tscherning*, der repræsenterede Traditionen fra Viborgernes Tid, til Side for *Bendz*, *Bagge* og *Prosch*. Planen om at knytte Veterinærskolen sammen med en Undervisningsanstalt for Landbrugere bekæmpede *Tscherning*, idet han ikke helt uden Grund frygtede for, at den vilde blive til Skade for den egentlige Veterinærundervisning og for Veterinærvæsenets naturlige Udvikling. Han følte sig i det hele mere som Veterinær end de Mænd, der paa hin Tid havde den væsentlige Indflydelse, hvad der var ganske naturligt, da disse i Virkeligheden savnede egentlig veterinær Uddannelse.

Det var ham i høj Grad imod, at man i 1851 oprettede det veterinære Sundhedsraad og derved fratog Skolen Ledelsen af Landets veterinære Anliggender, og det var ham en stor Krænkelser, at man ikke optog ham som Medlem, uagtet han uden Tvivl havde bedre Indsigt i, hvad der vedkom Bekæmpelsen af Smitsoter og Organisation af Veterinærvæsenet, end de, der fik Sæde i Raadet (med Undtagelse af *With*). I 1858 fik han endelig den Satisfaktion at komme ind i Raadet, der senere ofte valgte ham til Formand. Udnævnelsen til Veterinærfysikus indeholdt jo ogsaa en Anerkendelse af hans Evner paa det administrative Omraade, men til Gengæld var hans Stilling ved den nye Skole lidet tilfredsstillende. Han kunde aldrig forsone sig med, at han, den ældste af Lærerne, nu kun havde en løs Stilling som Docent i et enkelt af sine gamle Fag og ingen Indflydelse fik paa Undervisningens Ordning. Hans Virksomhed som sportellønnet Politidyr læge i København medførte ogsaa mange ubehagelige Forhold.

Som Veterinærfysikus har *Tscherning* indlagt sig virkelig Fortjeneste. Med stor Nidkærhed og solid Dygtighed bekæmpede han de Smitsoter, der forefaldt, særlig Snive, Oksens ondartede Lungesygge og Faareskab. Ved flere Lejligheder mødte hans Foranstaltninger Modstand fra Avtoriteters og indflydelsesrige privates Side, men han fastholdt sit Standpunkt med Sejghed og satte sin Mening igennem. Særlig fortjenstfuld var hans Kamp mod Faareskabet (saakaldet Svæld) i de jyske Klitegne og mod den

ondartede Lungesyge paa Tyrstinggaard.¹⁾ Af stor Betydning var ogsaa hans Arbejde for rationel Bekæmpelse af Faareskabet paa Island. Et stort Parti paa Øen var kommet ind paa den urimelige Foranstaltning at nedslaa de skabede Faar, men Tscherning, som i Forbindelse med Arkivar *Jon Sigurdsson* blev sendt derop i 1859 som overordentlig Regeringskommisær, satte igennem, at de syge Dyr blev behandlede med Bade og helbredede. Om disse og andre Smitsoter har han afgivet udførlige og grundige Indberetninger, der for største Delen er trykt i »Tidsskrift for Veterinærer«.

Om *Tschernings* Flid og Interesse for Veterinærvæsenet har man ogsaa et Vidnesbyrd i hans Skrift »Efterretning om den kongelige danske Veterinærskole« 1851, en omhyggelig Skildring af Skolens Historie fra dens Stiftelse til det nævnte Aar. Det trykte Arbejde er et Udtog af et større Skrift, der i Manuskript findes i Højskolens Bibliotek. Hans trykte Arbejder er iøvrigt ikke meget omfattende. Af en »Haandbog i Veterinærfarmakologien« fik han kun udgivet 1. Del (1843). I 1841 udgav han et lille Skrift om Veterinærskolers Organisation, og i forskellige Tidsskrifter findes mindre Arbejder over veterinære Emner; af disse bør særlig nævnes »Beretning om Forsøg med Indpodning af Snive« (»Tidsskrift for Veterinærer« 1858 og 1859).

Tscherning var en statelig Mand, høj og svær, ret kon, i alt Fald som gammel; særlig klædte ham det prægtige hvide Haar, som han bevarede til det sidste. Han døde efter et kort Sygeleje 19. Januar 1886. — 5. Maj 1860 ægtede han *Constance Ludolfine Schubart* (f. 6. Juli 1823, d. 30. December 1893), Datter af Ritmester, Toldkasserer *Carl Rudolph Jacob Schubart* (Broderson af den bekendte Grevinde *Schimmelmann*) og *Regitze Sophie*, f. *Sehested*. Han havde ikke Børn.

Erslew: Forf. Lex. Personahist. Tidsskr. 3. R. VI. 232. Tidsskr. for Veter. 1886, S. 82. *Tschernings* Dagbøger 1837—38 og 1851—72 (Højskolens Bibliotek).

¹⁾ Dennes Ejer, den højt ansete Etatsraad *Westenholz* paa Matstrup (tidligere Finansminister), modsatte sig energisk Nedslagningen.

Gustav Michelsen.

1800—1846.

Gustav Michelsen blev født 25. Febr. 1800 i Odense, hvor hans Fader Peder M., var Stiftsdyrlæge og Smedemester. Han gik nogen Tid i Latinskolen, men lærte senere Smedehaandværket hos sin Fader; 1821 rejste han til København og gjorde Svendestykke. Derefter blev han Elev paa Veterinærskolen og tog Dyr lægeeksamen 1825. Samtidig besøgte han i flere Aar Kunstakademiets Mo-



delskole. Han synes at have været en lovende ung Mand, der vandt formaaende Velyndere, ved hvis Hjælp han straks efter Eksamen fik et kongeligt Rejsestipendium. Efter at have ledsaget Stutterikommissionen paa dens Rejse gennem Jylland og Hertugdømmerne tog han til Göttingen for at studere hos *Blumenbach* og Kemikeren *Stromeyer*. Senere besøgte han Landvæsensakademiet i Møglin, hvor han vandt den berømte Agronom *Thaers*¹⁾ Velvilje, saaledes at denne tilbød ham frit Ophold og fri Undervisning, naar han samtidig vilde gøre Nytte med sine Kundskaber. Han blev i Møglin 1 Aar og studerede især Faareavl, som paa den Tid spillede en stor Rolle; til Gengæld underviste han i Eksteriør. Iøvrigt besøgte

¹⁾ *Albrecht Thaer*, 1752—1828.

han paa sin Rejse Stutterierne i Trakehnen og i Ungarn samt forskellige tyske veterinære og landøkonomiske Instituter.

I Efteraaret 1828 vendte han hjem og blev straks ansat som Dyr læge ved de kongelige Gaarde i Jylland og paa Sjælland. 1830 forlod han denne Stilling for at ordne de betydelige Schæferier paa Lerchenborg Gods (c. 10,000 Stykker Faar), og uagtet hans Virksomhed her blev stærkt kritiseret, fordi han ikke i Tide standsede et Udbrud af Faareskab, synes han dog i det hele at have indlagt sig Fortjeneste derved. 1832 blev han tillige Landvæsenskommissær i Holbæk Amt og fik Rang med Kammerraader. Samme Aar vandt han en af Landhusholdningsselskabet udsat Præmie for en Afhandling om de Grundsætninger, hvorefter Danmarks Hesteavl burde ledes. Han tog heri med stor Varme Ordet for Indførelse af Fuldblodsheste og Indretningen af Hestevæddeløb, og han gav Stødet til en stærk Bevægelse i den Retning. Resterne af den gamle Bestand fra Frederiksborg Stutterier blev solgte og erstattede af Fuldblod, der oprettedes Aktieselskaber for Hold af Fuldblodshingste o. s. v. Hele denne Bevægelse, af hvilken han havde lovet Samfundet glimrende Resultater, gjorde dog snarest Skade, i hvert Fald næppe nogen Nytte, og hans Virksomhed for at reformere Hesteavlen blev meget strengt kritiseret, især af *J. V. Neergaard* («Danmarks forkvaklede Hestevæsen», 1842); navnlig bebrejdede man ham, at han stik imod sine oprindelig fremsatte Grundsætninger medvirkede til Indførelse af Halvblodshingste (de saakaldte Nathansonske Hingste) som Landstodhingste i Jylland. *Michelsen* arbejdede med stor Iver for at skaffe ny Ideer angaaende Husdyravl og Husdyrbrug Indgang; 1833—34 udgav han et Ugeskrift »Landøkonomisk Veterinærtidende«, han indførte de Guénonske Kendetegn paa gode Malkekøer, oversatte Skrifter om Mejerikoers fordelagtigste Vinterpleje, om finuldede Faar, bearbejdede Liebigs kemiske Breve osv. Han holdt i 1836 og 37 offentlige Foredrag i København over landøkonomiske Genstande, især vedrørende Husdyr, skrev Artikler derom i »Berlingske Tidende«, virkede i Landhusholdningsselskabets Agerdyrkningskommission, var i nogle Aar Stutterikommissær og fra 1837 Hjælpelærer ved Veterinærskolen, hvor han foredrog Schæferivæsen, Hesteavl og Hestehold samt i de første Aar tillige Beslaglære. Hans Undervisning siges at have været livlig og skikket til at vække Elevernes Interesse, og der

kan i det hele næppe være Tvivl om, at han har været en vel begavet Mand, et »let Hoved«, men han synes at have savnet Grundighed og dybere Studium.¹⁾ Han døde 28. Juni 1846. Han var gift med *Murdochine f. Brinck*.

Henrik Bendz.

1806—1882.

(Efter »Illustreret Tidende« 24. September 1882.)

For dem, der kun af Anseelse kendte den Mand, hvis Billede »Illustreret Tidende« i Dag bringer, fremkalder dette sagtens kun Erindringen om en noget korpulent, middelhøj, kraftig gammel Mand, som man indtil for et Par Aar siden daglig saa vandre til og fra Landbohøjskolen med rank Holdning og langsomme, lidt gravitetiske Skridt. Hans ejendommelige Skikkelse var kendt af mange; den store Almenhed vidste ogsaa nok, at han var en anset Videnskabsmand og Docent, men den kendte iøvrigt ikke stort til ham, idet hans Liv var den stille Lærdes, der kun lidet berørtes af Tummelen i Verden omkring ham.

¹⁾ Af en Polemik, der i 1836—37 førtes i adskillige Numre af Berlingske Tidende mellem ham og *Carl Viborg, With, Dyrlæge Schnittger* ved Kallundborg og *Neergaard*, fremgaar, at han var i Besiddelse af en overordentlig Selvfølelse, ja man kan vel sige Indbildskhed. Noget rigtigt har der rimeligvis været i hans Kritik over, at der ved Skolen gaves for lidt Vejledning i Husdyravl og Sundhedspleje, hvad der efter hans Mening bevirkede, at Dyrlægerne fik for lidt Betydning for Landbruget paa dette vigtige Omraade og bidrog til, at deres Stilling blev saa daarlig og saa lidet anset, som den unægtelig synes at have været paa den Tid. »Dyrlægerne lærer kun at kurere«, siger han et Sted — og at de overhovedet lærer det, skyldes efter hans Mening væsentlig de to »Mestre« ved Skolen (Beslagmesteren og Dyrlægen), hverken Professoren eller Lektoren (*C. Viborg* og *With*). Men selv om Forholdene ved Skolen paa den Tid var uheldige, var hans Kritik dog uden Tvivl overdreven.

Neergaard angriber ham overordentlig skarpt, siger bl. a., at han totalt mangler videnskabelig Dannelse og viser en næsten utrolig Uvidenhed om de Ting, Talen er om. Flere af Michelsens Udtalelser viser unægtelig, at han maa have været ret overfladisk. — Neergaard skriver, at han anser det for umuligt, at Michelsen skulde ansættes ved Skolen — og han skriver sine Artikler for at hindre dette. — Efter den omtalte heftige Strid med *Viborg* og *With* kan Forholdet ved Skolen næppe være bleven behageligt, da Michelsen snart efter fik en Stilling ved den!

Men for de mange, der har hørt til hans Disciple, fremstaar, naar Talen er om »gamle Bendz«, tillige et andet Billede. De ser ham i Landbohøjskolens smukke store Sal staaende ved Forelæsningsbordet foran Tilhørernes talrige lyttende Kreds, de hører hans velformede, klare Foredrag, de ser hans Øjne lyse af Glæde over Naturens harmoniske Skønhed, som han skildrer for dem, de ser hans Person i Bevægelse, saa at han ikke blot med Ordet, men med hele den dramatiske Mimik, han raadede over, giver sin Fremstilling Liv og Anskuelighed; de ser ham gribe Kridtet og med



raske Træk henkaste sine fortrinlige Afbildninger paa Tavlen. Han var et ganske ualmindeligt Talent som Docent. Hans Fremstilling var ikke blot klar og anskuelig, men i høj Grad fængslende; der var altid en Feststemning udbredt over hans Foredrag, og han var saa opfyldt af Kærlighed til Emnet, af Glæde, ja Begejstring over dets Skønhed, at han nødvendigvis maatte rive Tilhørerne med sig.

Henrik Carl Bang Bendz blev født 15. Febr. 1806 i Odense, hvor hans Fader var Borgmester og Etatsraad; Moderen var Datter af Justitsraad *Bang*, Amtsforvalter sammesteds. Han var den yngste af fire Brødre, der alle blev dygtige og ansete Mænd, nemlig den militære Overlæge *Christian B.*, Artillerikaptajn og Lærer i Matematik ved den militære Højskole *Carl B.*, som døde i en temmelig

ung Alder, og endelig den ligeledes for tidlig bortrevne, højst talentfulde Maler Vilhelm B. Henrik Bendz blev Student fra Odense 1824 og tog Lægeeksamen 1830. Det følgende Aar var han blandt andet en Tid lang Hjælpe læge i Storehedinge under en tyføs Koldfeberepidemi, og i December 1831 blev han ansat som Reserve læge ved St. Hans Hospital paa Bidstrupgaard — paa det Tidspunkt da man, for at tilvejebringe en grundig Afskaffelse af den gamle inhumane Behandling af de Sindssyge, paa engang afskedigede hele Lægepersonalet dernede. Her virkede han i henved seks Aar, dog med Afbrydelse af en toaarig Udenlandsrejse, indtil *Collin* 1837 kaldte ham til Lærer i Anatomi og Fysiologi ved Veterinærskolen.

Denne store Forandring af Livsstilling er næppe gaaet hen uden Kamp, og den bragte ham heller ikke i Begyndelsen ublandet Fornøjelse. Forholdene ved Veterinærskolen var ikke særlig behagelige, og Veterinærvidenskaben, denne Medicinens unge, som Askepot betragtede, Søster, maatte dengang i en højere Grad end nu føre en møjsommeligt Kamp for at vinde frem til Anerkendelse af de andre »gamle« Videnskaber. Man fortæller det lille, ret karakteristiske Træk, at nogle af Bendz's Bekendte (et Par ansete Læger) betragtede hans Ansættelse ved Veterinærskolen som en saadan Degradation, at de næppe vilde hilse ham. — Men Bendz havde under hele sit lægevidenskabelige Studium følt sig mest tiltrukket af Naturvidenskaberne og især da af Anatomien og Fysiologien. Han siger selv (Levnedsbeskrivelse ved Universitetets Firehundredaarsfest): »Jeg benyttede alle (naturvidenskabelige) Forelæsninger ved Universitetet, som dengang blev holdte af en Samling udmærkede Mænd, H. Chr. Ørsted, Forchhammer, Zeise, J. Fr. Schouw og Reinhardt, og da jeg allerede dengang følte, at Menneskets Anatomi og Fysiologi kun rigtig vilde kunne forstaaes ved Sammenligning med Dyrenes, søgte jeg Kundskab heri, dels ved Forelæsninger (Reinhardt), dels ved Dissektion af Dyr. Jeg blev allerede tidlig knyttet til vor berømte Zootom *Ludvig Jacobson*, som jeg i denne Retning skylder saa meget, at jeg tør kalde mig hans Elev i den sammenlignende Anatomi. Som en Prøve paa en anatomisk Monografi af et lavere Dyr udarbejdede jeg i Foraaret 1831 en saadan af den almindelige Havesnegl, *Helix nemoralis*, hvilken jeg efter Prof. Jacobsons Tilskyndelse indsendte til det

kgl. danske Videnskabernes Selskab, der som Opmuntring til fortsat Studium tilkendte mig sin Sølvmedalje. Derpaa begyndte jeg et særskilt Studium af Nervesystemet hos Hvirveldyrene.... Jeg har været saa heldig at kunne foretage flere Rejser i Udlandet med Understøttelse af Staten og derved haft Lejlighed til at udvide mine Kundskaber i flere Retninger. Den første Rejse tiltraadte jeg i Efteraaret 1833, besøgte Tyskland, Østerrig, Schweiz, Italien og Frankrig og vendte tilbage i Efteraaret 1835. Det var fortrinsvis Berlin og Paris, hvor jeg tilbragte den længste Tid, der i videnskabelig Henseende var mest frugtbringende for mig i mange Retninger. Det udmærkede Universitet i Berlin og *Jardin des plantes* i Paris har givet mig rig Lejlighed til at supplere mine Kundskaber i flere Retninger og at studere den sammenlignende Anatomi i de fortrinlige Museer. Ved min Vandring gennem Schweiz og et flere Maaneders Ophold i Italien vakttes min Sans for mange Naturforhold og den store Rigdom af Kunstskatte.« — Man kan da nok forstaa, at han kunde ønske at gøre sine Kundskaber i disse Retninger frugtbringende.

Ved Veterinærskolen virkede han i treogfyrretyve Aar, og hans Betydning for den og for Dyrlæggestanden har været meget stor.¹⁾ Han var ikke blot en fortrinlig Lærer og skænkede Dyr lægerne gode Lærebøger i sit Fag, men han har i det hele bidraget meget til at hæve hele Undervisningen et godt Trin opad. Da *Bendz* kom til Skolen, var denne, som i Aarhundredets Begyndelse, takket være *Abildgaard* og *Erik Viborg*, havde staaet forholdsvis højt, i kendetligt Forfald, og hans Bestræbelser har stedse gaaet ud paa ogsaa udenfor hans eget Fag at bringe den og Dyr lægevæsenet i det hele saa godt fremad som muligt. Oprettelsen af det veterinære Sundhedsraad og flere andre nyttige Foranstaltninger var saaledes hans Værk; og gennem »Tidsskrift for Veterinærer«, som han stiftede 1851 i Forening med Prof. *Bagge*, har han i en lang Aarrække virket meget for at berige Dyr lægernes Kundskaber. Det maa heller ikke undervurderes, hvilken Betydning det har haft for Dyr lægerne i deres Studietid at komme under Paavirkning af Mænd med en saa rig aandelig Udvikling som hans; mangan En har sik-

¹⁾ I Indledningen til denne Samling af Biografier har jeg udførligt skildret den store Rolle, som *Bendz* spillede ved Skolens Reorganisation i 1837 og følgende Aar.

kert især gennem ham faaet Sansen vakt for Iagttagelse af Naturen og faaet Øjet aabnet for Sammenhængen mellem Form og Funktion, et Forhold, som han altid med særlig Forkærlighed dvælede ved. Han opnaaede da ogsaa en Lærers bedste Løn, den at vinde sine Elevers Højagtelse og Taknemmelighed, saaledes som det har givet sig talende Vidnesbyrd ved mange Lejligheder, f. Eks. ved hans 25 Aars Jubilæum.¹⁾

Men ogsaa for langt videre Kredse, nemlig for hele Landbostanden, har hans Virksomhed haft Betydning ved den væsentlige Andel han har haft i Oprettelsen af en højere Undervisningsanstalt for de Landbruget vedrørende Fag. Opfyldt, som han var, af Naturvidenskabernes Aand ønskede han, at Kundskab til Naturens Husholdning skulde trænge saa dybt ind i Folket som muligt. »Der er intet Foretagende, ingen Levevej,« skriver han i en Artikel om Oprettelsen af et naturvidenskabeligt Universitet 1852, »som gaar ud paa at behandle Genstande eller Frembringelser af Naturen, uden at de kunne hente Oplysninger fra en eller anden Gren af Naturvidenskaberne, en Sandhed, der har en desto dybere Betydning, som det langt overvejende Flertal af Folket direkte lever af sin Virken med Naturgenstande, beflitter sig paa at mangfoldiggøre og forædle Naturprodukterne, at undersøge og kende deres forskellige Egenskaber og behandle dem til Frembringelse af Menneskets utallige Fornødenheder. I et saadant Forhold staar Agerdyrkerne, Forstmændene, Haandværkerne, Fabrikanterne, Kjøbmændene, Kunstnerne og m. a., hvis Held og Fremskridt i deres forskellige Bestræbelser for en stor Del er afhængig af det Kendskab, de har til Naturforholdene af de Genstande, som de behandler. Men desuden fordrer Nutiden til almindelig Dannelse en vis Indsigt i de almindeligste Naturlove og de vigtigste Naturgenstande, ikke alene for at man som Menneske kan forstaa den Natur, hvori man lever, men ogsaa fordi denne Kundskab danner Aanden og vækker Selvtænkningen paa en ejendommelig Maade og aabner Øjet for en Verden, hvis Omfang og Rigdom overgaar alt, hvad der kan bydes det ad anden Tænkningens Vej.« — Der havde dengang allerede længe været følt Trang til Indretningen af en højere naturvidenskabelig Undervisning for Landbru-

¹⁾ I Tidsskrift for Veterinærer 1862 findes en Skildring af den smukke Fest, som i den Anledning blev holdt paa Højskolen.

gere, men der var hidtil kun gjort meget lidt, væsentlig kun Ansættelsen ved polyteknisk Læreanstalt af en Docent i Landøkonomi (nuværende Prof. B. S. Jørgensen), og det herved tilvejebragte Kursus kunde kun omfatte nogle Sider af de for Landmanden vigtige Fag, medens han for alt, hvad der vedrørte Husdyrholdet, var henvist til at søge privat Vejledning ved Veterinærskolen. Bendz fik nu den Tanke at benytte den Lejlighed, som den i høj Grad paatrængende Udvidelse og Omdannelse af Veterinærskolen frembød, til at forbinde denne Anstalt med Undervisningsanstalter for de nærbeslægtede Fag, som alle drejer sig om Anvendelsen af Naturvidenskaberne i Jordbrugets Tjeneste. Sine Tanker i denne Retning fremsatte han i nogle Artikler i »Fædrelandet« 1852 og 1853. Hans første Plan var dog langt mere omfattende, saaledes at den første Artikel, som ovenfor anført, handlede om Oprettelsen af et *naturvidenskabeligt Universitet*, idet han tænkte at forene den ovennævnte Undervisningsanstalt med det naturvidenskabelige og medicinske Fakultet af Universitetet, med polyteknisk Læreanstalt, den militære Højskole, Navigationsskolen og en Undervisningsanstalt for Farmaceuter. Tanken var, at da Undervisningen i de almindelige Naturvidenskaber for en meget stor Del kunde være fælles for en Mængde af disse Fag, kunde der ved en saadan Sammensmeltning ske en mere økonomisk Anvendelse af de enkelte Læreres Kræfter, som nu ofte maatte gentage væsentlig den samme Undervisning paa flere forskellige Steder. Ogsaa med Hensyn til Museer, Laboratorier o. s. v. kunde der herved ske store Besparelser, hvorved der vilde opnaas Midler til at gøre den naturvidenskabelige Undervisning frugtbringende i langt videre Kredse og give Lejlighed til mere intensiv Bearbejdelse af særlige Videnskabsgrene.

Da denne store Plan (som man kunde vente) ikke vandt Tilslutning, fremsatte han Aaret efter i en Artikel om *Foreningen af Institutionerne for de anvendte Naturvidenskaber* Planen om at forene med Veterinærskolen en Undervisningsanstalt for Landbrugere, Havebrugere, Forstmænd og Landmaalere. Dette gav Stodet til, at der af Indenrigsministeriet i 1854 blev nedsat en Kommission med daværende Prof. E. Fenger som Formand og iøvrigt bestaaende af Bendz, Prosch, B. S. Jørgensen og Wegge til at drøfte og gøre Forslag angaaende »Veterinærskolens Udvidelse til en An-

stalt, hvorved samtlige de Veterinær- og Landbovæsenet vedkommende Discipliner foredroges«. Denne Kommissions Betænkning blev forelagt Rigsdagen, hvorefter Loven af 8. Marts 1856 om Oprettelsen af Veterinær- og Landbohøjskolen udgik. — Landbohøjskolens Oprettelse var Bendz en overordentlig Glæde; han elskede denne Anstalt og omfattede alt, hvad der vedrørte den, med den største Interesse. Hvor var han glad, naar han viste En sin store smukke Dissektionssal og det smukke anatomiske Museum! ¹⁾

Bendz var en overordentlig flittig Mand. Saalænge han var istand til at arbejde, ophørte han ikke at forske i Naturen og i Litteraturen, og hans litterære Virksomhed er forholdsvis meget betydelig. Hans Ungdomsarbejder, Dissertationer for Licentiat- og Doktorgraden 1833 og 1836, indeholder dygtige anatomiske Undersøgelser af nogle af Hjernenerven hos Mennesker og Hvirveldyr. I 1846—47 udgav han et stort Værk: »Haandbog i den almindelige Anatomi med Hensyn til Mennesket og Husdyrene«, 3: Læren om Vævenes mikroskopiske Bygning; dette Værk, der var bygget paa selvstændige grundige Undersøgelser, gav en fortrinlig Fremstilling af Datidens histologiske Anskuelse, og vor bekendte Histolog Dr. Ditlevsen siger i sit 1879 udgivne Værk, at *Bendz's* Bog altid vil forblive et uundværligt Kildeskift for Enhver, der vil gøre dette Fag til sit Studium. I 1850 udgav han et stort Bind i Folio, det første Hefte af et stort Værk »*Icones anatomicæ vulgarium danicorum mammalium domesticorum*«, der skulde indeholde Afbildninger med Tekstforklaring af de danske Huspattedyr. Dette Hæfte omhandlede kun Knoglerne og indeholdt en Mængde fortrinlige Afbildninger, men Værket var anlagt efter en altfor kostbar Plan og blev aldrig fortsat.

Hans Hovedværk, hvori han har nedlagt Resultatet af Størstedelen af sit Livs Arbejde, er hans Haandbog i den fysiologiske Anatomi af de almindeligste danske Huspattedyr, udgivet i fire tykke Bind fra 1853—1876. Dette betydelige, i mange Henseender udmærkede Værk er helt igennem bygget paa hans egne anatomi-

¹⁾ Paa Højskolens Indretning fik *Bendz* stor Indflydelse. Der er noget symbolsk deri, at af Stueetagen i den statelige Hovedbygning var den ene Halvdel optaget af Lokaler for Kemien, den anden af Lokaler for Anatomien og for de af B. bestyrede Museer. Det var ham og Barfoed, der fortrinnsvis prægede den nye Højskole.

miske Undersøgelser og vil som saadant til alle Tider bevare stor Værdi, om det end maa siges at være anlagt efter en med Hensyn til dets praktiske Anvendelse altfor stor Plan. Hans mindre Lærebog i Anatomi og Fysiologi, særligt beregnet til Brug for Landmænd: »Kort Fremstilling af de almindeligste danske Huspattedyrs Bygning og Liv«, er udkommen i fire Udgaver og forsynet med mange overmaade smukke Afbildninger efter Forfatterens Tegninger. Den er ogsaa oversat paa Tysk.

Naar Bendz's Navn langtfra var saa bekendt i Udlandets videnskabelige Verden, som det fortjente, saa laa det vistnok for en stor Del deri, at han hele sit Liv igennem havde arbejdet med den Plan for Øje at skabe et stort Værk, der omfattede Husdyrenes hele Anatomi og Fysiologi, og derved blev forhindret i at fordybe sig i Specialstudier, hvorved man har mere Udsigt til at gøre saadanne Opdagelser, der vækker Opsigt. De talrige smaa Forskninger, hvis Resultater nedlægges i en Haandbog, har langt mindre Udsigt til at skaffe videnskabelig Berømmelse — især da naar Haandbogen ikke er skreven paa en af de store Nationers Sprog. Var Bendz's Arbejder i sin Tid bleven oversat paa Tysk, er der næppe Tvivl om, at de vilde have vundet almindelig Anerkendelse og Udbredelse.

Anerkendelse herhjemme savnede han ikke; allerede 1840 blev han optagen i Videnskabernes Selskab og senere tillige i flere indenlandske og ogsaa udenlandske Selskaber; han blev Professor, Etatsraad og ved sin Afskedigelse 1880 Konferensraad, fik Fortjenstmedailler fra Sverige og Rusland for sine *Icones anatomicæ*, var R. af Db., Dbm., R. af Nordstjernen og St. Olaf og blev ved Universitetets Firehundredaarsfest Æresdoktor i det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet. Efter hans Afgang fra Højskolen indsamlede hans gamle Elever en Sum, for hvilken hans af *Peters* udførte Marmorbuste blev anskaffet og efter hans Død opstillet paa Højskolen. (Den findes i Undervisningsraadets Mødesal¹).

Bendz var en lykkelig Mand, glad ved sit Arbejde og glad i sin Families Kreds. Hans Helbred var godt indtil de sidste Aaringer, da han begyndte at lide af Stær, der til Slutning gjorde ham helt blind. Fjorten Maaneder før sin Død ramtes han af et apoplektisk

¹) *Bendz* var konstitueret Direktør for Højskolen fra Okt. 1869—Okt. 1870, medens Rosenørn var Minister, og igen i nogle Maaneder 1872.

Tilfælde, der formørkede hans Aand og gradvis bragte hans Kræfter at svinde trods hans gamle Hustrus og hans Søns kærlige Pleje.¹⁾ Hans Minde vil stedse holdes højt i Ære blandt hans Disciple og blandt Dyrkerne af den Videnskab, som han ofrede sit Livs Arbejde.

Henrik Bagge.

1817—1895.



Svend Henrik Olufsen Bagge var Son af Kobberstikker *O. O. Bagge* og blev født i København 29. Juli 1817. Han blev Student 1836 og tog Lægeeksamen 1842. Efter en kort Tid at have praktiseret som Læge blev Bagge 1844 Kandidat paa Frederiks Hospital og samme Aar anatomisk Prosektor ved Universitetet. Han var anset som en lovende ung Mand, og *E. Fenger* henlede derfor *Collins* Opmærksomhed paa ham, da man efter *C. Viborgs* Død i Oktbr. 1844 søgte at finde en ung Læge, der kunde egne sig til at uddannes til Lærer i Dyrepatologi. Den 16. Novbr. 1844 blev *Bagge* udnævnt til Lektor (4. Lærer) ved Veterinærskolen og fik

¹⁾ 1838 ægtede han *Henriette Nicoline Drebolt*, som overlevede ham et Par Aar. Deres eneste Søn, *Viggo B.* (1839—1915) var Læge i Frederiksberg.

Stipendium til i 1845 og største Delen af 1846 at studere ved Veterinærskolerne i Tyskland, Østerrig og Frankrig. Efter sin Hjemkomst overtog han Undervisningen i Sygdomslære (saavel Patologi som Kirurgi) og ledede den stationære Klinik. Efter »Dyrlæge« *Tolstrups* Afskedigelse 1847 bestyrede *Bagge* tillige den ambulatoriske Klinik, indtil han i 1850 efter eget Ønske fratraadte denne Funktion, der blev overtaget af den til »Dyrlæge« ved Skolen udnævnte *Stockfleth*. Ved Oprettelsen af Veterinær- og Landbohøjskolen virkeliggjordes det længe nærede Ønske om Fordeling af de patologiske Fag paa 2 Lærere, og fra nu af foretog *Bagge* kun almindelig og speciel Patologi samt Farmakodynamik, hvorhos han vedblev at bestyre den stationære Klinik.

Bagge var en velbegavet Mand, og det tør sikkert antages, at han i den første Tid af sin Virksomhed paa nogle Punkter har virket foryngende paa Undervisningen, idet han stod paa et mere moderne patologisk Standpunkt end sine Forgængere. Det faldt saaledes i hans Lod at indføre den stetoskopiske Undersøgelse af Brystsygdomme hos Husdyrene herhjemme. Men hans Uddannelse som Dyrlæge var mangelfuld, og det maa utvivlsomt ikke have været let for ham at overtage Ledelsen af den kliniske Undervisning uden anden Erfaring paa Dyresygdommenes Omraade end den, han havde kunnet indhøste paa en Studierejse til udenlandske Veterinærskoler. Derhos har han næppe nogen Sinde haft nogen stærk Trang til dybere videnskabelig Forskning, og hans Begavelse har heller ikke ligget i den Retning. Synderlig Lyst til litterær Produktion har *Bagge* næppe besiddet, men han har dog indlagt sig væsentlig Fortjeneste af Dyrlægestanden ved sammen med *Bendz* og senere med *Krabbe* at udgive Tidsskrift for Veterinærer, hvorved der paa en efter Tidens Forhold tilfredsstillende Maade blev raadet Bod paa et længe og stærkt følt Savn. I dette Tidsskrift offentliggjorde han i Aarenes Løb en hel Del smaa Afhandlinger, for største Delen kliniske Iagttagelser. Nogle af dem har endnu Interesse. Af hans Bemærkninger om Føllesygen (2 R. 4 Bd. S. 194) ser man saaledes, at *Bagge* allerede 1861 paaviste Tilstedeværelsen af Navlebetændelse ved denne Sygdom. For Snivesygdommen interesserede han sig særligt, og hans vigtigste litterære Arbejde er den i 1863 udgivne Bog »Snivesygdommens Forekomst i Danmark«, en omhyggelig Bearbejdelse af det i de

officielle Indberetninger nedlagte Materiale. I Landbrugsordbogen og i Nordisk Conversationsleksikon har han skrevet en Del Artikler om veterinære Emner.

For Hesteavlen interesserede *Bagge* sig meget. 1861—62 var han konstitueret Landstutmester og 1862—74 Medlem af og i en Del af dette Tidsrum Sekretær ved Stutterikommissionen, hvis Beretninger han udgav. Paa dette Omraade fik han dog ingen særlig Betydning.

I Sager, der vedrørte almindelig Samfundsøkonomi, tog *Bagge* gerne Del. Nogle af disse har Forbindelse med hans Stilling som Veterinær, saaledes »Kreaturforsikringsforeningen for Kongeriget Danmark«, i hvis Oprettelse han havde væsentlig Andel og for hvilken han i mange Aar var Formand, og Københavns Sporvejsselskab; andre — som Aktieselskabet for Udtørring af Kolindsund, Maglemølle Papirfabrik, Brand- og Livsforsikringselskabet Danmark — stod hans egentlige Virksomhed fjernt; nogle var af filantropisk Natur (Centralkomiteen af 1863 og Foreningen til Syges og Saaredes Pleje). I mange af disse Selskaber fungerede han som Formand. I Dyrlægernes Foreningsliv tog *Bagge* livlig Del, saaledes var han 1863—74 Formand for Den danske Dyr lægeforening.

Af det veterinære Sundhedsraad var han et virksomt Medlem lige fra dets Oprettelse. Det var saaledes ham, der (allerede 1852) gjorde Udkast til Loven om smitsomme Husdyrsygdomme, som udkom 1857, ligesom ogsaa til den samme Aar givne Lov om Straf for Dyrplageri. Da den forstnævnte Lov skulde revideres, blev *Bagge* Formand for den i 1885 nedsatte Kommission, hvis Forslag blev Grundlaget for Lov af 14. April 1893 om smitsomme Sygdomme hos Husdyrene. Efter Fengers Tilbagetræden blev *Bagge* ofte valgt til Raadets Formand, afvekslende med Tscherning. I Aarenes Løb havde han mange offentlige Hverv med Hensyn til Undersøgelse og Bekæmpelse af Dyresygdomme, dels smitsomme, dels andre f. Eks. Benskørhed og Blodpis, hvilke sidste han undersøgte i Forbindelse med *Prosch* og *Stockfleth* (Tidsskr. for Vetr. 6 og 17 Bind). Efter *Tschernings* Afgang 1880 blev *Bagge* Veterinærfysikus og fungerede i denne Stilling til Juli 1892. Som saadan faldt det blandt andet i hans Lod at bekæmpe Udbrud af den ondartede Lungesyge i 1880—81 og 1886. Svinepesten 1887

fik han paa Grund af Sygdom ikke meget at gøre med. Han repræsenterede Danmark ved et Par Veterinærkongresser og foretog iøvrigt 1866 og 1881 Rejser i Udlandet for at studere Kvægpest og ondartet Lungesyge.

Den 31. Oktober 1889 tog *Bagge* Afsked fra Højskolen. 1859 var han bleven titulær Professor, 1867 R., 1878 Dbm. og 1888 Kommandør af Dbg. En norsk og en græsk Orden havde han faaet tidligere. Ved sin Tilbagetræden fra Veterinærfysikatet 1892 blev han udnævnt til virkelig Etatsraad. Efter længere Tids Svagelighed døde han den 3. April 1895.

Bagge var en yderst human og elskværdig Mand, og han var derfor meget afholdt af sine Elever. Dette kom smukt til Orde ved hans 25 Aars Jubilæum 1869. (Se Tidsskrift for Vetr. 18 Bd.).

Han ægtede 1849 *Julie Reiersen*, f. 1824, Datter af Grosserer R. Hun bragte ham nogen Formue og var en smuk og meget elskværdig Dame, som skabte ham et lykkeligt Hjem. Hun døde faa Maaneder efter ham.

Skolens »Dyrlæger«.

Medens den teoretiske Undervisning ved Veterinærskolen blev givet af Lektorerne og nogle Hjælpelærere, blev den praktiske Vejledning i Smedning og Beslag samt i Klinik givet henholdsvis af Beslagmesteren og »Dyrlægen« (Kurmesteren). Smedehaandværket blev jo fra først af betragtet som et væsentligt Grundlag for Dyrlægens Virksomhed, og Eleverne maatte anvende en meget stor Del af deres Studietid til at lære dette grundigt, hvis de ikke (hvad man helst saa) allerede havde lært det, før de blev optaget paa Skolen. I Tidens Løb traadte Øvelser i Smedien vel noget tilbage, men at man endnu 1858 tillagde Smedning en væsentlig Betydning, kan man bl. a. se deraf, at man ved Flytningen til Bülowssvej bestemte den ene af de 2 Lærerboliger, som opførtes der, til Hovedlæreren i Klinik (*Bagge*), den anden til Docenten i Beslagkunst (*Morten Jensen*). Først 5 Aar senere, da *Westring* blev ansat, tog man Boligen fra Smeden.

Opriindelig var Stillingen som Beslagmester og »Dyrlæge« forenet, og først 1796 fik man en særlig Dyrlæge i *Johan Christoffer Kuhn*, en Holstener, der var eksamineret 1795. I Aarene 1799—

1804 var han forøvrigt ogsaa Beslagmester. Han var vistnok en dygtig Mand. 1804 blev han ansat som Kur- og Beslagsmed ved den kgl. Stald. (En Søn af ham, *E. C. Kuhn*, var ansat i samme Stilling fra 1823—1881 og blev afløst af *D. Gautier*).

Ved Kuhns Afgang fra Skolen ansatte man som Dyrlæge Ty-skeren *Johann Wilhelm Helper*. Han var født 1778 i Fyrstendømmet Lüneburg og havde studeret ved Skolen i Hannover. 1793 blev han Dyrlæge ved Dragonregimentet i Itzeho og 1800 underkastede han sig Dyrlægeeksamen i København. Som Dyrlæge ved Skolen fungerede han fra 1804—13, hvorpaa han ansattes ved den kgl. Staldetat som Kur-Beslag- og Rejsesmed. Han døde 1861. Han skal have været en særdeles dygtig Mand. I de mange Forsøg, som Erik Viborg under Helpers Funktionstid anstillede over Virkningen af forskellige Lægemidler og Kurmetoder, ses han at have taget virksom Del, og hans Navn er knyttet til den »Helperske Tragt« (det i mange Aar almindeligt benyttede Apparat til Indheldning af flydende Medikamenter i Halsaaen). — I hans Nekrolog i Tidsskrift for Veterinærer 1861 staar: »Den sjældne praktiske Dygtighed, som *Helper* allerede som ung Mand lagde for Dagen, og hvorved han under sin Virksomhed ved den danske Veterinærskole ytrede en betydelig Indflydelse paa de derfra udgaaede Dyrlæger, skaffede ham et Navn, som han i sit lange virksomme Liv som praktisk Dyrlæge og Beslagsmed har vidst at vedligeholde blandt sine Kollegaer og i Publikum. Han døde agtet og afholdt af alle, der havde staaet i Forhold til ham«. Han havde 2 Sønner, der begge blev Dyrlæger; den ene i Sverige, den anden i Rusland.

Helper blev efterfulgt af *Hans Pedersen Tolstrup*, som var eksamineret 1813. (Hans Fødselsaar og Fødested findes ikke angivet). Denne Mand, som var de vordende Dyrlægers praktiske Vejleder i 34 Aar (1813—47), om som var *H. V. Stockfleths* kære og højt skattede Læremester, synes at have besiddet et ualmindelig praktisk Greb. Teori havde han vist ikke meget af — Tscherning betegner ham som en Routinier — men den ambulatoriske Klinik blomstrede under hans Ledelse, og endnu i Begyndelsen af Firserne har jeg hørt ham omtale med Beundring af gamle Folk i Københavns Omegn. Den korte Nekrolog, som Tidsskrift for Veterinærer indeholdt ved hans Død 1853, udtaler: »Han viste en utræt-

telig Virksomhed i sit Kald og havde i sin mangeaarige udbredte Praxis erhvervet sig en særdeles Routine i sit Fag. Efter Fratrædelsen fra Skolen besørgede han en stor privat Praxis, indtil Sygdom fængslede ham til Lejet«.

I nogle Optegnelser af gamle Dyrlæge *Stockfleth* i Aalborg (som velvilligt er overladt mig af hans Dattersøn, Underbibliotekar *Eyser*) omtaler han *Tolstrup* med stor Venlighed. Han siger vel, at *Tolstrup* manglede Teori, men han var en meget praktisk dygtig Mand. Han brugte ikke mange Medikamenter — udvendigt mest bitre og krydrede Infuser, Aloetinktur og Blaastensvand, skarp Salve, Kamfer- og tørrende Salve og indvendigt mest Aloe. »Det var en Fornøjelse at se ham behandle en syg Fod«. »Operationer udførte han godt, og naar han aabnede sin gamle Forbindtaske, der mest lignede et gammelt Støvleskaft, kunde man være vis paa, at hans Knive var skarpe«. Han var meget heldig med sin Behandling og ualmindelig afholdt af Kunderne. »Uagtet han havde meget at tage vare paa, var han aldrig forsømmelig, men altid utrættelig; men viste nogen af hans undergivne Forsømmelighed, var han ham paa Nakken til enhver Tid; han glemte ikke let«.

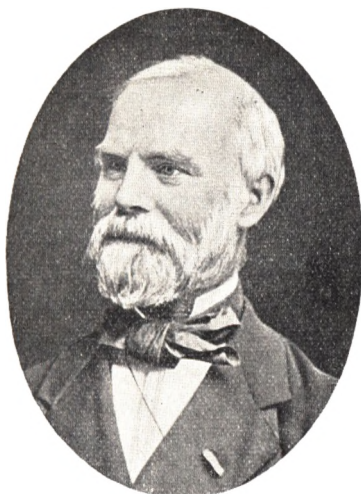
Tolstrup har da vistnok paa det praktiske Omraade været et vigtigt Bindeled mellem den gode gamle Tid og den nye, opløstrende Periode, der begyndte med *Stockfleths* Ansættelse.

Viggo Stockfleth.

1824—1879.

Harald Viggo Stockfleth blev født i København 29. September 1824. Faderen var Guldsmedemester *Heinr. Chr. Stockfleth*; Moderen hed *Anna Louise, f. Clausen*. Da Forældrene var uformuende og havde mange Børn, kunde de ikke anvende synderligt paa deres Undervisning, og *Stockfleth* kom først, da han var 13 Aar gammel, i en tarvelig Borgerskole. I 1840 tog han Forberedelseseksamen ved Universitetet og blev Elev paa Veterinærskolen, hvorfra han dimitteredes i 1844. Straks efter blev han ansat som Kandidat i Skolens ambulatoriske Klinik, hvor han i 2½ Aar arbejdede under Vejledning af den dygtige Praktiker *H. P. Tolstrup*, som siden 1813 havde været Dyrlæge ved Veterinærskolen og selvfølgelig sad inde med

en overordentlig stor Erfaring, der nu kom hans opvakte og livlig interesserede Lærling til Gode. Sygdom nødte Stockfleth til at opgive Stillingen ved Skolen, og af Helbredshensyn tog han 1847 Boleg i Valby. Her kom han sig, og han fik efterhaanden en stor Praksis, som forøgedes, efter at han i 1848 var flyttet til Vesterbro. Efter at Tolstrup i 1847 havde forladt Veterinærskolen, havde man forsøgt at undvære en »Dyrlæge« ved denne, men Praksisen tog betænkelig af, og for at ophjælpe den blev man nødt til i 1850 at opfordre Stockfleth til at overtage Tolstrups gamle Stilling. Han



virkede nu med saa megen Dygtighed, at man i 1858 ved Flytningen af Veterinærskolen til den nyoprettede Veterinær- og Landbohøjskole betroede ham, den »ulærde« Dyrlæge, en Lærerplads ved samme og ansatte ham som Lektor i Kirurgi og Fødselshjælp samt i ambulatorisk Klinik¹⁾, i hvilken Stilling han forblev til sin Død.

Stockfleths Ansættelse som Lærer vakte stor Glæde indenfor

¹⁾ Betænkelighederne ved at bryde med Traditionen og ansætte som Lektor en slet og ret Dyrlæge, der savnede det officielle Lærdomsstempel, var dog saa store, at man foreløbig kun konstituerede ham og først i August 1859 gav ham kongelig Udnævnelse. Ifølge Meddelelse fra Stabsdyrlæge *Biilmann*, som den Gang var Kandidat paa Skolen, skyldtes det endog Stockfleths Trusel om at ville forlade Skolen, at han overhovedet blev konstitueret Lektor. Man vilde kun udnævne ham til »Leder af den ambulatoriske Klinik«.

Dyrlægestanden, der for første Gang saa en af sine egne, som slet ikke havde anden Uddannelse end Dyrlægens, vinde frem i første Linje. Og de store Forventninger, man nærede til ham, blev ikke skuffet. Hele sit Liv igennem virkede han med rastløs Iver for sit Fags Fremme. Han var en udmærket Lærer, idet han med fremragende praktisk Dygtighed forbandt en usædvanlig videnskabelig Begavelse, utrættelig Flid og klar Fremstillingsevne. Han har ikke blot haft den store Betydning paa de patologiske Fags Omraade at være Bæreren af den gode, men noget hensygnede Tradition fra Abildgaards og E. Viborgs Dage; han har tillige bidraget væsentligt til at bringe Veterinærvidenskaben fremad. Medens Stockfleth paa det praktiske Omraade havde faaet en god Vejledning, var hans videnskabelige Uddannelse sikkert fra først af meget mangelfuld; her maatte han uden Tvivl væsentlig blive Avtodidakt, og desto mere maa man beundre den Indsigt, han efterhaanden opnaaede. Noget bidrog hertil forskellige Studierejser, han imellem 1853 og 1876 foretog til Tyskland, Østrig, Schweiz, Norditalien, Frankrig, Belgien, England, Skotland og Sverige, og ikke ringe Nytte har han sikkert haft af den Forbindelse med Lægevidenskaben, hvori hans yngre Broder, Lægen W. *Stockfleth*¹⁾ bragte ham, men først og fremmest var den dog Resultatet af hans udmærkede Iagttagelsesevne og af den videnskabelige Grundighed, hvormed han bearbejdede saa vel sit eget Erfaringsmateriale som det, han fik fra sine Kolleger og Elever, med hvem han stedse stod i den livligste Forbindelse.

Stockfleths litterære Virksomhed er meget omfangsrig. I »Tidskrift for Veterinærer« findes i 2.—16. Bind talrige Artikler af ham, dels udførlige Beretninger om nogle af hans Rejser, dels kliniske Iagttagelser over de forskelligste Sygdomme, mange af stor Værdi. I 1861 og 63 udgav han endvidere som selvstændige Bøger 2 indholdsrige Samlinger af »Kliniske Iagttagelser«. Som særlig betydningsfulde fortjener at nævnes han Studier over den tidligere lidet paaagtede Hestesygdom »Rygmarvstyfus« og over »Kastration af Klaphingste«. I mange Aar udførte han dernæst et stort Arbejde

¹⁾ *William Stockfleth*, Kommunelæge i København, f. 1836, d. 1909. Hans ældre Broder, *Johan* (1817—1896), der tog Dyrlægeeksamen 1838, havde i mange Aar en meget stor Praksis i Aalborg. Han var en dygtig Mand og har meddelt sin Broder mange gode Iagttagelser.

ved som Sekretær i Dyrlægeforeningen at bearbejde de Beretninger, der indsendtes af Dyrlægerne til Belysning af forskellige til Drøftelse opstillede Emner, og ved at redigere Beretningerne om Møderne. Efter at det i 1860 var blevet ham overdraget at holde Foredrag for landbrugsstuderende ved Højskolen over de vigtigste Husdyrsygdomme, udgav han i 1862 en »Kort Fremstilling af de vigtigste Sygdomme hos Hesten, Oksen og Faaret«, en fortræffelig lille Bog, som ogsaa for Dyrlægen endnu den Dag i Dag indeholder meget af Værdi, og som indtil 1877 udkom i 3 Oplag. Hans Hovedværk er imidlertid den store, helt igennem paa selvstændige Studier byggede »Haandbog i Veterinærkirurgien«, der begyndte at udkomme i 1868. Han naede kun at fuldføre 2 Bind, men i 1888 og 1900 blev det manglende udgivet som 2 Supplementhæfter af *B. Bang* og *A. W. Mørkeberg*, hvoraf det første væsentlig var udført paa Grundlag af et af Stockfleth efterladt Manuskript. Dette Værk var et for sin Tid fortræffeligt Arbejde, og det vakte ved sin Fremkomst stor Opmærksomhed ikke blot herhjemme, men ogsaa i Udlandet, efter at det (ligesom iøvrigt enkelte af hans mindre Arbejder) var blevet oversat paa Tysk.

Stockfleth var i høj Grad agtet og elsket af Dyrlægerne, som i stor Udstrækning tyede til ham, naar de trængte til Raad og Støtte. Det følger af sig selv, at han spillede en meget stor Rolle i deres Foreningsliv. Af Den danske Dyrlægeforening var han Medstifter i 1849, indtil 1874 var han dens Sekretær og siden, til sin Død, dens Formand, og man kan med Rette sige, at det væsentlig var ham, der bar den oppe i de første 30 Aar. Efter hans Forslag stiftedes ved Veterinærskolens Hundredaarsfest 13. Juli 1873 et Jubilæumsfond, der har gjort megen Nytte ved at uddele Præmier for selvstændige Undersøgelser over veterinære Emner og Rejsestipendier for Dyrlæger. Af det veterinære Sundhedsraad blev han Medlem 1870, og ogsaa her udfoldede han en gavnlig Virksomhed. Ved sit 25 Aars Jubilæum som Dyrlæge modtog han talrige Beviser paa sine Kollegers, sine Elevers og sine Medborgeres Hengivenhed. Ogsaa ved andre Lejligheder vistes der ham forskellige Hædersbevisninger (Professortitlen fik han 1869); den højeste fik han, da det medicinske Fakultet udnævnte ham til Æresdoktor ved Universitetets Firehundredaarsfest 1879. Dette var ikke blot ham selv, men Dyrlægestanden til megen Glæde. 1869 blev han R. St. O. og 1873 R. af D.

I de sidste Aar tog hans Kræfter kendelig af paa Grund af en kronisk Nyresygdom, men det var dog ret uventet, da en Hjerterlidelse pludselig bortkaldte ham 11. Oktober 1879. Hans Død vakte almindelig Sorg, ikke blot hos hans talrige Elever og Kolleger, men ogsaa hos de mange Mennesker, hvis Husdyr han havde behandlet. Ved Siden af en iøjnefaldende Dygtighed var hans Personlighed præget af et ejendommeligt Liv, en elskværdig Humor og en stor Interesse for alt menneskeligt — Egenskaber, der gjorde, at Folk ikke blot saa op til ham, men betragtede ham som en Ven. Hvor højt han var skattet af sine Kaldsfæller, ser man bedst deraf, at de ikke blot kort efter hans Død indsamlede en Sum af c. 2500 Kr. til et Mindelegat, hvis Renter skulde uddeles til Dyrlægers Enker, men at de danske Dyrlæger c. 20 Aar efter hans Død rejste ham et stateligt Æresminde i Form af en vellignende Portrætbuste, der i 1900 opstilledes paa den Plads paa Veterinær- og Landbohøjskolen, hvor han i saa mange Aar havde virket. — Stockfleth ægtede 1855 *Laura Hedegaard* (f. 1835), Datter af Landmand *O. C. Hedegaard* fra Nordslesvig; hun døde 1902. De havde 3 Døtre.

Erslew: Forf. Lex. Levnedbeskrivelser af de ved Kbhvns. Universitets Firehundredaarsfest promov. Doktorer S. 93 ff. Tidsskr. f. Veterin. 1879.

Gustav Westring.

1834—1909.

Gustav Frederik Westring blev født den 9. Januar 1834 i København som Søn af Bogbinder *C. J. Westring* og *Magdalene*, f. *Rasmussen*. Der var 12 Børn og smaa Kaar. 1840 flyttede Familien til Frederikssund, i hvis Borgerskole *W.* fik en meget tarvelig Undervisning. Efter Konfirmationen i 1848 maatte han sørge for sig selv. I 4½ Aar var han Smedelærling hos Regimentsdyrlæge *Petersen* paa Husarkasernen, hos hvem han blev som Svend, indtil Mesteren døde af Kolera 1853. Saa rejste han paa Haandværket 1 Aar. Derpaa fik han af en lidt ældre Broder, der var Matros, i et halvt Aar 6 Rdl. maanedlig, for at han kunde læse til Præliminæreksamen, som han bestod i Januar 1855. Som Elev paa Veterinærskolen arbejdede han trods meget trykkende Kaar med brændende Iver og Udholdenhed, og allerede efter 2 Aars Forløb tog han Dyrlægeeks-

amen med Udmærkelse. Straks derefter blev han ansat som »Kandidat« ved Skolen. I 1858 blev han Assistent ved den nyoprettede Veterinær- og Landbohøjskoles Kliniker (fra Juni 1860 kun ved den stationære). Samtidig forberedte han sig til Artium og tog dens første Del 1862. 1. April 1863 blev han efter *Morten Jensens Død* ansat som Forstander for Højskolens Smedie og Docent i Beslagkunst. Kort efter skete der en Henvendelse til Højskolen fra Maribo Amts økonomiske Selskab om Ønskeligheden af, at Beslagsmede kunde faa et Kursus i Beslagkunst ved samme. Direktøren indgav



da til Ministeriet Forslag om at indrette et 2 Maaneders Kursus hvert Efteraar for 16 (senere 24) Smedesvende. Han foreslog at tildele *Westring* et aarligt Honorar af 120 Rdl. for at lede dette Kursus, men Ministeriet (Orla Lehmann) paalagde ham at gøre det uden noget Honorar under Henviisning til, at det ved Veterinærskolens Fundats af 23. Juli 1777 var nævnt som en af dens Opgaver at oplære Beslagsmede. Naar man betænker, at Docenten i Beslagkunst lønnedes med 800 Rdl., stigende i Løbet af 10 Aar til 1200 Rdl. (samt »Sædtillæg«), og at man ved *Westrings* Ansættelse fratog Docenten den Fribolig paa Højskolen, som hans Forgænger havde haft, maa man betegne Fremgangsmaaden som ret smaalig.

Til Brug for det omtalte Kursus udgav *Westring* 1869 en fortrinlig Beslaglære, som i en Aarrække tillige blev meget brugt af Veterinæreleverne. Der er ikke Tvivl om, at han derved og ved sin

store Dygtighed som Smed har gjort et overmaade gavnligt Arbejde i den Tid, han var knyttet til Højskolen. Men det maa beklages, at de udmærkede Evner og de store Anlæg til videnskabelig Forskning, som han besad, ikke i endnu højere Grad, end sket er, kom Veterinærpatologien og Kliniken til gode. Under heldige Arbejdsvilkaar vilde han sikkert have kunnet udrette noget meget betydeligt. Der foreligger iøvrigt fra hans Haand, navnlig i Tidsskrift for Veterinærer, adskillige fortræffelige Afhandlinger, dels kliniske Meddelelser, dels større Afhandlinger om vigtige Smit-soter som Hundegalskab og Oksens ondartede Lungesygte.

Landhusholdningsselskabet benyttede ham i Tredserne meget ved Ordningen af Kvægudførslen til England, og han oplyste jævnlig Landmændene om vigtige Veterinærspørgsmaal (Tidsskrift for Landøkonomi). Han gavnede ogsaa Landbruget ved 1870 at udgive en fortræffelig ny Bearbejdelse af Abildgaards »Heste- og Kvæglæge«, hvoraf nye Udgaver senere udkom. — Ogsaa med Hesteavlsspørgsmaal beskæftigede han sig, og 1896 udgav han en Bog om rationel Avl af lettere Heste. — Han gjorde flere Udenlandsrejser, saaledes 1865 til Tyskland, Wien, Paris og London, 1866 til England og Skotland, 1883 til de russiske Stepper for at studere Kvægpest og 1893 til Tyskland og Ungarn for at studere Avlen af orientalske Heste.

1874 forlod han Højskolen for at overtage Stillingen som Beslaglærer ved den militære Ride- og Beslagskole, først med Charge som Korpsdyrlæge, fra 1895 som Overdyrlæge. 1904 tog han sin Afsked og 1909 døde han. I de sidste Aar var hans oprindelig saa lyse Aand noget sygeligt formørket. — 1862 ægtede han *Jensine Laurine Jensen*, f. 1840, Datter af Snedkermester J. i Frederikssund, og med hende fik han mange Børn, bl. a. Dyrlæge *E. C. L. Westring*. Hun døde 1911.

Valdemar Bay.

1834—1880.

Efter *Tschernings* Afgang fra Højskolen i 1869 blev *Hans Thøger Valdemar Bay* ansat som Docent i veterinær Retslære og Politidylrlæge i København. Han var født i Fredericia 18. Novbr. 1834 som Søn af Skibsfører, senere Proprietær *Th. Bay*, blev først Land-

mand, men studerede senere Veterinærvidenskaben og tog Dyr-lægeeksamen med Udmærkelse 1860. 2 Aar efter blev han Student, og 1868 tog han Lægeeksamen, hvorefter han med offentlig Understøttelse opholdt sig nogen Tid i Udlandet, især i Wien og Paris. Bay var en begavet Mand og havde navnlig en ypperlig Evne til at undervise klart og pointeret, saa man huskede, hvad han havde sagt. Denne sjældne Lærerevne gjorde han ikke blot gældende som Docent i sit egentlige Fag, men ogsaa som Manu- duktør i forskellige andre, vistnok især Husdyrbrug. Han gjorde



Ogsaa en Del Gavn ved inden for sit Fags Rammer at give Eleverne et mere moderne Begreb om de smitsomme Sygdomme, end de fik ved Forelæsningerne over Patologi, og i det sidste Aar af sit Liv holdt han tillige privat (men uden Betaling) nogle Forelæsninger over patologisk Anatomi. Selvstændigt videnskabeligt Arbejde præsterede han derimod ikke, og han har ikke efterladt sig litterære Arbejder af blivende Værdi. Uheldigt var det, at han i Regelen stod i daarligt Forhold til sine Medlærere i de patologiske Fag. Som Politidyr læge gjorde han vistnok god Fyldest, og ved sin aar- vaagne Opmærksomhed med Hensyn til Husdyrenes Sundheds- tilstand her i Landet og i Nabolandene vandt han i det hele Aner- kendelse som en dygtig og energisk Embedsmand. Samtidig med sin Embedsstilling drev han nogen Lægepraksis. Hans Død ind-

traadte pludseligt og uventet 12. Januar 1880. — Han ægtede 1869 sin Kusine *Cecilie Augusta Bay*, Datter af Købmand Carl Bay i Rudkøbing.

Erik Becker.

1842—1902.

Erik Becker blev født 1. Novbr. 1842 i Kjøng ved Næstved, hvor hans Fader var Præst. I Febr. 1861 blev han Veterinærelev, men



hans Studier afbrødes ved Krigen, i hvilken han deltog som Reserveofficersaspirant i Rytteriet. 1867 udnævntes han til Sekondløjtnant. Samme Aar tog han Dyrslægeeksamen med 1. Karakter. Derefter nedsatte han sig som Distriktsdyrlæge i Ærøeskøbing, hvor han blev, til han 1. Januar 1870 vendte tilbage til Højskolen som Assistent i den stationære Klinik. Efter at *J. S. Green* (1839—78), som i henved 4 Aar havde været Docent i Beslagkunst, var død, overtog *Becker* denne Stilling 1. April 1878, og det næste Aar overtog han tillige Undervisningen i Beslaglære, som hidtil var givet af Prof. *Prosch*. *Becker* var ikke uddannet Smed, men han omfattede sin Gerning med stor Interesse og var en nidkær og omhyggelig Lærer. Han traadte i et nøje personligt Forhold til Veterinæreleverne, for hvis Ve og Vel han nærrede den varmeste Interesse.

Det er sikkert rigtigt, naar det i hans Nekrolog i Maanedsskriftet siges: »Adskillige studerende have Beckers Indflydelse at takke for, at de ikke ere gaaede til Grunde under deres Studieophold, thi Docent Becker gav ikke let tabt, naar han havde fattet Interesse for et Menneske«. Han var i det hele taget en overordentlig elskværdig, beskeden, tjenstvillig og hjælpsom Mand, som derfor ogsaa var meget afholdt af sine Kolleger. — I Efteraaret 1876 foretog han en længere Studierejse til Tyskland, Østerrig og Holland i Selskab med *J. Arup*, som i Tidsskrift for Veterinærer (1877) har givet en livlig Beskrivelse af, hvad de saa og lærte. Becker selv optraadte ikke som Forfatter, men han var meget interesseret for sit Fag og ganske særligt for personalhistoriske Forhold indenfor dette. — 1890 blev han R. af D. — Efter nogle Ugers Sygdom af en Hjerne-lidelse døde han 27. Okt. 1902. De Studerende viste deres Taknemmelighed overfor ham ved at lægge en Sølvkrans paa hans Kiste. Han overlevedes af sin elskværdige Hustru *Armantine*, f. *Rostrup*. Hun døde 1917 og fulgtes snart af deres eneste Søn.

Harald Krabbe.

1831—1917.

Mindeord i Videnskabernes Selskabs Møde 11. Maj 1917.

Det er efter min Mening en køn Skik, at der her i Selskabet udtales nogle Mindeord om afdøde Medlemmer, og jeg har derfor gerne imødekommet Sekretærens Ønske om at sige nogle Ord om min gamle Ven og Kollega, *Harald Krabbe*, som døde den 25. April.

Der turde være saa meget mere Grund dertil, som *Krabbe's Virksomhed* sandsynligvis er ret ukendt for de fleste af Selskabets yngre Medlemmer. Han var med sine 86 Aar Senior her, om han end i Anciennitet kun var den tredie, og han blev optaget som Medlem for 41 Aar siden. Naar hertil kommer, at han i omtrent 35 Aar har haft et yderlig svagt Syn, ja i mange Aar været næsten blind, er det let forstaaeligt, at den Tid, da han udfoldede sin videnskabelige Virksomhed, maa ligge langt tilbage.

Han blev født i København 13. Marts 1831 som Søn af dav. Kaptajn, senere Generallojtnant *Ole Krabbe*. I 1848 blev han Stu-

dent fra Metropolitanskolen, studerede Medicin, tog Lægeeksamen 1855 og var saa i 2 Aar Kandidat ved Frederiks Hospital. Den medicinske Doktorgrad erhvervede han 1857 ved en Afhandling om Fosforsyremængden i Urinen og om fosforsure Jordarters Udfældning deraf ved Kogning. Interesse for den praktiske Lægegering har han næppe haft i synderlig Grad; han siger i hvert Fald i sin Selvbiografi: »Med særdeles Forkærlighed for de naturvidenskabelige Studier har jeg fortrinsvis ofret disse min Tid.« Han har da uden Tvivl i sin Studietid været stærkt paavirket af



Steenstrup og *Eschricht*, ligesom jeg formoder, at han allerede dengang har været i Forbindelse med *Hannover* og har lært af ham at bruge Mikroskopet. Han stod i alt Fald senere i ret nært Forhold til denne udmærkede Mand.

Det blev som *Zoolog*, specielt som *Helmintolog*, han kom til at udøve sin væsentligste videnskabelige Virksomhed. At han særlig kom ind paa Studiet af Indvoldsormene, var ret naturligt, idet det jo netop var en Periode, hvor Studiet af disse Dyr blev drevet med stor Iver og gav højst interessante Resultater. Den ydre Anledning var forøvrigt, at han som Kandidat paa Hospitalet fik Lejlighed til at iagttage et Tilfælde af *Ekinokokker* i Lungerne, som han har beskrevet i det af *Fenger* udgivne Bind af »Hospitalsmeddelelser«.

I 1857—58 foretog han en længere Udenlandsrejse, hvorunder han især studerede hos *Johannes Müller* og *Virchow*. Da han kom hjem, overtog han den beskedne Stilling som Assistent i Anatomi hos *H. Bendz* ved den dengang lige oprettede Veterinær- og Landbohøjskole, og i denne Stilling forblev han i 22 lange Aar, medens hans Kammerater (f. Eks. Edm. Hansen, Plum, Reisz, Fr. Trier) naaede fremragende Stillinger indenfor Lægestanden.

Han havde naturligvis en saa godt som sikker Udsigt til at succedere *Bendz* som Professor i Anatomi og Fysiologi — men iøvrigt formoder jeg, at det, der især forsonede ham med de smaa Kaar og den uanselige Stilling, var den rige Lejlighed, som den gav ham til at studere Indvoldsormene hos Dyrene. Til dette Studium hengav han sig i alt Fald med utrættelig Flid i en lang Aarrække.

Af væsentlig Betydning for hans Studier blev det, at han i 1863 af Regeringen blev sendt til *Island* for at undersøge Ekinokosyddommens Aarsagsforhold.

Schleisner havde i 1849 i sin Nosografi over *Island* henledet Opmærksomheden paa, at Befolkningen dér i overordentlig Grad hjemsøgte af en ejendommelig Leversygdом, og i 1853 godtgjorde *Eschricht*, at denne saakaldte *Hydatidesygdом* fremkaldtes af den store Blæreorm *Ekinokokken* (Vid. Selskabs Forhandlinger 1853, S. 211). Med dennes Udvikling var man dengang ikke fuldt paa det rene. Vel var det i 1852 lykkedes *v. Siebold* at finde i Tarmene hos Hunde, som han havde indgivet *Ekinokokker fra Husdyr*, en ganske lille, hidtil ukendt Bændelorm, som man altsaa maatte antage for at være den til Blæreormen svarende Tænie, men først 1861—62 lykkedes det *Leuckart* at føre det fulde Bevis for Samhørigheden ved at frembringe Blæreormen hos Svin, som han fodrede med kønsmodne Led af denne lille Bændelorm. Og endnu var det ikke sikkert, at *Menneskets* *Ekinokok* var den samme som *Drøvtyggenes* og *Svinets*, idet deres Udseende er ikke saa lidt forskelligt. *Menneskets* er oftest betydelig større og mere tykvæget end *Dyrenes*, og den indeholder ofte Døtreblærer (*E. altricipariens*), medens *Dyrenes* i Reglen er en enkelt Blære, som paa sin Indside fremskyder smaa Knopper, i hvilke Bændelormshovederne dannes (*E. scolecipariens*). Nogle Forskere — f. Eks. *Küchenmeister* — mente, at disse Forhold betegnede en Artsforskel,

og at det derfor ingenlunde var givet, at ogsaa Mennesket fik sin Ekinokok fra Hundens lille Tænie.

Paa dette Punkt fik *Krabbe's* Undersøgelser paa Island væsentlig Betydning, idet han med Assistance af den bekendte Distriktslæge *Jón Finsen* godtgjorde, at man ved Fodring af Hunde (der fra Fødslen af var holdt isolerede, saaledes at de ikke kunde være blevne tilfældigt inficerede fra Slagteaffald) med Ekinokokker fra Mennesker kunde fremkalde i deres Tarme den lille Tænia *Echinococcus*, ganske som naar de fodredes med Ekinokokker fra Dyr. Dette Resultat blev iøvrigt samtidig opnaaet af Dr. *Naunyn* i Berlin.

Krabbe opholdt sig 5 Maaneder paa Island og foretog i den Tid en Mængde Undersøgelser angaaende Indvoldsorm hos Dyr. Hos 28 pCt. af de talrige Hunde, han undersøgte, fandt han Tænia *Echinococcus*, medens han i Danmark kun havde fundet dem hos $\frac{1}{2}$ pCt. Det blev derved let forstaaeligt, at Islænderne var i høj Grad udsatte for at inficeres med Blæreorm fra Hundene, der fandtes i urimeligt stort Antal (5—6 paa hver Gaard) og levede i inderligt Samliv med Menneskene, hvis Renlighedssans dengang ikke var meget udviklet. Han bekræftede tillige det af *Finsen* paaviste Forhold, at Kvæg og Faar paa Island var overordentlig plagede af Ekinokokker, saaledes at Hundene havde meget let Adgang til at inficeres ved at æde Indvoldene af slagtede Dyr.

Krabbe fremsatte naturligvis Forslag til rationel Bekæmpelse af Ekinokoksysten. Han fik trykt paa Islandsk og uddelt til Befolkningen et lille Skrift, der gav Oplysning om de Farer, der truede Mennesker og Husdyr fra Hundens Bændelorm (ikke blot Ekinokokker, men ogsaa den hos Faaret hyppige *Drejesyge*, fremkaldt af en anden Blæreorm, *Coenurus*, der udvikler sig i Faarets Hjerne), og anviste de Veje, ad hvilke Sygdommen kunde undgaas. I 1869 udkom paa Grundlag af hans Forslag en Forordning, der sigtede til at begrænse Hundeholdet og holde Hundene fri for Tænier. Da det efter 20 Aars Forløb viste sig, at Forordningen ikke havde medført nogen Formindskelse af Hundeholdet, blev der 22. Maj 1890 givet en Lov, der indførte en almindelig Hundeskat foruden at indskærpe det tidligere givne — men ikke overholdte — Paabud om at nedgrave eller opbrænde Slagteaffald af Dyr, der var befængte med Blæreorm. Denne Lov synes at have hjulpet, og

af endnu større Betydning har det formentlig været, at Forstaaelsen af Ekinokoksygdommens Afhængighed af Hundens Bændelorm er trængt mere igennem og Befolkningens Sans for Renlighed bleven betydelig forbedret. Hundeholdet skal faktisk være bleven indskrænket til det nødvendigeste og Ekinokoksygdommen være aftaget meget i Hyppighed. En Medicinalstatistik foreligger kun for nogle faa Perioder; ifølge den var der i Aarene 1896—99 forekommet ca. 200—240 Tilf. aarlig, medens der i Aarene 1905—06 kun forekom 80—100 aarlig, 1909 anmeldtes 80 nye Tilfælde, 1910 68. Til Sammenligning tjener, at man i 60'erne antog, at mindst 2—3 pCt. af Befolkningen led af nævnte Sygdom, d. v. s. omtrent 1500 Mennesker.

Prof. *Finnur Jónsson* har været saa venlig at meddele mig, at det paa Island anses for aldeles sikkert, at Ekinokoksygdommen er trængt betydeligt tilbage, og henvist til en Afhandling af Prof. *Gudm. Magnusson* i Reykjavik Universitets Aarbog 1913, hvori han yder *Krabbe's* Arbejde for denne Sag stor Anerkendelse.

1865 fik *Krabbe* optaget i Vid. Selskabs Skrifter en større Afhandling (med 7 Tavler) — »*Helmintologiske Undersøgelser i Danmark og paa Island*« — hvori han gør Rede for de her omtalte og for adskillige andre Undersøgelser. Dette Værk blev næste Aar udgivet paa Fransk.

Hans andet betydelige videnskabelige Arbejde er »*Bidrag til Kundskab om Fuglenes Bændelorme*« med 10 Tavler (Vid. Selskabs Skrifter 1869). Han gør deri Rede for det betydelige Materiale, han selv eller ved flere Medarbejderes Hjælp har samlet; den største Del af Materialet har han dog faaet fra Universitetsmuseet samt fra forskellige store tyske Samlinger. Ialt har han deri beskrevet 123 Arter af Tænier hos Fugle, hvoraf 58 nye.

1882 føjede han hertil en mindre Afhandling »*Nye Bidrag til Kundskab om Fuglenes Bændelorm*« med 2 Tavler, hvori han skildrer 42 Arter af Tænier, hvoraf de 25 ikke var kendte før. Materialet stammer for største Delen fra Indsamlinger, som den russiske Naturforsker *Fedtschenko* foretog 1870—71 i Turkestan, og som findes i Universitetsmuseet i Moskva. — *Krabbes* Redegørelse for disse er trykt paa Russisk i 1879.

Foruden disse større Arbejder har han i Vidensk. Selskabs Oversigter, i naturh. Forenings vid. Meddelelser og i Tidsskrift for

Veterinærer meddelt adskillige Undersøgelser angaaende Indvoldsorme, saaledes om Sælers og Tandhvalers Spolorm, om Husdyrenes Indvoldsorme, endvidere om parasitiske Midder. I 1866 og 69 holdt han ved Universitetet Forelæsninger over Indvoldsorme.

I Treserne skrev han flere smaa Afhandlinger om *Trichiner* og gjorde en Del Forsøg angaaende deres Ødelæggelse ved Svinekødets Opvarmning og Saltning. Af Interesse er ogsaa hans i en lang Aarrække fortsatte Undersøgelser af *Bændelorm, der var af-drevet fra Mennesker*. I 5 Afhandlinger (de fleste i Nord. med. Arkiv) har han gjort Rede for 450 Tilfælde af Bændelorm og bl. a. paavist, at *Tænia solium*, som i Begyndelsen var den hyppigste, siden 1880 er bleven meget sjælden.

Saa længe hans Syn tillod ham det, arbejdede han saaledes med utrættelig Flid med sit Speciale, Helmintologien. Det faldt vel ikke i hans Lod at føre Videnskaben ind paa nye Baner, men hans Undersøgelser var omhyggelige og paalidelige, og hans Navn blev ved dem kendt og anset mellem Fagmænd overalt i Verden. Et Vidnesbyrd herom er bl. a. den meget store Samling af Særtryk af helmintologiske Arbejder, der blev sendt ham, og som han har skænket til Højskolens Bibliotek.

1880 opnaaede han endelig den Stilling, han saa længe havde ventet paa, idet han blev udnævnt til Lærer i Anatomi (til 1893 tillige i Fysiologi) ved Veterinær- og Landbohøjskolen, men allerede et Par Aar efter blev hans Syn saa svagt, at det nødvendig maatte hæmme hans Virksomhed som Lærer og især som videnskabelig Forsker.

Hans Nøjagtighed, Samvittighedsfuldhed og hans Evne til at give en kortfattet og klar, om end ikke livlig Fremstilling gjorde ham dog til en paaskønnet Lærer, og hans i 1885 udgivne lille Lærebog i Anatomi («Erindringsord til Forelæsningerne over Hestens Anatomi» med et Tillæg om Afvigelserne hos de andre Husdyr 1889) var ved sin knappe Form vel tilpasset til Elevernes Tarv. I sin Assistenttid havde han udført mange gode Museumspræparater, der tillige benyttedes ved Undervisningen, saaledes smukke, opmejslede Tandpræparater og tørrede Injektionspræparater af Arterierne, men af selvstændige Bidrag til Studiet af Husdyrenes Anatomi har han iøvrigt kun leveret et Par smaa Arbejder om Tyggeredskaberne og om Knæleddet hos Hesten.

Hans Virksomhed som Lærer angik ikke alene Veterinærerne, men ogsaa Landmændene samt Eleverne paa Rideskolen. Til Brug for begge disse Elevklasser udgav han i 1892 en kort Fremstilling af »Huspattedyrenes, særlig Hestens Bygning og Liv.« Ogsaa for Kunstakademiets Elever docerede han af og til Hestens Anatomi.

For *Dyrlægestanden* fik hans mangeaarige Virksomhed som Udgiver af *Tidsskrift for Veterinærer* (fra 1871—76 sammen med *Bagge*, derefter alene til (1894) stor Betydning. Det var i største Delen af dette Tidsrum Dyrlægernes eneste faglige Organ. Selv of-fentliggjorde han heri mange Artikler ikke blot om Parasiter, men ogsaa om forskellige, mest epizootiske Sygdomme, samt i 1871 en Række indgaaende Undersøgelser om *Legemsvarmen hos sunde Husdyr*, noget som dengang ikke var tilstrækkelig klarlagt. Fra 1871—1900 udgav han Aarsberetningen for det veterinære Sundhedsraad, af hvilket han i mange Aar var Medlem.¹⁾

Krabbe var saaledes en meget flittig og virksom Mand. Han var pligtopfyldende, punktlig og nøjagtig i al sin Gerning; af Karakter var han i høj Grad retsindig, velvillig og fordringsløs, og han bar som en Mand sin tunge Skæbne at miste Synet. Han var trofast i Venskab og bevarede mange Venner fra sine unge Dage saavel her hjemme som i Udlandet (bl. a. *Ernst Häckel* i Jena). Gennem sin udmærkede Hustru²⁾ kom han i nøje Forhold til mange Islændere, og ikke faa af dem gæstede hans lykkelige Hjem.

Saalænge han kunde færdes ude, gav han næsten altid Møde her i Selskabet, og det er derfor med Føje, at Krøyer har anbragt hans karakteristiske Skikkelse som en af Forgrundsfigurerne paa sit berømte Maleri.

Jeg er vis paa at vinde Tilslutning, i alt Fald hos Selskabets ældre Medlemmer, naar jeg udtaler et »*Ære være hans Minde.*«

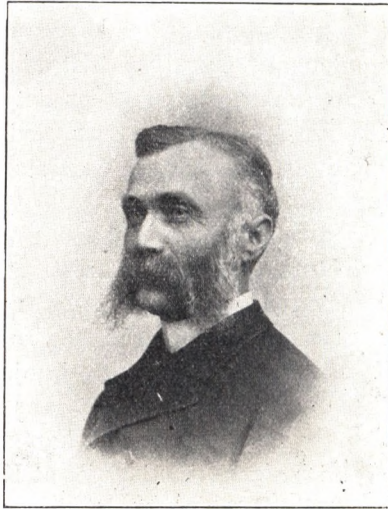
¹⁾ Han tog sin Afsked som Professor 1. September 1902. *Krabbe* var 1871—1909 Censor ved Lægeeksamen. Han blev R. af D. 1883, Dbm. 1894 og K. D. 1907; han var tillige R. N. St. O. samt Æresmedlem eller korresponderende Medlem af nogle engelske og tyske veterinære og naturvidenskabelige Selskaber.

²⁾ Han ægtede 1871 Kristin Gudmundsson, født 25. Maj 1841 i Kirkjubær paa Island, Datter af den fremragende islandske Politiker, Overretssagfører og Redaktør Jón Gudmundsson. Hun døde 1910. De havde 4 Sønner, der alle blev dygtige og ansete Mænd.

Niels Bruun-Pedersen.

1839—1898.

Niels Bruun-Pedersen blev født 4. Juni 1839 i Højet paa Falster som Søn af Skolelærer Jørgen P. og Hansine, f. Bruun. Efter at have gennemgaaet Almueskolen og nydt videre Undervisning af sin dygtige Fader og Stedets Præst tilbragte han et Aar paa Hindholm Højskole, lærte derefter Landvæsen og blev Forvalter. 21 Aar gammel kunde han endelig følge sin Lyst til at komme til Veterinærskolen, hvorfra han dimitteredes med 1. Karakter i



Januar 1864. Under Krigen gjorde han Tjeneste som Dyrlæge ved Hæren. Efter i $\frac{3}{4}$ Aar at have praktiseret i Fuglse (Lolland) blev han Assistent ved Veterinærskolens stationære Klinik, hvor han forblev til Januar 1870, hvorefter han blev ansat som Dyrlæge ved Stamhuset Ravnholt (Fyn). Straks fik han tillige en af Stamhusets mindre Gaarde i Forpagtning, og i denne dobbelte Stilling virkede han, indtil han 1. April 1881 blev ansat som Docent i Veterinær Retslære ved Veterinær- og Landbohøjskolen samt Politidylæge i København. — B. P. nød i alle sine Stillinger stor Anseelse som en særdeles dygtig, grundig og samvittighedsfuld Arbejder, og han var almindelig afholdt paa Grund af sin velvillige, redelige og trofaste Karakter. Som Lærer var han særdeles grundig

og omhyggelig, og de samme Egenskaber har han lagt for Dagen i de ikke faa Afhandlinger om Emner, der hørte under hans Fag, og som han har offentliggjort i vore veterinære Tidsskrifter. Efter hans Død tryktes i Maanedsskrift for Dyrlæger (10. Bd.) en af ham forfattet udførlig og grundig Afhandling om »Handelsfejl hos vore Husdyr«. Den udkom ogsaa som Bog og har været meget benyttet. Særlig Fortjeneste har han indlagt sig i sin 10-aarige Virksomhed (fra 1888) i det veterinære Sundhedsraad, der ofte høstede Nytte af hans indgaaende Kendskab til Livets mangeartede praktiske Forhold. Det fortjener i denne Sammenhæng at nævnes, at det var ham, der gav Stødet til Revisionen af Loven om smitsomme Husdyrsygdomme (Lov af 14. April 1893). — I Sommeren 1883 foretog han (i Selskab med mig) en længere Rejse gennem Tyskland, Holland og Belgien til England og Skotland, hvor han bl. a. satte sig godt ind i Forhold, der vedrørte vor Kvægudførsel. Bruun-Pedersens Virksomhed hæmmedes i mange Aar af den Tuberkulose, der tidligt angreb ham, og som i Foraaret 1887 tvang ham til at søge Permission for c. 1 Aar, i hvilken Tid hans Gerning, baade ved Højskolen og som Politidyr læge, varetoget af *D. Gautier*. Efter et Ophold ved et tysk Sanatorium kom han sig nogenlunde, men kun for en Tid. Sygdommen tog til igen, og efter flere Aars Svaghed — under hvilken han med sej Energi røgtede sin Gerning — døde han den 26. Juni 1898. Hans Bortgang var et stort Tab for Højskolen og for Dyrlægestanden. — Den 26. Maj 1892 blev han R. af Db. — I 1870 ægtede han *Karen Vilhelmine Nicoline Neye* (f. 1846 i København), Datter af Snedkermester Laur. Edv. N. Hun lever endnu. Hans eneste Søn er Læge i Haslev. Af 3 Døtre er 2 døde af Tuberkulose.

Gerhard Sand.

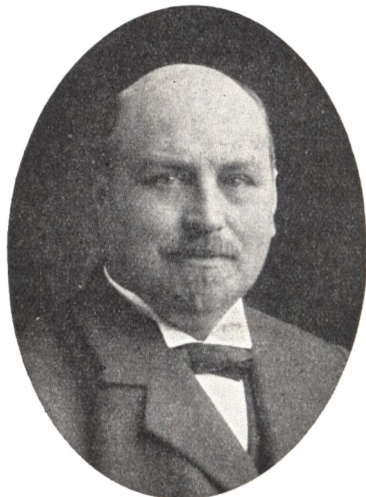
1861—1921.

Meddelelsen om Professor *Sands* Død, der indtraf Natten til 24. April 1921, vil vække almindelig Sorg blandt Danmarks og Norges Dyrlæger. Uventet kom den for saa vidt ikke, som hans oprindeligt stærke Helbred i 5 Aar har været meget svækket ved gentagne Sygdomsanfald, der flere Gange tvang ham til at holde

Sengen i Maanedsviis, men han rettede sig dog hver Gang igen saa vidt, at han kunde passe sin Gerning, om end med Besvær og aldrig med den gamle Kraft. Hans sidste Sygeleje varede om-trent 1 Maaned; efterhaanden ebbede Livskraften ud, og tilsidst sov han stille hen.

Med ham er en udmærket Dyr læge, en fremragende Forsker og Lærer og et ædelt Menneske gaaet bort.

Gerhard Alexis Cappelen Sand blev født den 7. Februar 1861 i Lemvig som Søn af Købm. *Søren Sand* og Hustru *Henriette*, f.



Cappelen. Da Forældrene flyttede til København, blev han sat i Nørrebros Latin- og Realskole og tog 1877 4. Klasses Eksamen. Hans Lyst førte ham til Dyr lægestudiet, som han afsluttede med Udmærkelse i Foraaret 1883. Allerede 1. Juli s. A. blev han ansat som Assistent i Højskolens stationære Klinik; han har altsaa i henvend 38 Aar taget Del i Undervisningen, først og fremmest af Veterinærerne, men ogsaa i en stor Del af Tiden af Landbrugerne. 1885 blev det overdraget ham at lede de kirurgiske Operationsøvelser for at gøre det muligt for mig at begynde paa Undervisning i patologisk Anatomi, og da det i 1887 lykkedes at faa oprettet den i høj Grad tiltrængte Lærerplads i alm. Patologi og patolog. Anatomi (hvilken jeg overtog), blev han min Eftermand som Lærer i Kirurgi og Fødselshjælp samt Leder af den ambulatoriske Klinik. Han var som skabt til denne Stilling, idet han med levende

Interesse for videnskabelige Studier forbandt udmærkede praktiske Anlæg. Imidlertid medførte hans store Interesse for Hestevæsen, at han i 1896 forlod Kirurgien, idet man benyttede den ved Loven af 1892 (som normerede 2 Lærerplasser i Husdyrbrug) givne Mulighed for at forbinde den ene af disse Pladser med andre Fag. *Sand* overtog da Undervisningen i Hesteavl og Ydrelære og beholdt Undervisningen i Fødselshjælp og Ledelsen af den ambulatoriske Klinik. Denne Kombination var for saa vidt mindre heldig, som de mange Rejser rundt om i Landet, som hans særdeles indgaaende Studier af Landets Hestevæsen medførte, — i Forbindelse med hans Deltagelse i Ledelsen af Avlen i hans Egenskab af Medlem af Statshingsteskuekommissionen paa Sjælland og Formand for samme Kommission paa Bornholm — saa vel som de talrige praktiske Øvelser i Ydrelære optog for meget af hans Tid. Efterhaanden blev han da ogsaa befriet for en Del af disse praktiske Arbejder, og han fik ogsaa Lettelse i Arbejdet ved den ambulatoriske Klinik ved Ansættelsen af en fast Medhjælper (Reservedyrlægen) ved samme. Alt dette skete væsentligt for at gøre det muligt for ham at arbejde mere intensivt med Fødselshjælpen, et Fag, som han har viet en særlig Interesse, og hvori han har gjort overordentlig grundige og omfattende Studier.

Ved denne mangesidige Virksomhed opnaaede *Sand* en overordentlig stor Indsigt paa mangfoldige Omraader af Veterinærvidenskaben.

Heri støttedes han ogsaa væsentligt ved den inderlige Forbindelse, hvori han altid har staaet med de praktiserende Dyrlæger. Men det har ikke kunnet undgaas, at det blev vanskeligt for ham at gøre sine litterære Arbejder færdige til Trykning. Dette hang ogsaa sammen med hans store Selvkritik og overordentlige Grundighed. Alt, hvad han skrev, skulde have en saa udmærket Form som muligt, og under hans Studier — ikke mindst over Fødselshjælpen — dukkede der stadig nye Spørgsmaal frem, som han ansaa det for nødvendigt at gennemarbejde grundigt, før han meddelte noget offentligt derom.

Der foreligger dog heldigvis alligevel mange gode Arbejder fra hans Haand. I sine unge Dage dyrkede han ivrigt bakteriologiske Studier, først hos Professor *Salomonsen*, senere sammen med

C. O. Jensen paa det bakteriologiske Laboratorium, som jeg ved *Fjords Velvillie* fik indrettet paa Forsøgslaboratoriet. Fra den Tid foreligger i Tidsskrift for Veterinærer (15. Bd. 1885) en god Oversigt over den bakteriologiske Teknik, samt fra det følgende Aar — sammen med *Jensen* — det bekendte Arbejde om ond-artet Ødem og Ødembacillen, og i 1888 udsendte han og *Jensen* deres grundlæggende Arbejde om Aarsagen til Kværke (12. Beretning fra Forsøgslaboratoriet). I Maanedsskriftet findes en hel Del gode Afhandlinger af ham, saaledes i 1. Bind om »en ny Kvægsygd om i Københavns Omegn« (Krup), i 3. Bind om Botryomykose i Hoppens Yver og om Kastration (deri Beskrivelse af hans Tang), i 4. Bd. Bemærkninger om Kædesaven og om Slimdegeneration af Muslingebeenene, i 6. Bind om Selvamputation af Børen og om infektiøs Kastning, i 8. Bd. om Strubepibning, i 9. Bd. om Muldyravlen i Frankrig, i 11. om Ufrugtbarhed hos Hoppen, i 14. om kunstig Sædoverføring og i 18. en meget værdifuld Afhandling om Børslyngningens Ætiologi og Patogenese. Han har tillige skrevet en Mængde Artikler i Landmandsbogen og Landbrugets Ordbog, i Salmonsens Leksikon samt i »Tidsskrift for Hesteavl«.

Ved Dyrlægemødet i September 1918 holdt han et udmærket Foredrag om den berømte ungarske Læge *Ignaz Semmelweis*, Grundlæggeren af Læren om Infektion som Aarsag til Barsel-feberen. Det er trykt i Højskolens Aarsskrift 1919.

Den ved hans Sygdom fremkaldte Formindskelse af Arbejds- evnen bærer naturligvis Hovedskylden for det sørgelige Forhold, at det ikke lykkedes *Sand* at udgive den store Haandbog i Fødselsvidenskaben hos Husdyrene, hvorpaa han i saa mange Aar har arbejdet. Han har som bekendt samlet et enestaaende Materiale dertil, bl. a. i Form af overordentlig oplysende fotografiske Billeder af Kønsorganernes Lejeforhold m. m. hos drægtige og fødende Dyr, tilvejebragt ved den af ham og *Paulli* indførte Hærdning af hele Dyret ved Hjælp af Formalinindsprøjtning i Aarerne, samt ved Undersøgelse af et meget stort Antal af patologiske Præparater, indsendte fra Dyr læger. Der foreligger et saa rigt og velordnet Materiale, at jeg haaber, at det vil kunne lykkes hans Efterfølger at gøre Arbejdet færdigt til Trykning, og det vil da nok vise sig at være et Standard-Værk, der vil vidne om *Sands* store

Evner til grundig videnskabelig Forskning og bevare hans Navn til sene Tider. I Højskolens Aarsskrift 1918 har han skrevet en udmærket Afhandling om de Ændringer, som den drægtige Bør undergaar hos Hoppen og Koen, og ledsaget den af 19 Gengivelser af de omtalte fotografiske Billeder. Et stort Held for Undervisningen ved Højskolen er det, at han har skabt en overordentlig værdifuld Samling af Billeder til Brug ved Forelæsninger over Fødselshjælp.

Ogsaa til Brug ved Undervisningen i Hesteavl efterlader han sig en særdeles værdifuld Samling af Lysbilleder, og der findes ogsaa en Del Manuskripter vedrørende hans almindeligt beundrede Forelæsninger over Hesteavl. Jeg formoder, at ogsaa noget af dette maa være egnet til Udgivelse.

Sand har gjort fortrinlig Fyldest som Lærer paa alle de Omraader, paa hvilke han har virket. Da han ledede Operationsøvelserne, indførte han Kloralbedøvelsen, som gjorde det muligt at lade Eleverne udføre en stor Masse Operationer paa levende Dyr, medens man før den Tid af humane Grunde maatte opsætte de fleste af dem, til Dyret var dræbt. Ved Undervisningen i Fødselshjælp optog han den fra Holland stammende fortrinlige Metode at lade Eleverne udføre Embryotomi paa en lige dræbt Spædekalkv, der skal bringes ud gennem et skeletteret Bækken, og i de senere Aar har han indført en meget grundig Undervisning i Drægtighedsundersøgelse paa Køer, som snart efter slagtes, saa Eleven faar Lejlighed til at kontrollere den stillede Diagnose. Som Leder af den ambulatoriske Klinik har han haft rig Lejlighed til at paavirke sine Elever, og han har ikke blot bibragt dem faglige Kundskaber, men ogsaa megen almenmenneskelig Viden, idet han selv var i Besiddelse af en usædvanlig høj Kultur. Han læste meget, ogsaa paa Skønlitteraturens Omraade og vilde gerne meddele sig til andre. Som Eksempel paa Vidden af det Omraade, hans Interesser spændte over, vil jeg omtale, at hans sidste, meget interessante Foredrag i en Dyrlægforening (Januar 1919 i Foreningen af yngre Dyr læger) handlede om den primitive Kunst og dens Psykologi.

Angaaende hans Virksomhed paa *Hesteavlens* Omraade er jeg ikke kompetent til at udtale nogen Dom. Jeg ved dog, at hans Forelæsninger over Hesteavl interesserede Eleverne i høj Grad, og at

hans Øvelser i Ydrelære var fortrinlige. Som Leder af Hesteavlen paa Bornholm var han meget afholdt, men iøvrigt havde han vistnok paa dette Omraade, hvor Meningerne mellem Opdrætterne er saa delte, baade Tilhængere og Modstandere. Han var ikke saa absolut Renavlsmand som *Prosch*. Mest Interesse nærrede han for den svære Hest, og paa dette Omraade var den Tanke at prøve en Krydsning mellem Jyder og Belgiere ham vistnok ikke fremmed. Han kæmpede for at lade Afkomsbedømmelsen faa den overvejende Indflydelse paa Værdsættelsen af Hingsten som Avlsdyr. Han havde stor Interesse for Hesteavlens økonomiske Betydning for Landbruget og havde erhvervet sig et indgaaende Kendskab til dens Standpunkt saavel her i Landet som i store Dele af Udlandet, hvilket han havde vundet ved de udstrakte Rejser, han med offentlig Understøttelse foretog i England, Frankrig, Tyskland og Østerrig-Ungarn i Aarene 1895—97.

Sand var i mange Aar Medlem af Voldgiftsretten i Tvistigheder angaaende Handel med Husdyr i Frederiksberg Jurisdiktion og interesserede sig meget for de talrige Sager, der kom under Behandling der. Siden 1912 har han været et meget virksomt og højt skattet Medlem af det veterinære Sundhedsraad.

I Dyrlægernes Foreningsliv tog han i sin Tid livlig Del, og han sad i en Aarrække i Bestyrelsen for den gamle »danske Dyr lægeforening«.

1888 ægtede han *Albertine Oluksen*, en meget elskværdig Dame, der skænkede ham en Datter og beredte ham et lykkeligt Hjem, i hvilket ogsaa hendes Moder i mange Aar fandt Plads, og som blev et Samlingssted for hendes Søskende, for hvem *Sand* var en broderlig Ven. Desværre kastedes der i adskillige Aar mørke Skygger over Hjemmet ved Hustruens langvarige Sygdom (hun døde 1917), men *Sand* bar dette saavel som sin egen Sygdom paa den smukkeste og mandigste Maade, hjulpen dertil af sit elastiske Sind og sine mange aandelige Interesser. Trods alle hans Sorger tør man vistnok sige, at han var en lykkelig Mand, altid virksom og fuld af Interesse for sin store Gerning. Han var afholdt som faa af næsten alle de mange Mennesker, som han kom i Berøring med. Han var ogsaa en ualmindelig vindende Personlighed, havde et smukt Ydre, et lyst og aabent Udtryk med et saare vindende Smil. Han var dog ingenlunde et »Dusinmenneske«, men netop en

særpræget Mand, der havde sine egne Meninger, fra hvilke han ikke let lod sig rokke — men han var en ærlig, retlinet Personlighed, nobel i sin Tankegang, uselvisk, velvillig og hjælpsom imod alle. Overfor sine Medlærere og overfor de praktiserende Dyr læger var han en udmærket Kollega.

Han var en Pryd for sin Stand, og han levede og virkede til Ære for sit Land. Vi, der har haft den Lykke og Glæde at turde kalde os hans Venner, skylder ham inderlig Tak og vil savne ham dybt.

Ære være hans Minde!

Sylvester Biilmann.

1835—1914.

Holger Frederik Sylvester Biilmann blev født 12. Februar 1835 i København som Son af Toldassistent *J. J. Biilmann*. Moderen var født *Saxtorph* og hørte til den bekendte Lægeslægt. Som ungt Menneske var han i 3 Aar ved Landvæsenet, men 1853 blev han Elev ved Veterinærskolen, hvor han tog Eksamen 1857 og i nogen Tid var ansat som »Kandidat«. 1858 nedsatte han sig som Dyr læge i Høve (Odsherred). Den 1. April 1863 blev han Assistent ved Højskolens stationære Klinik, men Decbr. samme Aar ansattes han som Militærdyr læge i Slesvig og gjorde som saadan Tjeneste under Krigen. 1867 blev han Korpsdyr læge og ansat ved Artilleriet i København. 1888 blev han Overdyr læge, og 1895 efterfulgte han *C. L. Friis* som Stabsdyr læge. Fra denne Stilling afgik han i Oktb. 1905. I Aarene 1883—95 var han Lærer i Hestens Røgt og Bygningslære ved Ride- og Beslagskolen, og i en Aarrække holdt han Forelæsninger over Husdyrbrug paa Lyngby Landbrugsskole. Han var tillige en meget søgt Manuduktør i Husdyrbrugsfagene for Studerende ved Veterinær- og Landbohøjskolen. — Da der ved *Proschs* Død ikke var nogen, som straks kunde overtage hans Lærerstilling, fik General *Thomsen Biilmann* konstitueret for 3 Aar (fra 1. Oktbr. 1885) som Lektor i Husdyrbrugsfagene, for at give dem, der ønskede at uddanne sig til denne Stilling, den nødvendige Tid dertil. *Goldschmidt* fik derefter Posten, men Biilmann fik endnu engang Lejlighed til at yde

Højskolen en værdifuld Tjeneste. I Henhold til Lov af 12. April 1892 skulde der oprettes 2 Lærerstillinger i Husdyrbrug; man ønskede, at Prof. *Sand* skulde overtage den ene, men han kunde ikke frigøres for Undervisningen i Kirurgi, før Prof. *Mørkeberg* kom hjem fra sin Studierejse. I det saaledes opstaaede Interregnum holdt *Biilmann* paany Forelæsninger over Dele af Husdyrbrugsfagene (1894—96). Hans Undervisning skal have været udmærket, og han var meget paaskønnet af Eleverne.

I Nvbr. 1899 blev han Medlem af det veterinære Sundhedsraad, i hvilket han havde Sæde til 1906.



Biilmann var en smuk og elskværdig Mand, forstandig, kundskabsrig og litterært interesseret, men lidet produktiv. Foruden en Oversættelse af Wrangels Haandbog for Hestevenner har han skrevet nogle mindre Afhandlinger, mest i Landbrugstidsskrifter; i »Landmandsbogen« har han skrevet et større (ogsaa som Særtryk udgivet) Afsnit om Bedømmelsen af Hestens Ydre.

Nogen Tid efter sin Afsked havde han den tunge Skæbne at maatte lade sit ene Ben amputere paa Grund af senil Gangræn i Foden. Han kom sig ret godt og var endnu i en Aarrække i Stand til at fortsætte sin mangeaarige Virksomhed som Censor ved Højskolens Eksaminer i Husdyrbrug. Agtet og afholdt døde han efter faa Dages Sygeleje den 18. Decb. 1914. Han var K. af D. og Dbm.

Hans efterlevende, fortræffelige Hustru *Atka, f. Castberg* (f. 1840) døde i Juni 1923. Af deres 4 Børn er den ældste Søn, *Einar Biilmann*, Professor i Kemi ved Universitetet, en yngre Søn er Overlæge ved Amtssygehuset i Herning.

F. A. C. Møller.

1837—1919.

*Frederik Anton Christian Møller*¹⁾ blev født 21. November 1837 i Hundslev paa Fyen, hvor hans Fader ejede en lille Gaard. Efter Faderens tidlige Død bestyrede Sønnen Ejendommen, indtil han i sit 23. Aar blev Elev paa Veterinær- og Landbohøjskolen, hvor han tog Dyr lægeeksamen 1863 med 1. Karakter. Efter at have deltaget i Krigen som Dyr læge nedsatte han sig i Rynkeby paa Fyen, og her blev han indtil han i 1879, da Kvægtorvet i København blev aabnet, ansattes som Dyr læge ved dette. Da Slagtehusene i Løbet af de følgende Aar blev taget i Brug, fungerede han som Dyr læge ved dem, og 1883 udnævntes han til Overdyrlæge ved den samlede Institution. Han blev saaledes den første Slagtehusdyrlæge i Danmark. Hans Uddannelse til denne Stilling var selvfølgelig mangelfuld, idet han bl. a. savnede grundige Kundskaber i patologisk Anatomi, som han ikke havde kunnet lære ret meget af under sin Studietid. Han var imidlertid en flittig og arbejdsom Mand, der stræbte at uddanne sig saa godt, han kunde. Sommeren 1881 besøgte han paa en Rejse af 2 Maaneders Varighed Tyskland, Schweiz, Holland, Belgien og England og gjorde sig bekendt med Slagtehus og Kødkontrol i adskillige Byer. I Tidsskrift for Veterinærer 1882 har han meddelt sine Erfaringer fra denne Rejse. Ogsaa senere foretog han Studierejser i Udlandet.

Stillingen ved Slagtehuset var ikke let. Kødkontrol var dengang et lidet kendt Begreb her i Landet, og Slagterne søgte paa mange Maader at vanskeliggøre Kontrollen. Overdyrlægens Myndighed

¹⁾ Uagtet *Møller* ikke var Lærer ved Veterinærskolen paa samme Maade som de andre, der er skildret i dette Skrift, har jeg medtaget hans Biografi, fordi han var den første, som vejledede Veterinæreleverne i det Fag, Kødkontrol, som senere har faaet saa stor Betydning for mange Dyr læger.

var stærkt begrænset, og han fandt næppe altid tilstrækkelig Støtte i Magistraten. Imidlertid gjorde han utvivlsomt sit bedste, og han har i hvert Fald Æren af at have indført den moderne Kødkontrol her i Landet. Derved fik han Betydning for vide Kredse, idet Københavns Slagtehus blev Lærestedet for saa godt som alle de Dyr læger, der i den følgende Tid overtog Kødkontrolvirksomhed her i Landet. Det første Skridt til at optage Kødkontrol som Undervisningsfag for Veterinæreleverne bestod ogsaa i, at Højskolen overdrog Møller at lede et teoretisk-praktisk Kursus deri; efter



nogle Aars Forløb overtog dog *P. B. Rasmussen* denne Undervisning. I *Møllers* Funktionstid voksede Slagtehusene fra et ret beskedent Omfang til en stor Institution, og han maa uden Tvivl have udført et betydeligt Arbejde for at fremme denne Udvikling. I 1905 tog han sin Afsked, fordi han (som han skriver i nogle Mindeord) mente, at det var rigtigt, at yngre Kræfter, som bedre kunde fyldestgøre de ny Tiders Krav, kom til at virke. Derefter bosatte han sig i Fredensborg og deltog ikke mere i det offentlige Liv. — Hans litterære Virksomhed var ikke stor. Foruden forskellige mindre Meddelelser fra Kødkontrollen har han i 1882 udgivet en lille Bog: »Offentlige Slagtehus og Kødkontrol«. — *Møller* ægtede 1865 *Eleonora Brandt*, Datter af Købmand *Brandt* i Kerteminde. Hun døde længe før ham som sindssyg. Trods den store Sorg, som hendes

lange Sygdom voldte ham, siger han dog i sine Mindeord (1913): »Mit Liv har i sine Hovedtræk været lyst og lykkeligt, ikke alene i det snævrere Familieliv, men jeg har ogsaa faaet en Del gode Venner, ligesom min Gerning som Dyrlæge i det store og hele har bragt mig Tilfredsstillelse.« Han udtaler sin Glæde over, at Forholdet til hans Kolleger paa Slagtehuset i det hele var godt, og at ogsaa Slagterlavet til Slutning overrakte ham en smuk Adresse.

Nogle Aar før sin Død ramtes han af Apopleksi og var derefter meget svagelig. — Han var vel ikke nogen betydelig, men dog en forstandig og brav Mand, som fortjener at mindes med Agtelse.

Valdemar Stribolt.

1868—1907.

(Efter Maanedsskrift for Dyrlæger XIX.)

Efter lang og haabløs Sygdom døde *Valdemar Stribolt* den 19. September 1907 paa Oringe Sindssygeanstalt. Med Vemod vil Meddelelsen herom være bleven modtaget af de mange, der har kendt ham i hans gode Tid, og som bevarer Mindet om et ejendommeligt, rigt begavet og sprudlende livligt Menneske.

V. Stribolt var Søn af Toldkontrolør *L. C. Stribolt* og Hustru *f. Jacobsen*. Han blev født 15. December 1868 i Frederiksberg og fik sin Skoleuddannelse i Gregersen's Realskole. Flittig var han vist næppe, og da Skolen lagde betydelig mere Vægt paa at bibringe Eleverne aandelig Modenhed end paa Eksamensforberedelse, blev Resultatet kun en tarvelig Præliminæreksamen, men Skolen havde givet den livlige Dreng et godt Grundfond af aandelig Interesse med ud i Livet. Efter endt Skolegang tog han fat paa Veterinærstudiet og blev indskreven som Elev paa Højskolen i Februar 1885. Dyrlægeeksamen tog han med 1. Karakter i April 1889. I sin Studietid viste han den mest levende Interesse saavel for de almindelige Naturfag som for de egentlig veterinære Fag; han var saa at sige altid til Stede og lærte sikkert nok saa meget ved Iagttagelse og Samtale som ved Læsning. I det sidste Aar før Eksamen lagde han sig med Iver efter Bakteriologi, og efter Eksamen arbejdede han som Hjælper ved det bakteriologiske Laboratorium. Jeg husker saaledes, at han i August 1889 assisterede ved den dengang afholdte Fortsættelseskursus for Dyrlæger. Da jeg den 1. No-

vember 1889 overtog Ledelsen af den stationære Klinik, blev Stribolt min Assistent, og i denne Stilling forblev han henved 4 Aar. De, der husker ham fra den Tid, vil have Erindringen om en levende interesseret, dygtig og utrættelig Arbejder, hurtig i Vendingen og altid i godt Humør, lige oplagt til Arbejde og til Spøg. Naar Arbejdet i Klinikken var til Ende, drog vi til Laboratoriet, og med en Energi og Utrættelighed, der søger sin Lige, tog Stribolt i disse Aar fat paa de mange bakteriologiske og eksperimentalt-patologiske Studier, der stod paa Dagsordenen. Han var et



saare fornøjeligt Menneske at arbejde sammen med, og jeg staar fra disse Aar — og for øvrigt for en lang Række af de følgende — i stor Taknemmelighedsgæld til ham. Da jeg i Maj 1893 blev udnævnt til Veterinærfysikus, fratraadte Stribolt Stillingen som Assistent i den stationære Klinik og udnævntes til min Hjelper ved Fysikatsforretningerne, medens han samtidig vedblev at virke som min Assistent ved Forsøgslaboratoriets bakteriologiske Afdeling, og i denne dobbelte Stilling forblev han, indtil han den 1. Januar 1903 overtog Stillingen som Docent i Beslaglære ved Højskolen. Som Fysikatsassistent gjorde han mangfoldige Rejser omkring i Landet og deltog med stor Dygtighed i Bekæmpelsen af de forskellige Smitsoter, navnlig Mund- og Klovesyge, Snive og Svinedifteritis. Han var en dygtig Diagnostiker, og ved sin Snar-

raadighed og praktiske Sans klarede han mange vanskelige Situationer. Kontorarbejde, Indberetninger o. desl. laa derimod ikke for ham. — Orden og Bogføring havde han ikke Sans for, hverken paa dette Omraade eller under Laboratorievirksomheden. Det, der prægede hans aandelige Væsen, og som kom mere og mere frem, jo ældre han blev, var en ejendommelig Ensidighed. De Spørgsmaal, der til en given Tid havde fanget hans Interesse, forfulgte han med uhyre Energi; paa dem tænkte han tidlig og silde, andre Opgaver kunde han vanskelig holde i Gang ved Siden af. Han var derfor en glimrende Hjælper, naar den Sag, det drejede sig om, havde hans fulde Interesse, men det daglige Pligtarbejde kneb det ham undertiden at passe.

Stribolt havde ikke faaet nogen god, skolemæssig Uddannelse som Bakteriolog, men hans store Interesse og medfødte Snille gjorde ham hurtigt til en meget talentfuld Dyrker af dette Fag. Fra hans første Arbejdsaar stammer saaledes et Par smaa, men meget vigtige Opfindelser med Hensyn til Dyrkningen af anaerobe Bakterier, nemlig Anvendelsen af en Blanding af Serum og Agar til Spredningskultur i høje Glas og Anvendelsen af en Vattampon, vædet i Pyrogallol ved Dyrkning af disse Bakterier i Glas, der foroven lukkes hermetisk med Paraffin. Karakteristisk for Stribolt er det, at han aldrig har brudt sig om selv at beskrive sine Opfindelser; heldigvis er de gennem Salomonsen's bakteriologiske Teknik bleven almindelig bekendte. Navnlig den førstnævnte Metode fik væsentlig Betydning for Dyrkning af *Nekrosebacillen*, der i de første Aar optog os meget, ligesom senere for Studiet af *Kastningsbacillen*. Fra den Tid af, da Stribolt blev min bakteriologiske Medarbejder, har han selvfølgelig haft den allervæsentligste Andel i, hvad der er udrettet paa mit Laboratorium; det er saaledes fra først af ham, der har fremstillet Tuberkulin og Mallein paa Laboratoriet, og uden hans energiske Arbejde var der ikke kommet meget ud af Studiet af den *smitssomme Kastnings* Aarsagsforhold.

Sammen med *Henriques* har Stribolt konstrueret en Centrifuge, der nu er indført paa alle større bakteriologiske Laboratorier; og begge gjorde i sin Tid meget indgaaende Studier og Forsøg for at tilvejebringe et selvregulerende Pasteuriseringsapparat, en Opgave, hvis Løsning vilde være af stor Betydning for Tuberkulosebekæmpelsen. Det Apparat, de konstruerede, forekom mig

at love overordentlig meget, men det er, som bekendt, aldrig lykkedes at faa det indført i Praksis. — Da Koch i 1896 mente at kunne fremstille et udmærket Immuniserings- ja Helbredelsesmiddel mod Tuberkulose (T. R.) ved Knusning og Centrifugering af Tuberkelbaciller, tog Stribolt med vanlig Energi fat paa Forsøg med dette ikke ufarlige Arbejde, men da der ikke syntes at komme noget nyttigt ud deraf, opgav han det snart igen. Iderig var han som faa. En Tid beskæftigede han sig med Tanken om en Dyrkningsmaade for Mikrober, hvorved der stadig sørgedes for frisk Tilførsel af Næringssubstrat, medens det forbrugte stadig førtes bort, og han opfandt et ret genialt Apparat til dette Øjemed — desværre fuldførte han aldrig sine Forsøg paa dette Omraade, vistnok fordi hans Tanker i de sidste Aar væsentlig kom til at gaa i helt andre Retninger.

Litterær Produktion var han i yngre Aar yderst utilbøjelig til. Jeg forsøgte ofte at faa ham til at skrive om forskellige Emner, men det blev sjældent til noget. En Afhandling om Behandling af Bringebylder hos Hesten og om Behandling af Straalekræft foreligger dog (Maanedsskriftets 4. og 5. Bd.) samt en Notice om akut Ekzem hos Kvæg (Maanedsskriftets 13. Bd.). Desto større Forbavselse vakte det, da han i 1901 begyndte at udfolde en livlig litterær Virksomhed, og det tilmed paa et Omraade, som han tilsyneladende havde staaet fjernt, nemlig *Kvægavlen*. Studierne over Kastning havde bragt ham i Berøring med Godsejer Swanberg, der havde et Par store Jerseybesætninger i Sverige, og det var vistnok fra først af Kendskabet til denne mærkelige ydedygtige Race, der vakte hans Interesse for det Spørgsmaal, om vi ikke var inde paa en gal Vej ved det Arbejde, der i en Aarrække var gjort her hjemme for at producere store, smukke og rigtmalkende Dyr, og om vi ikke tog for meget Hensyn til Dyrenes Eksteriør og for lidt til deres Ydeevne og Rentabilitet. Hans første udmærkede Artikel »Ere de raadende Principer i vor Kvægavl rigtige?« (Maanedsskriftets 13de Bd.) fulgtes snart af en interessant Afhandling om »Mælkearens Betydning som Malketegn«, og saa begyndte den livlige Polemik i Maanedsskriftet, »Ugeskrift for Landmænd« samt andre Landbrugsblade og i Dagspressen, der vakte et uhyre Røre over det ganske Land og i kort Tid gjorde Stribolt fra en for den store Almenhed kun lidet kendt ung Dyrslæge til en

af Landets mest kendte og omtvistede Personligheder. Han udfoldede i disse Aar en overordentlig stor Virksomhed, studerede Avlsspørgsmaal og Rentabilitetsspørgsmaal med sin vanlige Energi, skrev Artikler og holdt Foredrag og gik helt op i denne Sag, der beskæftigede ham tidlig og silde. Denne rastlose og inciterende Virksomhed tog stærkt paa hans Nervesystem, der sikkert ogsaa var paavirket meget af den Bekymring og Sorg, der var fremkaldt af hans Hustrus lange Sygdom og Død (Februar 1902), og i 1903 begyndte man at spore de første Tegn til den Hjernesygdom, der efterhaanden udviklede sig. Den i mange Henseender talentfulde Bog om *Principerne i Kvægavl*, som han udgav 1904, bærer paa flere Punkter Præg af en sygelig Eksaltation, og i Foraaret 1906 blev han udtalt sindssyg.

Det tilkommer ikke mig at fælde en afgørende Dom i den store Strid om Avlsp principerne, som det blev Stribolt's sidste Livsgerning at rejse. Jeg vil dog ikke lægge Skjul paa, at jeg har den Anskuelse, at han i Hovedsagen havde Ret, og at han har gjort en for vort Kvægbrug saare nyttig Gerning ved — med en maaske noget overdreven Voldsomhed — at raabe Vagt i Gevær over for den herskende Retning og saa stærkt at fremhæve Nødvendigheden af at se paa Rentabiliteten af Kvægavlen. Ogsaa hans Kamp for Indførelsen af Jerseykvæget tror jeg er rigtig. Utvivlsomt er det vist i hvert Fald, at det Liv, hans Kritik har vakt, maa bidrage mægtigt til at klare Forstaaelsen af de rigtige Principer for Kvægavl og Kvægbrug, Spørgsmaal, der jo er af allerstørste Betydning for vort Landbrug. Nu, da Stribolt er død, vil uden Tvivl selv hans ivrigste Modstandere med Højagtelse sænke Kaarden for deres Modstanders energiske Arbejde, der helt igennem var præget af den redeligste Vilje til at gavne vort Fædreland.

Stribolt var to Gange gift. I Oktober 1899 ægtede han *Ane Marie Fasting*, Datter af den ansete og afholdt Dyr læge *Hans Fasting* i Hillerød. Hun blev allerede i Forlovelsestiden angrebet af Tuberkulose og var syg under hele deres Ægteskab, plejet med den mest trofaste Æmhed af sin Mand, der selvfølgelig hele Tiden var paa det rene med hendes Sygdoms alvorlige Natur. Hun døde i Februar 1902. I Foraaret 1904 ægtede han i San Francisco *Linda Swanberg*, Datter af Godsejer Swanberg. Begge Ægteskaber har været barnløse.

Valdemar Stribolt var et ualmindeligt Menneske, et af dem, der sætter Spor, og som ikke glemmes. Alle, der kendte ham nærmere, holdt oprigtig af ham, og de, der har haft den Lykke at arbejde sammen med ham, skylder ham Tak for nye Impulser og for trofast Venskab.

Fred med hans Støv!
